

**KENTSEL MEKÂN OLARAK MEYDANLARIN
MEKÂNSAL KALİTESİNİN ÖLÇÜLMESİNE
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: MALATYA
YENİ CAMİ MEYDANI**

Okan KARAKAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nurtekin ÖZEN

AĞUSTOS - 2019

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL MEKÂN OLARAK MEYDANLARIN MEKÂNSAL KALİTESİNİN
ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: MALATYA YENİ CAMİ MEYDANI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Okan KARAKAŞ

171123103

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 10 Haziran 2019
Tezin Savunulduğu Tarih: 11 Temmuz 2019

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nurtekin ÖZEN (F.Ü)
Diğer Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Mücahit YILDIRIM (D.Ü)
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet KURUCU (F.Ü)

Anneme...

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez çalışması boyunca, mimarlık bilgisini ve deneyimini benimle paylaşan ve destekleyen değerli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Nurtekin ÖZEN'e teşekkür ediyorum.

Tez hazırlık sürecinde beni yüreklendiren eşim Ayşe KURU KARAKAŞ'a, manevi desteğini esirgemeyen babam Mevlüt KARAKAŞ'a sonsuz teşekkür ediyorum. Tez çalışmam boyunca motivasyon kaynağım olan oğlum Yiğit'e varlığından dolayı şükrederek sevgilerimi sunuyorum.

Okan KARAKAŞ

ELAZIĞ – 2019

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET	IV
SUMMARY	V
ŞEKİLLER LİSTESİ	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı.....	3
1.2. Tezin Amacı.....	3
1.3. Bölüm Sonucu.....	4
2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	5
2.1. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar.....	5
2.1. Bölüm Sonucu.....	9
3. MATERYAL VE METOT	10
3.1. Materyal.....	10
3.2. Metot.....	10
3.3. Bölüm Sonucu.....	13
4. BULGULAR	14
4.1. Kentsel Mekân Kavramı ve Anlamı.....	14
4.2. Kentsel Mekânın Nitelikleri.....	16
4.3. Kentsel Mekân Olarak Meydan.....	17
4.4. Meydanın Tarihi.....	21
4.4.1. Antik Dönemde Meydan.....	21
4.4.2. Orta Çağda Meydan.....	23
4.4.3. Rönesans'ta Meydan.....	27
4.4.4. Barok Dönemde Meydan.....	29
4.4.5. Endüstri Dönemi ve Sonrası Meydan.....	32
4.4.6. Osmanlı Döneminde Meydan.....	33
4.4.7. Cumhuriyet Döneminde Meydan.....	36
4.4.8. 2000'ler Sonrası Türkiye'de Meydan.....	38
4.5. Kalite Kavramı ve Mekânsal Kalite Ölçütleri.....	41
4.5.1 Kalitenin Tanımlanması.....	41

4.5.2. Mekânsal Kalite Kavramı.....	42
4.5.3. Kentsel Mekân İçin Kalite Parametreleri	45
4.6. Çalışma Alanı.....	64
4.6.1. Malatya Genel Bilgiler	64
4.6.2. Malatya'nın Coğrafi Yapısı.....	64
4.6.3. Malatya'nın Tarihi.....	65
4.6.4. Malatya'nın İklimi.....	65
4.6.5. Malatya'nın Kentsel Gelişimi	66
4.6.6. Yeni Cami Meydanı Konumu	66
4.6.7. Yeni Cami Meydanı Tarihsel Gelişimi	69
4.6.8. Yeni Cami Meydanı Mekânsal Analizi	74
4.7. Bölüm Sonucu	80
5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA	83
5.1. Öneriler.....	97
KAYNAKÇA	105
EKLER.....	111
ÖZGEÇMİŞ.....	137

ÖZET

Son yıllarda mimarlık ve şehircilik pratiklerindeki değişimler, bilimsel araştırmalar, yeni şehircilik modelleri ile beraber kentlerdeki yaşanabilirlik düzeyi, yaşam standartlarının yükseltilmesi ve kentsel mekân kalitesinin artırılmasına dair önemli ölçüde çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan birisi kentsel mekânın bir parçası olan meydanlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Meydanlar günlük yaşamın geçtiği, sosyal ve toplumsal ilişkilerin geliştiği, insanlar arasındaki iletişimin arttığı, kentsel odağın olduğu mekânlardır. Meydanların fiziki ve sosyal özellikleri kullanıcıların yaşam kalitesini etkilemekte ve bu yönüyle kalite kavramını öne çıkarmaktadır.

Bu çalışmaya konu olan Yeni Cami Meydanı özellikleri itibariyle, Malatya kent merkezini kamusal hafızada tanımlayan bir mekân, toplu taşımanın dağıldığı bir odak, kullanıcı-mekân etkileşiminin en yoğun olduğu bir yer, işlevsel olarak etkinliklerin yapıldığı bir alan, ölçeği ve konumu itibariyle kent merkezi olarak tarif edilmektedir. Yeni Cami Meydanı'nın ürettiği fiziksel, sosyal, psikolojik etkilerden referans olarak kentte yaşayan insanlar tarafından yoğun olarak kullanıldığı ve çokça tercih edildiği gözlemlenmiş fakat alanın kendisine dair mekânsal anlamda kalite ölçümü yapılmamıştır. Buradan hareketle meydanın tarihi, konumu, fiziksel ve işlevsel özellikleri araştırılmış, meydan içinde gözlem ve görüşmeler yapılmıştır. İnceoğlu'nun (2007) mekânsal kalitenin ölçülmesi konusunda önerdiği "işlevsel, estetik, yapım ve bakım hizmet kalitesi parametreleri uygulanarak anket çalışması yapılmış SPSS 25 programında sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen veriler ve anketten çıkan sonuçlar ile birlikte yorumlanarak meydanın kalitesi ölçülmüş, güçlü ya da eksik yönleri ortaya konulmuş ve eksik kalan yönleri üzerinden yeni öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Meydan, Kentsel Mekân, Kalite, Malatya,

SUMMARY

A Research On Measuring The Spatial Quality Of Square As Urban Space: Malatya New Mosque Square

In recent years, significant studies have been carried out on the changes in architecture and urbanism practices, scientific researches, new urbanism models and the livelihood level in cities, raising living standards and increasing the quality of urban space. One of these studies focuses on the squares that are part of the urban space. The squares are places where daily life passes, where social and social relations develop, communication between people increases, and urban focus is formed. The physical and social characteristics of the squares affect the quality of life of the users and in this respect, the concept of quality stands out.

The New Mosque Square, which is the subject of this study, is described as a place defining Malatya city center in public memory, a focus on public transportation, a place where user-space interaction is most intense, an area where functional activities are performed, and the city center in terms of its location and scale. It has been observed that New Mosque Square is used and preferred by the people living in the city with reference to the physical, social and psychological effects produced, but the spatial quality of the area itself has not been measured. From this point of view, the history, location, physical and functional characteristics of the square were investigated and observations and interviews were made in the square. In the SPSS 25 program, the results of anket 'functional, aesthetic, construction and maintenance service quality parameters proposed by İnceoğlu (2007) on the measurement of spatial quality were obtained. The quality of the square was measured by interpreting with the data obtained and the results of the survey, the strengths or deficiencies were revealed and new suggestions were made on the deficiencies.

Keyword:Square, Urban Space, Quality, Malatya,

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 4.1. Yeni Cami Meydanı'nın insanlar tarafından kullanım biçimleri.....	18
Şekil 4.2. Yeni Cami Meydanı'nda farklı insan hareketleri ve davranışları.....	20
Şekil 4.3. Kuzey ve Güney Agora.....	22
Şekil 4.4. Roma Forumu	23
Şekil 4.5. Piazza San Marco Meydanı planı	24
Şekil 4.6. Piazza Del Campo Meydanı planı	25
Şekil 4.7. Piazza Del Campo Meydanı genel görünüm	25
Şekil 4.8. Piazza Maggiore Meydanı genel görünüm	26
Şekil 4.9. Piazza Unita Meydanı genel görünüm.....	27
Şekil 4.10. Piazza Palmanova Meydanı genel görünüm.....	28
Şekil 4.11. Places Des Vosges Meydanı planı	29
Şekil 4.12. Places Des Vosges Meydanı genel görünüm.....	29
Şekil 4.13. Piazza Navona Meydanı plan	31
Şekil 4.14. İl Popolo Meydanı plan.....	31
Şekil 4.15. Concorde Meydanı genel görünüm.....	32
Şekil 4.16. Süleymaniye Külliyesi	34
Şekil 4.17. Fatih Camii Külliyesi genel görünüm.....	35
Şekil 4.18. Beypazarı kent dokusu genel görünüm.....	36
Şekil 4.19. 1930'larda Ankara Ulus Meydanı genel görünüm	37
Şekil 4.20. İstanbul Taksim Meydanı genel görünüm	38
Şekil 4.21. İzmir 15 Temmuz Demokrasi Şehitleri Meydanı genel görünüm	39
Şekil 4.22. Sakarya Kent Meydanı.....	39
Şekil 4.23. Kahramanmaraş Ulu Cami Meydanı	40
Şekil 4.24. Kalite Parametreleri	44
Şekil 4.25. Greene tarafından belirlenen kalite parametreleri.....	45
Şekil 4.26. Başarılı kentsel mekânlarda bulunması gereken nitelikler	47
Şekil 4.27. Sultan Ahmet Meydanı	48
Şekil 4.28. Amerika'da Times Meydanı.....	48
Şekil 4.29. Danimarka Kopenhag'da bir meydan.....	49
Şekil 4.30. Madrid Mayor Meydanı kamusal sanat örneği	49

Şekil 4.31. Taksim Meydanı'nda Sahaf Festivali	50
Şekil 4.32. Madrid, İspanya'da Santa Ana Meydanında tatil pazarı.....	50
Şekil 4.33. İtalya Verona'daki meydanın iç ve dış sınırları	51
Şekil 4.34. İspanya Sevilla'da birçok noktadan erişime sahip meydan.....	51
Şekil 4.35. Dublin StStephen'inGreen'de bakım hizmetleri.....	52
Şekil 4.36. Kentsel mekânların kalite analizinin yapılması için gereken nitelikler	53
Şekil 4.37. Yeni düzenlenen Taksim Meydanı	56
Şekil 4.38. Malatya ili Türkiye haritası görünümü	65
Şekil 4.39. Malatya ili uydu görüntüsü	66
Şekil 4.40. Meydan çevresindeki odaklar ve ana caddeleri	67
Şekil 4.41. Yeni Cami Meydanı ve yakın çevre ilişkisi.....	68
Şekil 4.42. Yeni Cami Meydanı'nın mevcut imar planı	68
Şekil 4.43. Meydan-Yeni Cami Meydanı, İnönü Caddesi ve Valilik binası ilişkisi.....	69
Şekil 4.44. 1912 yılında Yeni Cami yeniden inşa edilirken genel görünüm	70
Şekil 4.45. 1930'larda Yeni Cami etrafını dönüştürürken	70
Şekil 4.46. 1950'lerde Yeni Cami Meydanı	71
Şekil 4.47. 1960'lar Yeni Cami Meydanı-İnönü Caddesi.....	71
Şekil 4.48. 1964 yılında Yeni Cami Meydanı.....	72
Şekil 4.49. 1970 yılında Yeni Cami Meydanı.....	72
Şekil 4.50. 1980 yılında Yeni Cami Meydanı.....	73
Şekil 4.51. Yeni Cami Meydanı Projesi.....	73
Şekil 4.52. 2006 yılında Yeni Cami Meydanı.....	74
Şekil 4.53. Sağda Malatya Yeni Cami Meydanı	74
Şekil 4.54. Meydanın etrafındaki binaların kat yükseklikleri	75
Şekil 4.55. Meydanın Batısına Bakış	76
Şekil 4.56. Meydanın Güneyine Bakış Meydanın Batısına Bakış	76
Şekil 4.57. Meydanın Doğusuna Bakış Meydanın Batısına Bakış	77
Şekil 4.58. Meydanın batısındaki Cezmi Kartay Caddesinden Yeni Camiye bakış	77
Şekil 4.59. Şemsiye Sokaktan Yeni Camiye bakış	78
Şekil 4.60. Meydana havadan bakış.....	78
Şekil 4.61. Meydan-Cami ilişkisi.....	79
Şekil 4.62. Meydan-ticari birimler ilişkisi	79
Şekil 4.63. Meydanın kullanım biçimleri.....	80
Şekil 5.1. Meydana gelen diğer insanlar ile kolay iletişim kurabiliyor musunuz?	84

Şekil 5.2. Meydan bu bölgede çekici bir merkez etkisi veriyor mu?	85
Şekil 5.3. Meydan yeteri derecede güneş görmekte midir?	87
Şekil 5.4. Meydan canlı -hareketli bir yer midir?	88
Şekil 5.5. Yeni Cami Meydanı mevcut durumu.....	98
Şekil 5.6. Yeni Cami Meydanı otopark önerisi.....	98
Şekil 5.7. Yeni Cami Meydanı ağaçlandırma önerisi	99
Şekil 5.8. Yeni Cami Meydanı'nın büyütülmesi ve alt geçit önerisi.....	100
Şekil 5.9. Yeni Cami Meydanı kişisel kentsel mobilya önerisi	101
Şekil 5.10. Yeni Cami Meydanı gürültüyü azaltmak için önerilen ağaç dokusu	101
Şekil 5.11. Yeni Cami Meydanı gölgelenme düzeyini artırmak için önerilen ağaç dokusu ve kentsel mobilyaların artırılması önerisi.....	102
Şekil 5.12. Yeni Cami Meydanı'nın büyüme önerisi.....	103
Şekil 5.13. Yeni Cami Meydanı engelli kullanımına yönelik zemin malzemesi önerisi	103

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 4.1. Mekânsal kalite prensipleri ve parametreleri	57
Tablo 4.2. İşlevsel kalite parametreleri ve alt göstergeler	59
Tablo 4.3. İşlevsel kalite parametreleri ve alt göstergeler	60
Tablo 4.4. Estetik kalite parametreleri ve alt göstergeler	61
Tablo 4.5. Yapım kalitesi parametreleri ve alt göstergeler.....	62
Tablo 4.6. Bakım ve hizmet kalitesi parametreleri ve alt göstergeler	63
Tablo 5.1. Meydan kullanıcılarının yaş dağılımı.....	83
Tablo 5.2. Meydan kullanıcılarının cinsiyet dağılımı.....	84
Tablo 5.3. Meydan kullanıcılarının eğitim durumu.....	85
Tablo 5.4. Meydanın kullanım vakitleri	86
Tablo 5.5. Meydanın kullanım mevsimleri	86
Tablo 5.6. Meydanın kullanım sıklığı	87
Tablo 5.7. Meydanın kullanım nedenleri.....	89
Tablo 5.8. Ulaşılabilirlik ve park imkânları parametresi.....	89
Tablo 5.9. Erişilebilirlik parametresi	90
Tablo 5.10. Etkililik parametresi	90
Tablo 5.11. Esneklik parametresi	91
Tablo 5.12. Güvenlik ergonomik, kamusal) parametresi	91
Tablo 5.13. Mekânsal yönelim parametresi.....	92
Tablo 5.14. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki parametresi	92
Tablo 5.15. İyi olma parametresi.....	92
Tablo 5.16. Konfor (eylemsel ve görsel) parametresi	93
Tablo 5.17. Çeşitlilik parametresi.....	94
Tablo 5.18. Sürdürülebilirlik parametresi.....	94
Tablo 5.19. Düzen parametresi.....	95
Tablo 5.20. Kimlik parametresi	95
Tablo 5.21. Etki, cazibe, çekim parametresi.....	96
Tablo 5.22. Yeni Cami Meydanı'nın yapım kalitesi açısından değerlendirilmesi	97
Tablo 5.23. Yeni Cami Meydanı'nın bakım ve hizmet kalitesi açısından değerlendirilmesi ..	97

1.GİRİŞ

İnsanlık tarihinin yerleşik düzene geçmesinden, günümüze kadar farklı dönem ve uygarlıklarda ortaya çıkan kentleşme pratiği birçok biçimsel ve sosyal olguları içine alan bir düzeni içerir. Bu düzenin kendisi sadece tarihsel bir okuma değil insan-mekân etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan, kentsel dinamikleri olan şehircilik pratiğinin sonucudur. Kentleşme olgusunun bağlam ve yere ilişkin bütün mekânsal öngörülerimizi destekleyen sosyal hayat, yaşam biçimleri, politik gerçeklikler, kültürel aidiyet, gelenek gibi yaşama dair atıf yapan kavramlarla bağdaştırabileceğimiz bir düzeyi vardır. Kent- mekân ekseninde mimarlığın yaşamla ilişki kurduğu bu kavramlar kentsel alana uzanan çok boyutlu, mekânın retoriğine dair izahlar yapan hatta onun ötesinde kentsel mekânın kalitesine dair ipuçları veren bir duruma sahiptir.

Antik Yunan'dan beri farklı isimlerle anılan, işlevsel ve biçimsel olarak bugünün kentsel mekân uzantılarından biri olan meydan farklı medeniyet ve toplumlarda değişime uğramıştır. Meydanın üretim biçimlerine dair mimarlık ve şehircilik pratikleri içinde farklı yaklaşımlar getirilmiştir. Bu yaklaşımlarda kentsel alanda farklı sosyal sınıfları bir araya getirip, kent yaşantısını örgütleyen meydanın bir diğer taraftan kendi kalitesine dair tartışmalar yeni yeni yapılmaya başlanmıştır.

Son yıllarda mimarlık tartışmalarının eksenini belirleyen kamusal olgusu mimarlık üretim süreçlerinin artık ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Temel olarak artık binalarımızı kendi bağlamından bağımsız düşünmüyoruz. Yeni bir tasarlama işine giriştiğimiz zaman mutlaka etraftaki mekânsal, sosyal, kültürel, psikolojik bilgilerle hareket ediyoruz. İnsan hareketi içerden dışarıya akarken karşılaştığımız ilk mekânlardan birisi olan meydanın kalitesine dair tartışmalar son yıllarda iyice belirginleşmeye başlamıştır. Mimarlık ve şehircilik arakesitinde kalan meydan daha iyi ve nitelikli hale getirilmek için uluslararası ortamda akademisyenler, mimarlar, araştırma şirketleri birtakım parametreler kullanmakta ve özellikle kullanıcılar üzerinden bu kaliteyi belirlemeye çalışılmaktadır.

Meydan olgusu sosyal ilişkilerin geliştiği, kent kültürünün ortaya çıktığı, kentsel alanda tanımlı açık mekânların olduğu yerlerdir. Günümüz kentleşme pratikleri içinde meydanların farklı noktalarına değinilerek çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar genel anlamıyla

Meydanların sınıflandırılmasından, kullanım nedenlerine, farklı disiplinlerle kurduğu ilişkiden, sosyal yaşantıya katılımına kadar birçok başlığı kapsamaktadır. Bu çalışma kapsamında mekânsal kalite kavramının ölçülmesi üzerine kent merkezi olan Yeni Cami Meydanı seçilmiş ve belirlenen kalite parametreleri uygulanmıştır. Bu parametreler Voort (2005) ve İnceoğlu (2007) mekânsal kalitenin ölçülmesi konusunda önerdiği “işlevsel, estetik, yapım ve bakım hizmet kaliteleridir.” Bu parametrelerin içinde meydanın erişilebilirliğinden, konforuna, sahip olduğu ölçekten, karakterine, meydanda kullanılan yapı malzemesinden, onun işçiliğine kadar birçok alt başlık bulunmaktadır.

Mekân ve kalite kavramları mimarlık pratiklerinin iyi yapılması ve kullanıcı tarafından iyi kullanılarak sürdürülmesiyle alakalı konulardır. Kullanıcı sayısının artması, taleplerin farklılaşması, mekânsal büyüklüklerin değişmesi, kullanıcı profillerinin farklılaşması gibi sayabileceğimiz birçok farklı başlık kalitenin sağlanmasında önemli etkilerdir. Meydan-kalite ekseninde üretilen bu tez mekânın mevcut niteliğinin ne olduğu ve sonrasında kalitenin nasıl artırılacağı ve iyileştirmelerin nelerle sağlanacağı sonuçlarına ulaşmaya çalışmıştır.

Bu tezde kalite kavramı, meydan olgusu üzerinden değerlendirilerek kendi çatısını kurmaktadır. Birinci bölümde problem ve amacın ele alındığı, ikinci bölümde meydan ve kalite üzerine yapılan tezler, makalelerin incelendiği, üçüncü bölümde tezde kullanılacak materyal ve metodun belirlendiği bir kronoloji izlenmiştir. Dördüncü bölüme geldiğimizde bulgular başlığı altında kentsel mekân kavramı ve nitelikleri, daha sonra meydan kavramının ne olduğu, tarihsel süreç olarak meydanın Antik Yunan’dan başlayarak günümüze kadarki tüm dönemlerde olan süreçleri ele alınmış ve tarihsel bir kronolojiye oturtulmuştur. Tezde, mekânsal kalite ve kalite parametrelerinin ne olduğu ile ilgili tanımlar yapılmıştır. Malatya’nın kentsel tarihi, çalışma alanı olan Yeni Cami Meydanının ortaya çıkışından günümüze kadarki süreçleri, fotografik belgeler ile meydanın tüm yönlerindeki insan mekân ilişkisini anlatan analizler yapılmıştır. Meydanı kullanan kullanıcılara anket uygulanarak buradan elde edilen veriler ile meydan kalitesine dair sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Beşinci bölümde elde edilen anket verileri yorumlanmış ve meydanın kalite parametreleri açısından eksik kalan taraflarının iyileştirilmesi üzerine öneriler getirilmiştir.

Meydanın kalitesine yönelik üretilecek tüm bilgi ve belgenin bundan sonra Malatya ölçeğinde yeni yapılacak ya da iyileştirilecek meydanlar için bir altlık oluşturması hedeflenmektedir. Nitelikli kentsel mekânların elde edilmesi, daha yaşanılabilir bir çevre hareketiyle günden güne değişen mimarlık ve şehircilik faaliyetleri kalite kavramının parametreleri sayesinde kullanıcı memnuniyetinin yüksek oranda sağlandığı fiziksel çevrelere

dönüştürülecektir. Öte yandan Yeni Cami Meydanı üzerinden yapılan bu kalite ölçümü sonucunda çıkacak sonuçlar ve öneriler kamu kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ile paylaşılması kent yönetimi, katılımcı süreçler açısından yol gösterici olacaktır.

1.1. Problemin Tanımı

Meydanların fiziksel ve sosyal özellikleri toplumların yaşam kalitesinde oldukça etkilidir. Mekânsal kalitenin yetersiz kaldığı kentsel mekânlar fiziksel ve sosyal olarak zaman içerisinde kullanılmayan mekânlara dönüşebilmektedir. Bu olumsuz değişim kullanıcının kent ile olan ilişkisini koparmasına, yapılı kentsel çevre ile olan ilişkisinin zayıflamasına, kentsel mekân ve mimari mekânla olan ilişkinin kırılmasına, kentsel mekânda cereyan eden ekonomik, sosyal, politik olayların düzensizliğine, mekânın farklı birey ve gruplar tarafından kullanımının azalmasına, kullanıcının kentlilik bilincini yitirmesine ve kentsel mekânın zaman içerisinde koşullara ve kullanıma bağlı olarak kullanım sıklığını azaltarak mekânsal kalitesini kaybetmesine neden olabilmektedir.

Bu çalışmanın konusu olan Yeni Cami Meydanı tarihsel bir geçmişi olan, kullanıcıların fiziksel ve sosyal olarak kendilerini ifade ettikleri önemli bir kentsel mekândır. Yeni Cami Meydanı'nın diğer meydanlardan farklı olarak Malatya merkezini kamusal hafızada tanımlayan bir mekân, toplu taşımının dağıldığı bir odak, kullanıcı-mekân etkileşiminin en sık olduğu bir yer olması nedeniyle kent merkezi olarak tarif edilmekte ve yoğun bir insan kullanımına sahiptir. Buradan hareketle kalite kavramının iyice belirginleştiği günümüz kentleşme ortamında Malatya kenti için büyük bir öneme sahip Yeni Cami Meydanı'nın mevcut durumuna dair mekânsal kalite ölçümü yapılmayarak meydanın iyileştirilmesine dair projeksiyonlar ortaya konmamıştır.

1.2. Tezin Amacı

Anadolu kentlerinde meydanın geçirdiği değişim ve dönüşüm dikkate alındığında meydan kentin büyümesi ile eş zamanlı olarak kendini var etmiştir. Planlı bir kentsel mekân tasarımından ziyade kente bir şekilde eklenerek oluşan meydan kendi olağan akışı içinde öz niteliklerini ortaya çıkarmaktadır. Kentlerin geliştiği ve ölçek itibarıyla büyüdüğü günümüz şehirleşme ortamında bir yaşam alanı olarak görülen meydanlar kalitesi tartışılan ve iyileştirilmeye çalışılan kent mekânlarıdır. Güvenlik sorunundan, kimliğe, erişilebilirlikten, araç yaya etkileşimine, meydanın sunduğu çeşitlilikten, sürdürülebilirlik gibi birçok başlıkta

sıralayabileceğimiz konular kalite kavramının çalışma alanlarındandır. Bu kapsamda birçok alana uzanan kalite kavramı meydan gibi kentsel alana nüfuz eden bir mekân için önemli bir hal almaya başlamaktadır. Bu kapsamda, çalışmanın amacı kentsel ve mimari mekân arasındaki geçişin artarak kullanıcılar arasındaki iletişimin büyümesine, kentsel mekânda cereyan eden toplumsal, sosyal, ekonomik meselelerin belirli bir hiyerarşi ve düzen içerisinde olmasına, kullanıcının kentsel çevre ile olan ilişkisini artırarak kendi varlığını anlamlandırmasına, mekânın farklı görüş, düşünce yapısına sahip gruplar ve kişiler tarafından kullanılarak çok boyutlu bir iletişim ortamının sağlanmasına, ortaya çıkacak değerlendirme sonuçlarına göre meydan üzerinde çalışma yapacak yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları, üniversitelerin bilgi edinme süreçlerini destekleyerek, yeni kentsel mekânların tasarlanması ve üretilmesi süreçlerine altlık sağlayacaktır. Bu sayede Malatya ve Türkiye ölçeğinde kaliteli kentsel mekânlar elde etmek için ve mevcuttaki meydanların kalitesini ölçmek amacıyla yapılan bu çalışma önemli bir kaynak olacaktır.

1.3. Bölüm Sonucu

Meydanların kullanıcılar arasındaki iletişimi artırmak, sosyal ve toplumsal meselelere mekânsal altyapı sağlaması, yapılı çevre içinde bireyin kendini anlamlandırması, kamusal alanın kullanıcıya gerekli fiziksel konforu sağlayabilmesi gibi çok yönlü mekânsal ve kullanıcıya ilişkin konuları barındırdığı görülmektedir. Kentsel mekânın her geçen gün önemli bir hal kazandığı günümüz mimarlık ortamında, mekân kalitesi kavramı da önemli bir hale gelmiştir. Buradan hareketle yukarıda bahsedilen giriş, problem tanımı ve tez amacı başlıkları ile tez konusunun genel çerçevesi çizilerek, problem ortaya konmuş ve buna yönelik olarak tez kapsamındaki amaç belirlenmiştir. Yeni Cami Meydanı'nın barındırdığı kentsel potansiyellere rağmen bu mekânın kalitesinin ne düzeyde olduğu bilinmemektedir. Meydanın kentsel ve mimari mekân boyutunda İnceoğlu'nun (2007) ortaya koyduğu 'İşlevsel, Estetik, Yapım ve Bakım Hizmet' kaliteleri bakımından incelenmesi ve buradan ortaya çıkacak sonuçlar üzerinden meydana dair önerilerin sunulması hedeflenmiştir.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bu tez çalışmasında anahtar kelimeler olan meydan, kentsel mekân, kaliteye dair yüksek lisans ve doktora tezleri, yeli ve yabancı makaleler, kitaplardan yararlanılmıştır. Yerli ve yabancı kaynakların incelendiği literatür çalışmasında, tez çalışması için gerekli ölçüde okumalar ve alıntılar yapılması çalışma için altlık oluşturdu.

2.1. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Konu ile ilgili yapılmış çalışmalar, butez içinde kullanılan ‘meydan’, ‘kentsel mekan, ‘kalite anahtar kelimeleri ile aranmış, bu çalışmaların aşağıdaki başlıklara göre literatür taraması yapılmıştır.

Meydan: Meydan kavramının ne olduğu, kente kattığı işlevsel değer ve oluşturdukları önem, kullanıcıların meydanları hangi amaçlarla kullandıkları, meydanların sahip olduğu nitelikler üzerine kalite konusuna referans sağlayacak araştırmalar yapılmıştır.

2005 yılında Mehmet Nazım Özer ve Mustafa Asım Ayten tarafından yazılan ‘‘Kamusal Odak Olarak Kent Meydanları’’ adlı makalede Geleneksel Türk kentindeki meydanın tarihsel süreç içerisindeki form ve fonksiyon olarak geçirdiği değişim incelenmiştir.

2006 yılında Belkıs Ece Şahin tarafından Uludağ Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında yapılan ‘‘Meydanların Kentsel Yaşama Katkısı Üzerine Bir İnceleme: Bursa Örneği’’ adlı yüksek lisans tezinde kentsel yaşam içerisinde meydanların önemini ortaya koyarak, meydanların kentsel yaşama gerekli katkıları sağlayabilmelerinde etkili olan faktörler belirlenmiştir.

2006 yılında Ayşe Aydın tarafından Erciyes Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında yapılan ‘‘Kent Merkezlerinde Meydanların Gelişimi Sivas Hükümet Meydanı Örneği’’ başlıklı yüksek lisans tezinde Meydanların tarihsel süreç içinde gelişim örneğinin fiziki ve sosyal açıdan dönüşümü hükümet meydanı üzerinden incelenmiştir

2009 yılında Dilek Sezer tarafından Anadolu Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında yapılan ‘‘Kastamonu Kent Dokusu İçinde Cumhuriyet Meydanı İncelenmesi’’ adlı Yüksek Lisans Tezinde Kastamonu kent dokusunda yer alan Cumhuriyet Meydanı’nın Batılılaşma kavramı ile ilişkilendirilmesi ve mimari tasarım açısından incelenmiştir.

2010 yılında Cenk Dereli tarafından İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında yapılan ‘‘Kentsel Mekânda Gündelik Yaratıcılık’’ adlı yüksek lisans tezinde sıradan insanın gündelik hayatın ve kentsel mekânın biçimlenişinde ne rol oynadığını incelemiştir.

2011 yılında Zeynep Arda Ergen tarafından Erciyes Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında yapılan ‘‘Kayseri’de Kentsel Mekânın Değişimi Sürecinde Kamusal Alan Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: İstasyon Caddesi Örneği adlı yüksek lisans tezinde Kentsel mekânın bir parçası olan kamusal mekân olarak sokakların kentin mimarisini yansıtmakta olduğu, kenti tanıtmakta ve kentsel belleğe üzerine bir inceleme yapılmıştır.

2011 yılında Başak Damla Erdoğan tarafından İstanbul Teknik Üniversitesi Kentsel tasarım Anabilim dalında yapılan ‘‘Kentsel Mekân Olarak Meydanlarda, Kent Kimliği Karakteristiklerinin İrdelenmesi Ortaköy Meydanı Örneği,’’ adlı yüksek lisans tezinde Kent kimliği, kullanıcı ve kentsel mekân arasındaki örüntüyü inceleyen, kimlik yönünden zenginliği bir çok çalışmada vurgulanmış olan Ortaköy Meydanı seçilerek, bu mekânda başarılı bir kentsel mekân olma özellikleri sınanmıştır.

2011 yılında İlkur Sertkaya tarafından Çukurova Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında yapılan ‘‘Kent Meydanları: Adana 5 Ocak Meydanı Örneği Üzerine Bir İrdeleme’’ adlı yüksek lisans tezinde meydan kavramı ele alınarak meydanın şekillenmesinde ve oluşumunda etkili olan fiziksel, kültürel ve sosyal faktörler anlatılmıştır. Çalışma alanı olan 5 Ocak Meydanı’nın mekânsal nitelikleri seçilen meydanlarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

2013 yılında Ahmet Nurullah Işık tarafından Bahçeşehir Üniversitesi Kentsel Sistemler Ve Ulaştırma Yönetimi alanında yapılan ‘‘Meydan Mekânlarının Malatya Örneğinde İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezinde Malatya Kent Merkezinde yer alan 4 meydan üzerinde konum, çevre bağlantısı, kuşatılmışlık, kent mobilyaları ve bitkilendirme başlıkları üzerinden gözlemsel değerlendirmeler yapıp birbiriyle karşılaştırılmıştır.

2013 yılında Faik Şavklı ve Tahsin Yılmaz tarafından yazılan ‘‘Kent meydanı kullanım nedenlerinin Antalya Cumhuriyet Meydanı örneğinde irdelenmesi’’ adlı makalede kullanıcıların kent meydanlarını neden kullandıklarına dair Antalya Cumhuriyet Meydanı örneğinde anket çalışması ile irdelenmiştir.

2013 yılında Duygu Turgut tarafından Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında ‘‘Kent-Meydan İlişisine Günümüz Koşullarında Bütünsel Bir Bakış Türkiye

Özelinde Bir Değerlendirme” adlı yüksek lisans tezinde kentsel mekân olarak meydana olan yaklaşım ve uygulamalar araştırılmıştır.

2015 yılında Burcu Aykılıç tarafından Mimar Sinan Üniversitesi İç Mimarlık Anabilim dalında “Kentsel Mekân Olarak Meydanlar” adlı yüksek lisans tezinde kültürel, tarihi, sosyolojik ve benzeri değerlerinin sergilendiği, şehir hayatının sahnesi niteliğinde olan meydanların önemi oluşturdukları imge ve kente kattıkları işlevsel değerler incelenmiştir.

2016 yılında Abdulali Kamberov tarafından İstanbul Aydın Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında “Bir Kamusal Açık Alan Olarak Meydan Kullanımını Etkileyen Kararların Kullanıcılar Tarafından Değerlendirilmesi: Bakü Azadlık Meydanı Örneği” adlı yüksek lisans tezinde meydanların kamusal mekân olarak karşılamaları gereken kullanıcı ihtiyaçlarını ortaya koymak, kent insanına pozitif katkı sağlayacağı düşünülen ihtiyaçların dünyadaki meydan örnekleri ve literatürdeki farklı görüşlerden faydalanılarak irdelenmiştir.

2017 Yılında Hande Apak, Yağmur Ertemir ve Müyesser Ebru Erdönmez tarafından yazılan “Kamusal Alan-Kullanıcı İlişkisi: Yeni Cami - Mısır Çarşısı Ve Çevresi” adlı makalede kamusal alanda mekân kalitesi araştırmasını amaçlayarak İstanbul Eminönü’nde yer alan Yeni Cami ve çevresi, Eminönü Meydanı, Mısır Çarşısı ve Mahmutpaşa bölgesi incelenmiştir.

Mekânsal Kalite: Kalite kavramının tanımı ve tarihi, araştırmacılar düzeyinde mekânsal kalite parametrelerinin ne olduğu, tez çalışmasına altlık sağlayacak kentsel mekan kalite parametrelerinin neler olduğunu açıklayan çalışmalar incelenmiştir.

1960 yılında Lynch, K., tarafından yazılan “The Image of City” kitabında insanların kenti algılamasına veya algılayamamasına sebep olan etmenleri analiz eden, planlı kentleşmenin önemini ve yapılan değişikliklerin kentle kurulan ilişkide yarattığı değişimler incelenmiştir.

2007 yılında Mehmet İnceoğlu tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında yapılan “Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının İncelenmesi” adlı doktora tezinde yeni tasarlanacak /üretilcek, yeniden dönüşümü, değişimi ve gelişimi revize edilerek tasarlanacak mimari ve kentsel mekânlar için bir kalite modeli önerilmiştir.

İnceoğlu (2007) tarafından hazırlanan bu tez çalışması Türkiye’deki mekân kalitesi çalışmalarına literatürün derlenmesi ve yeni bir mekânsal kalite modeli geliştirmesi adına bu tez çalışmasına kaynaklık etmiştir. Yine İnceoğlu (2007) tarafından farklı araştırmacılar, şirketler, kurum ve kuruluşlar tarafından önerilen kalite parametrelerinin bir arada görülmesi

teze önemli ölçüde kaynaklık etmiştir. Meydanlarda önerilen kentsel mekân kalite parametreleri incelenmiş ve tez çalışması için iyi bir altlık olmuştur.

2007 yılında Bahar Bayram tarafından İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim dalında yapılan ‘‘Kamusal Mekân Kalitesinin Yükseltilmesinde Yöntemler Ve Kamusal Sanatın Rolü’’ adlı yüksek lisans tezinde mekânın bir ögesi olarak sanat çalışmalarının kamusal mekânlarda kullanımının, insana sunduğu farklı mekân deneyimlerini tanımlamak sanat faktörünün kalite üzerindeki etkilerini araştırmıştır.

Bayram (2007) hazırladığı tez çalışması mekân kalitesinin ne olduğu, kamusal mekân kalitesini etkileyen koşulların neler olduğu başlıkları bu tez çalışmasına kaynaklık etmiştir. Bayram (2007) tarafından önerilen Kamusal mekân kalitesinin yükseltilmesini sağlayan yayalaştırma, aktivitelerin çeşitlendirilmesi, kişiselleştirme, kent mobilyalarındaki dağınıklığın azaltılması, işaretleme-yönlendirme, bakım ve yönetim hizmetlerinin iyileştirilmesi, kamusal sanatın kullanımı başlıkları incelenmiş Yeni Cami Meydanı'nın kalite ölçümü için kaynaklık etmiştir.

2009 yılında Mehmet İnceoğlu ve Ayfer Aytuğ tarafından yazılan ‘‘Kentsel Mekânda Kalite Kavramı’’ adlı makalede dünyadaki gelişmeler paralelinde, ülkemizdeki mekân kalitesi bağlamında, gerek tasarım yeni yapılacak gerekse yeniden düzenlenmesi yapılacak kentsel mekânlara (meydanlar ve sokaklar) yönelik kullanılabilir mekânsal kalite parametrelerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

2014 yılında Hande Sanem Çınar Altınçekiç, Berna Ergin ve Merve Tanfer tarafından yazılan ‘‘Tarihsel Süreç İçinde Kent Kimliğinin Mekânsal Kalite Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma (Taksim Meydanı)’’ adlı makalede son dönemlerde çok konuşulan ve çeşitli düzenlemelerle değişime uğratılmaya çalışılan meydan ve çevresinin kimliği, tarihsel değişim sürecinden yola çıkıp mekânsal kalite parametreleri açısından irdelenerek günümüzde yenileme projesinin kent kimliğine etkileri değerlendirilmiştir.

2014 yılında Meriç Demir Kahraman tarafından yazılan ‘‘İnsan İhtiyaçları ve Mekânsal Elverişlilik Kavramları Perspektifinde Yaşanılabilirlik Olgusu ve Mekânsal Kalite’’ adlı makale mekânsal kalite ve yaşanılabilirlik olguları insan-mekân ilişkisi kapsamındaki süreçler ve kavramlarla ilişkili olarak tariflenmiştir. Çalışma, insanların benzer ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirdikleri mekânsal arayışlar ve ihtiyaçlarına yönelik ortak etkinliklerine zemin oluşturan kamusal mekânların kalite ölçütleri üzerine kurgulanmıştır.

2016 yılında Gökçe Uzgören ve Müyesser Ebru Erdönmez tarafından yazılan ‘‘ Kamusal Açık Alanlarda Mekân Kalitesi ve Kentsel Mekân Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme’’ adlı makalede Günümüzde salt fizik-mekân boyutu ile ele alınarak metalaştırılan kentsel alanları sosyal ve toplumsal içeriğini göz ardı etmeden ele almak ve kamusal açık alanlardaki mekân kalitesi ile kentsel mekan aktiviteleri arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır.

2016 yılında Kadriye Topçu ve Güven Bilsel tarafından yazılan ‘‘ Geleneksel Gaziantep Çarşısının Mekânsal Kalite Açısından Değerlendirilmesi’’ adlı makale güçlü bir çarşı gelişim süreci geçirmiş, kendine özgü mekânsal karakteristik ve kimliği bünyesinde barındıran Geleneksel Gaziantep Çarşısı’nın mekânsal niteliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında kullanıcı memnuniyetini temel alan bir yaklaşımla öneriler getirmeyi amaçlamıştır.

2016 yılında Mesut Dural ve Müyesser Ebru Erdönmez tarafından yazılan ‘‘Kamusal Alan Olarak Üsküdar Meydanı Ve Çevresinde Mekânsal Kalitenin Ölçülmesi’’ adlı makalede kalite ölçümünün parametrelili olan Erişilebilirlik, kullanım, konfor koşulları ve sosyal yaşam nitelikleri kavramları üzerinde Üsküdar meydanı ve çevresinin mekânsal kalitesinin ölçümü yapılmıştır.

2017 yılında Seda Saylan ve Müyesser Ebru Erdönmez tarafından yazılan ‘‘Kamusal Alanların Kullanımında Mekân Kalitesi; Eminönü Mercan Mahallesi’’ adlı makalede kamusal alanlardaki mekânsal kalite belirli veriler ve anket çalışmaları ile araştırılmıştır. Mercan mahallesinin tarihçesi, konumu, önemli yapıları, fiziksel ve işlevsel özellikleri araştırılmış, elde edilen veriler yapılan anket sonuçları ile birleştirilerek bölgenin mekân kalitesi incelenmiştir.

2.1. Bölüm Sonucu

Meydan, mekânsal kalite başlıkları üzerinden incelenen kaynaklarda meydanın ne olduğu, literatürde nasıl tanımlandığı araştırılmıştır. Tezin asıl kısmını oluşturan mekân kalitesine dair yapılan araştırmalarda kalite ölçütlerinin referans alınabilecek örnekleri araştırılmış ve teze kaynaklık edebilecek bulgulara erişilmiştir. Bunlar İnceoğlu (2007) tarafından yazılan doktora tezinde önerilen ‘İşlevsel, Estetik, Yapım ve Bakım Hizmet’ kalite ölçütleri meydanın mekân kalitesinin ölçülmesi için kullanılan parametreler olmuştur.

3. MATERYALVE METOT

Kentsel mekân ve insan arasındaki ilişkiler; etkileşim, psikoloji, mekânın ürettiği anlam gibi başlıklarla çalışma konularına dâhil edilmekte ve incelenmektedir. Kentsel mekân ve kullanıcılar arasındaki bağlantı mekânsal anlamın üretildiği yapı ve doğal çevreyi üretir. Mekân bu bağlamda önemli bir hal kazanmaktadır. Gündelik yaşam içerisinde insanın mekânla kurduğu bu ilişkilerle, binalardan, kentsel mekâna ve buradan kent kavramına kadar uzanan süreç içinde çevre-mekân etkileşimi, mekânsal ilişkiler, meydanlardaki kalitenin ölçülmesi için çalışma konusu ile alakalı olarak araştırmalar yapılmıştır.

Kullanıcı potansiyelleri bağlamında oldukça sık kullanılan Yeni Cami Meydanı barındırdığı fiziksel ve sosyal niteliklerden ötürü oldukça önemli bir kullanıma sahiptir. Yeni Cami Meydanı'nın mekânsal nitelikleri açısından bilimsel anlamda herkes tarafından kabul edilen kalite parametreleri kullanılarak alana dair bir kalite ölçümü yapılmamıştır.

3.1. Materyal

Çalışmanın ana materyali Malatya Yeni Cami Meydanı olmuştur. Meydanın fiziksel ve sosyal özellikleri bütün yönleriyle araştırılmış, meydana gözlem ve kullanıcılarla görüşmeler yapılmıştır. İnceoğlu'nun (2007) mekânsal kalitenin ölçülmesi konusunda önerdiği "işlevsel, estetik, yapım ve bakım hizmet kalitesi parametreleri uygulanarak anket çalışması yapılmış SPSS 25 programında sonuçlar elde edilmiştir. Sonuç olarak elde edilen bilimsel veriler ile meydanın mevcut fiziksel ve sosyal durumu ortaya konmuş, kalan eksik yönleriyle ilgili olarak yeni öneriler sunulmuştur.

3.2. Metot

Anket çalışması kentin en önemli merkezi olan Yeni Cami Meydanının kalitesini ölçmeyi amaçlamaktadır. Kullanıcılara sorulacak farklı kategorilerde gruplandırılan sorular aracılığıyla meydan kalitesine dair fikir edinmek ortaya çıkacak eksik ya da fazla sonuçlar üzerinden meydana dair bir durum tespiti yapılması amaçlanmaktadır.

Kentsel Mekân Kalitesini belirlemede kurumlar, araştırma şirketleri anket tekniğini başvurmaktadır. Anket tekniğinin kullanılmasındaki temel amaç mekân kullanıcılarının

deneyimlerinden faydalanılarak hızlı bir şekilde bilgi sağlamaktır. Bu süreç boyunca araştırmayı yapan kişi gözlem yoluyla o yere ait fiziksel özellikleri de tespit edebilmektedir.

Anket uygulanacak alan Yeni Cami etrafında başlayıp İnönü caddesine kadar uzanan mekânı kapsamaktadır. Anketin uygulanacağı kişiler farklı gün, mevsim ve zaman dilimlerinde meydana kullanan kadın ve erkek kullanıcılardan oluşmuştur.

Anket formunda kullanılacak konu tiplerinin belirlenerek anket formu oluşturulmuştur. Çalışma konusu kapsamında sorulan sorular Amerika Birleşik Devletleri merkezli “Kamusal Mekânlar için Proje Şirketi” PPS (Project for Public places inc.) kaliteli bir kentsel mekânın sahip olması gereken kriterler olan “Erişim ve Bağlantılar; Amaç ve Aktiviteler; Rahatlık ve İmaj; Sosyalleşme olmak üzere dört kategori altında sorular yöneltilerek meydanın işlevsel, estetik, yapım ve bakım-hizmet kalitesi açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anketin güvenilirliği ve hazırlanan soruların amaca uygunluğunun tespiti için pilot çalışmanın yapılmıştır. 30 kullanıcı ile yapılan anket sonucunda güvenilirlik testi SPSS 25 programında değerlendirilmiş Cronbach's Alpha değeri, 918 sonucunu vermiştir. Aşağıda verilen diyagrama göre anket mükemmel seviyede güvenilirdir. (Şekil 3.1)

Cronbach's alpha	Güvenilirlik
$\alpha \geq .9$	Mükemmel
$.9 > \alpha \geq .8$	İyi
$.8 > \alpha \geq .7$	Kabul edilebilir
$.7 > \alpha \geq .6$	Şüpheli
$.6 > \alpha \geq .5$	Kötü
$.5 > \alpha$	Güvenilmez

Şekil 3.1. Güvenilirlik Diyagramı (SPSS 25 Programı)

Anket görüşmeleri, alanın mevcut kalitesini kullanıcı gözüyle ölçmeye yönelik olarak hazırlanmış açık ve kapalı uçlu olmak üzere toplam 39 sorudan oluşmaktadır. Bu amaca yönelik olarak toplam 400 kişi ile anket görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan soruların her biri Tablo 1’de yer alan alt-kalite göstergelerini ölçmeye yöneliktir. Kullanıcıların her bir soruya katılım seviyelerini ölçmek için Likert ölçeği temel alınmıştır. Buna göre kullanıcıların sorulara katılım seviyeleri; kesinlikle Evet-5, Evet-4, Kısmen Evet-3, Hayır-2 ve Kesinlikle

Hayır-1 olacak şekilde puanlanmıştır. Çalışma kapsamında, mekân kalitesi göstergeleri arasındaki yeterlilik düzeyleri önem sıralamasını ortaya çıkarmak için tek örneklem T test analizi kullanılmış, böylelikle ortalama değerlerin karşılaştırılması mümkün olmuştur.

Yeni Cami Meydanı gündelik hayatın geçtiği oldukça sık kullanılan bir meydandır. Kent hayatının yoğunlaştığı meydan bekleyen, duran, dinlenen, mobilize olan kullanıcılarda dolayı bir günlük kullanım içinde kullanıcı sayısı net olarak bilinmemektedir. Örneklem büyüklüğünü saptamak için olasılık örneklem hesabı yapılmıştır.

n = Örneklem alınacak birey sayısı

p = İncelenecek olayın görülüş sıklığı (olasılığı)

q = İncelenecek olayın görülmeysi sıklığı (1-p)

t = Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer.

d = Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen + sapma olarak simgelenmiştir.

t :1.96 dir. $\alpha_$ =0.05 de ∞ serbestlik derecesindeki t değeridir. α :0.01 seçilirse t değeri aynı serbestlik derecesinde 2.59'dur. N bilinmediği için serbestlik derecesi ∞ olarak alınmıştır (Asan,2015).

$$n = \frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2} \quad (3.1)$$

Denklemden verilenleri yerine yazarsak;

$$n = \frac{(1.96)^2 \cdot (0.50) \cdot (0.50)}{(0.05)^2}$$

$$n = 384,16$$

$$n \sim 384$$

Denkleme 3.1'e göre ortalama olarak 384 sayısına ulaşıldı. Bulunan sonuç minimum değeri ifade etmektedir. Daha iyi bir sonuç için meydana toplam 400 kullanıcıya anket uygulandı. Farklı yaş, cinsiyet, eğitim durumları göz önüne alınıp, yüz yüze sorular sorularak anket uygulandı.

3.3. Bölüm Sonucu

Tez çalışmasında anket, alan çalışması ve literatür taraması ve alanın gözlemsel ve fotografik incelenmesi yapılmıştır. Mevcut parametreler kullanılarak anket soruları meydanın kalitesini ölçmeye yönelik olmuştur. Anket soruları Amerika Birleşik Devletleri merkezli “Kamusal Mekânlar için Proje Şirketi” PPS (Project for Public places inc.) tarafından “Erişim ve Bağlantılar, Amaç ve Aktiviteler, Rahatlık ve İmaj, Sosyalleşme” olmak üzere dört kategori altında oluşan sorulardan bir araya gelmektedir. Bu kategorilere göre hazırlanan sorular kullanıcılara sorularak elde edilen veriler İnceoğlu (2007) tarafından önerilen meydanın işlevsel, estetik, yapım ve bakım-hizmet kaliteleri bakımından değerlendirilmesi yapılarak detaylandırılmıştır. İşlevsel Kalite açısından değerlendirilirken Ulaşılabilirlik ve Park İmkânları, Erişilebilirlik, Etkililik, Esneklik, Güvenlik, Mekânsal Yönelim, Sosyal İlişkiler, İyi Olma, Konfor, Çeşitlilik, Sürdürülebilirlik kriterlerine göre Estetik Kalite açısından Düzen, Kimlik, Etki-Cazibe-Çekim kriterlerine göre Yapım Kalitesi açısından Detaylandırma, Malzeme, İşçilik, Dayanıklılık kriterlerine göre Bakım Hizmet Kalitesi açısından Düzenli bakım onarım, Hizmet kalitesi, Kamu ve Özel hizmetler kriterlerine cevap alınacak şekilde meydan kullanıcılarına sorular yöneltilmiştir. Aynı şekilde bu amaca yönelik olarak Yeni Cami Meydanında 400 kişi ile yüz yüze anket görüşmesi gerçekleştirilmiş ve sonuçları istatistiksel olarak tek örneklem T test analizi yöntemi ile çözümlenip yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Çalışma kapsamında kentsel mekân kavramı ve nitelikleri, daha sonra meydan kavramının ne olduğu, tarihsel süreç olarak meydanın Antik Yunan'dan başlayarak günümüze kadarki tüm dönemlerde olan süreçleri anlatılmıştır. Kalite kavramından başlayarak mekânsal kalite parametrelerinin tanımı yapılmıştır. Malatya'nın kentsel tarihi, çalışma alanı olan Yeni Cami Meydanının ortaya çıkışından günümüze kadarki süreçleri, fotografik belgeler ile meydanın tüm yönlerindeki insan mekân ilişkisini anlatan analizler yapılmıştır. Meydan üzerinden kullanıcılara anket uygulanılarak mekân kalitesine dair veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

4.1. Kentsel Mekân Kavramı ve Anlamı

Yapıların ve yapı gruplarının kesişiminde oluşan kentsel mekân, form ve büyüklük olarak kendini var etmektedir. “Kentsel mekân; dış mekânda yapıların birbirleriyle ve diğer öğelerle olan ilişkilerinin, yakınlıklarının oluşturduğu mekândır.” (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009). Kentsel mekânın hangi kategorilerde ele alındığına dair farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu bağlamda French'e (1978) göre “Kentsel mekânı genel olarak sokaklar, meydanlar ve parklar olmak üzere üçe ayırılır.” Yine kentsel mekânın kullanıcı birlikteliğinden ortaya çıkan bir mekan örüntüsü olduğunu izah ederken Bunschoten, vd (2001)şöyle der: ‘Kentsel mekân birey ve toplulukların kurallar tarafından organize edilen eylemlerinin alanıdır ve onların ihtiyaçlarını yansıtır. Kolektif yaşam senaryolarının mekânıdır.’”

Alexander (1977) kentsel mekânı tıpkı bir canlı gibi yaşayan bir organizmaya benzetirken şöyle der: “Kentsel mekânlar değişen sosyo-ekonomik koşullara ve kentlerin kültürel dokusuna cevap verebilen yaşayan organizmalardır.” Kentsel mekânı tanımlarken aslında fiziksel, sosyo-kültürel bütün olgulardan bahsetmek gerekir. Mekâna dair geliştirdiğimiz bu çok boyutlu bakış açısı kentsel mekân içinde geçerlidir. Kent makro formunda göze çarpan, insan hareketini yönlendiren kent mekânları birer aktivite mekânıdır. Kimi yerde sokak, kimi yerde meydana dönüşen kentsel mekân kavramı, ürettiği anlam ve yarattığı fiziksel etki itibarıyla kent yaşantısı için önemli bir amaca sahiptir. Spreigen (1965) kentsel mekânı ifade ederken şöyle der: “Kentsel mekânlar mekânların birbirleriyle olan bağlantılarını göstermek amacıyla tasarlanmışlardır. Kentsel mekânlar ya mekân içindeki özel yapıya ilgi çekmektedirler ya da önemli bir yöneliş ya da hareket önermektedirler. Kentsel mekânlar mimari mekânlar gibi mekânın odaları ve koridorları olarak uygun bir şekilde

resmedilmişlerdir; ya da belki kısaca mekânın kanalları ve rezerve alanlardırlar. Kentsel ve mimari mekân formları mekânsal çeşitlerin bir hiyerarşisidir” Kentsel retorik düzleminde biçimlenen bu mekân olgusu bir arz-talep mekanizmasıyla çalışır. Mekân kimi zaman bir tasarımsal bir ölçü üzerinden gelişir, kimi zaman kullanıcıların kullanım biçimlerine göre şekil alır. Örneğin sokağın kullanımını burada yer alan birimlerini türüne göre şekillenir. Gece, gündüz kullanımları yine buradaki birimlerin fonksiyonuna göre şekil alır. Fiziksel, sosyal, kültürel verilerle şekillenen kentsel mekân bir biçimsel düzlemde kendini var etmiştir. Krier (1979) kentsel mekânı ortak mekân vurgusuyla tanımlarken şöyle der: “Kentsel mekân, öz anlamı ile kentin binalarla tanımlanan, ancak binaların dışında kalan bölümleridir. Bu alanlar topluma ait ortak mekânlardır. Bu, mekânın, estetik ve geometrik kalitesi göz ardı edilerek yapılan bir tanımlamadır.” Kent bir aidiyet duygusu ve paylaşım üzerinden kentsel mekânı var eder. Ortak işlevlerin ve duyguların paylaşıldığı kentsel mekânlar kullanıcının ortak bir paydada bulunduğu, kendini kamusal alanda anlamlandırdığı ve karşılıklı etkileşime girilen bir yere dönüşmektedir. Madanipour (1999) kentsel mekânı erişilebilirlik üzerinden tarif ederken şöyle demektedir: “Fiziksel ve herkes tarafından erişilebilir olan bir yer; yabancıların ve yerlilerin çok az kısıtlamalarla girebildikleri, kasabalar, şehirler ve kırsal mekânların içlerinde kalan mekânlar olarak tariflenmiştir.” Madanipour’un kentsel mekânı kentsel makroformda tarif ederken ulaşılabilirlik, kullanıcı ayrımı yapılmaması, lokasyon olarak belirli noktalara işaret edilmesi kentsel mekâna çizilen sınırın içinde kalması gibi bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Bir sınır içine alarak yapılan bu yaklaşım insan hareketinin kentsel mekân için önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Rossi (2006) kentsel mekânın işlevlerinden bahsederken şöyle der: “Genelde kentsel mekân insanın yaşamıyla ilgili dört ana işlevin (barınma, çalışma eğlenme, dinlenme ve ulaşım eylemlerinin) geçtiği mekân olarak algılanıp, kentin ve kentsel biçimin bununla birlikte mimarının kentle ilişkisini kuran temel olgu olarak düşünülebilir. Kentsel mekân, kullanıcıların mekâna yüklediği farklı nitelik ve anlamlar ile birlikte mekânsal kimlik oluşturur. Kentsel mekânın ortak bir kimlik oluşturmasındaki en önemli özellik ise mekânın barındırdığı hareket, değişim, dönüşüm ve belirli mimari kodları içermesidir.” Rossi’nin bahsettiği bu kimlik meselesi aslında kentsel mekânın ürettiği anlam ile ilişkilidir. Bu anlam ilişkisi kullanım pratiğiyle paralel bir düzleme oturmaktadır. Kentsel mekân nitelik olarak belli kodlara sahip olarak kendini var eder ve bu kodlar üzerinden kullanıcıyla fiziksel ve ruhsal ilişkiler kurar. Örneğin mekânın önceden farklı politik ve toplumsal meselelere ev sahipliğini düşünürsek bu çok boyutlu sahiplik meydana ait bir hafızanın kullanıcı üzerinde

yerleşik hale gelmesini sağlar. Ya da başka bir örnekle fiziksel konforun ürettiği (rüzgâr, gölge, yeşil alan, kentsel mobilya) rahatlama etkisi mekâna başka bir boyutta bir kimlik kazandırabilir. Yine Gür (1996) kentsel mekânın işlevlerinden bahsederken şöyle der: “Mekânı oluşturan çeşitli bileşen ve öğeler, mekânsal örgütlenmede çok farklı roller üstlenmekte, mekânın tüm etkisi üzerinde son derece önemli olmaktadır. Mekân bileşen ve öğeleri mekânsal örgütlenmede sınırlayıcı, belirleyici, yönlendirici, odaklayıcı, süreklilik sağlayıcı, anlam taşıyıcı, birleştirici, ayırıcı roller üstlenirler. Bu roller gözlemciye o mekânın kavranabilmesinde önemli ipuçları verir”. Gür’ün bahsettiği bu mekâna ait roller kentsel mekânın niteliğine dair ipuçları vermektedir. Mekânın belirleyiciliğinde, odaklayıcılığına, birleştirici rolünden, ayırıcı rolüne kadar sayılabilecek bu kavramlar kullanıcının zihninde yer edebilmek, mekânın üç boyutlu haline işaret edebilmek ve kullanım biçimlerini tarifleyebilmesi açısından oldukça önemli bir role sahiptir.

4.2. Kentsel Mekânın Nitelikleri

Lynch (1960) kentsel mekânın niteliklerinden bahsederken şöyle der: “Karmaşıklık, çok büyük sayıda yaya ağırlıklı hareket örüntüsü, birincil kullanımların çeşitliliği, iyi biçimlenmiş bir ekonomi, aktif sokak hayatı, farklı saatlerde aktivite çeşitliliği, insanları harekete geçiren şeyleri içermesi, okunabilirlik, imgelenebilirlik, bilinebilirlik”dir.

Kentsel mekânlar yapısı itibarıyla “Kentsel açık alanlara şehir ekolojisine ilişkin, şehrsel estetik, imgesel veya rekreasyonel fonksiyonlar yüklenebilir. Bu fonksiyonlar mekânın yapısına göre şekillenir ve birden fazla fonksiyon bir arada sürekli olabilir.”(Atabay, 1991) Yine Gehl’e (1996) göre kentsel açık alanlar niteliği itibarıyla şu tür etkinliklere ev sahipliği yapabilir Bunlar; “Alışveriş yapmak, otobüs beklemek, işe, okula gitmek gibi zorunlu etkinlikler, yürüyüşe çıkmak, gezinmek gibi isteğe bağlı etkinlikler, festival, tören, konser, gibi planlı sosyal etkinlikler.”

Kentsel mekânı yumuşak ve sert mekân olarak ayıran niteliksel yaklaşımlar getirilmiştir. Trancik’e (1986) göre kentsel mekân niteliksel olarak ikiye ayrılır. Bunlar yumuşak ve sert mekânlardır” Yumuşak Mekânlar; doğal çevrenin egemen olduğu mekânlardır. Kentsel çevrede rekreasyonu mümkün kılabilen parklar, bahçeler ve doğrusal yeşil eksenler bu kapsama girerler. Sert Mekânlar ise büyük ölçüde duvarlarla tanımlanmışlardır. Genellikle etkinlikler üreten ana mekânlar olarak işlevlerini sürdürürler (kentsel açık alanlar; mimari/fiziksel tanımlama).” Yumuşak mekânın içerisine peyzaj mekânına dair tüm alanlar

dâhil edilmektedir. Kent yüzeyindeki yeşil alan dengesi açısından önemli olan yumuşak mekânlar kentsel mekânın kalitesini önemli derecede artırmaktadır. Sert mekân olarak tarif edilen meydan, sokak, cadde, bina ve bina grupları kentin büyük bir yüzdesini oluşturan mekânlardır.

Yine kentsel mekânı nitelik olarak pozitif ve negatif mekân olarak ayıran yaklaşımlar getirilmiştir. Günay ve Selman'a (1994) göre "Kent fiziksel yapısı, genel bir tanımlama ile binalar ve binalar dışındaki alanlar olarak ikiye ayrılabilir. Kent dokusu içinde binalar, kentin yapılanmış alanlarıdır ve kentsel strüktürün pozitif öğeleri olarak tanımlanmaktadır. Binaların tanımladığı alanlar ise, yapılanmamış kent bölümleri ve strüktürün negatif öğeleridir. Pozitif öğeler bir araya gelerek negatif öğeleri oluşturmaktadır. Kentsel çevre, pozitif ve negatif öğeler bütünüdür." Kentin bütüncül bir organizma olarak düşünürsek, organizmayı oluşturan öğeleri pozitif ve negatif alanlar olarak ayırabiliriz. Bu yaklaşım kenti oluşturan konut, işyeri, kültür, spor, kamu benzeri binaların kentin pozitif öğeleri olarak kabul edilmektedir. Bu bina ve bina gruplarının bir araya gelerek oluşturduğu meydan, sokak, cadde ya da yapılaşmanın dışında kalan kırsal peyzaj, tarım alanlarının negatif öğeler olarak kabul edilmektedir. Kentsel mekânı nitelik olarak statik ve dinamik olarak ayıran yaklaşımlar bulunmaktadır. "Olumlu kentsel mekânlar çeşitli büyüklük ve şekillerde ortaya çıkmasına rağmen iki temel tür vardır: "sokaklar" (yollar, yaya yolları, caddeler, dar sokaklar, bulvarlar, geçitler, alışveriş merkezleri vs.) ve "meydanlar" (mekânlar, arenalar, meydanlar, semtler, avlular vs). Esas itibarıyla, sokaklar hareketliliğin olduğu "dinamik" yerlerdir, bununla beraber meydanlar daha az hareketliliğin olduğu statik yerlerdir. (Carmona vd., 2013)

4.3. Kentsel Mekân Olarak Meydan

Meydan geniş bir perspektifte ele alınan ve tanımlanan bir kavramdır. Bu alanda söz söyleyebilecek meslek disiplinlerinin meydana dair çok farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Meydan genel itibarıyla günlük yaşamın geçtiği, sosyal ve toplumsal ilişkilerin geliştiği, insanlar arasındaki iletişimin arttığı, kentsel odağın olduğu mekânlardır. TDK 'ya (URL-1, 2019) göre meydan: 'Yarışma, eğlence ve karşılaşma yeri olarak' açıklanmaktadır. TDK 'nın bu tanımında kentsel mekânın insanların bir araya geldiği ve sosyalleşebildiği, esas itibarıyla çoklu faaliyetlere imkân verildiği bir alan olarak tarif edilmektedir. Hasol'a göre (2002) meydan "halkın toplandığı, çoğu binalarla, ağaçlarla ya da doğal engellerle çevrili, düz, açık ve geniş yer; alan" olarak tanımlanmaktadır. "Meydanlar, kentsel mekânlarda oluşturulmuş

yoğun aktivite odaklarıdır.” (Lynch, 1960) Lynch’in tariflediği ‘yoğun aktivite odağı’ olgusu meydanı karakterize eden bütün fiziki, sosyal, kültürel ve yaşamsal öğelerin bir arada olan etkileşimi ile mevcuttur. Örneğin Şekil 4.1’de görüldüğü gibi Yeni Cami Meydanı’nın ’da mekânın sahip olduğu fiziksel koşullar ve ürettiği anlam ile kullanıcılar için günün farklı zaman dilimlerinde yoğun bir aktivite odağına dönüşmüştür.

Şekil 4.1. Yeni Cami Meydanı'nın insanlar tarafından kullanım biçimleri (Karakaş, 2019)

Moughtin (1992) meydanı binalarla tanımlanmış mekânlar olarak tarif ederken şöyle der: “Meydan binalarla çevrelenmiş ve özellikle ticari fonksiyona sahip binalara avantaj sağlayan kentsel alanlardır.” Meydana servis veren yapıların fonksiyon olarak ticarileşmesi meydanın canlılığını artıran aynı zamanda ticari fonksiyonların daha fazla bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Bu karşılıklı etkileşim kentsel mekân kalitesini artıran bir diğer unsurdur. Öztan (1998) meydanı fiziksel ve sosyal boyutuyla tanımlarken şöyle der: “İnsanın eylemlerini yerine getirdiği, onu kuşatan, bütünleşme ve sahip olma duygusunu yaratan, yatay ve düşey hacimsel elemanlarla sınırlanmış üç boyutlu hacimsel bir düzenlemedir.” Meydan kent yaşamının temel alanlarından biridir. İnsanlar arasındaki sosyal ve beşeri ilişkilerin geliştiği, mekâna dair birtakım dinamiklerin sergilendiği kent-aktivite mekânlarıdır. Bu bağlamda kentsel mekânın bir çıktısı olan meydan kavramına dair teorik ve pratik algılarımız kent hayatına etki eden onu biçimlendiren şekillerde var olmuştur.

Meydanları fiziksel niteliklerine göre tarif eden birçok yaklaşım bulunmakla beraber meydanın ruhuna, ürettiği anlama dair tanımlarda yapılmıştır. “Bir meydanın boyutları,

biçimi, çevresindeki dolulukların, boşlukların oranı, o dolulukları oluşturan binaların cephe özellikleri, kısaca, geometrisi, mimari nitelikleri, o meydanın nasıl bir meydan olduğunu büyük ölçüde belirler. Ama bu yeterli değildir. Bütün mimari mekânlar gibi, bir meydanı da o meydan yapan, aynı zamanda, oradaki yaşanmışlıktır, bir başka deyişle, orada “meydana gelmiş” olan olayların, açıkça ya da gizlice sürüp giden etkileridir.” (Tümer, 2007) Kentin var olduğu günden beri ve onun alt mekânı olan meydanın varlığını sürdürdüğü süreçte orada cerayan eden kişisel, toplumsal olaylar ve yaşanmışlıklar kentin kamusal belleği olarak tarif ettiğimiz bu olgular meydanın salt biçimsel özelliklerinden ziyade onun ruhuna, bugün mimarlık ortamında tartışılan “yerin ruhu” kavramı ile örtüşmektedir. Meydana ait biçimsel verilerimiz meydanın tasarımsal yönüne dair sınırlı bir bakış açısı edindirmektedir.

Sertkaya’ya (2011) göre meydanın tarih boyunca barındırdığı işlevler üzerinden tarif ederken şöyle der: “Tarih boyunca meydanlar kültürel ve sosyal işlevleriyle ve kente olan fiziksel katkılarıyla en yaygın kullanım alanlarıdır. Bu bağlamda geçmişten günümüze meydanlar kendine özgü niteliklere sahip olmuşlardır. Bu nitelikler buldukları kentin fiziksel ve kültürel özelliklerine, kent ölçeğinde ise buldukları çevrenin etkilerine ve kullanım amaçlarına göre şekil almıştır.” Meydanların tarihten süregelen kullanım amaçlarına bakıldığında, karşımıza çoklu bir işlevsel yelpaze ortaya çıkmaktadır. Meydanı karakterize eden bu kullanım çeşitliliği meydanın amacının ne olduğuna dair sorulara ortak bir cevap verebilir. Örneğin ticari bir meydan ya da sportif faaliyetleri uygun bir meydan bunlara örnek gösterilebilir. Çok temel anlamda meydan kendi bağlamında şekillenir ve karakterize olur. Bu çok boyutlu kentsel ve doğal veriler meydanı meydan yapan unsurları şekillendirmektedir.

Oktay (2007) meydanın biçimlenişinden bahsederken şöyle der: “Meydanlar kentsel yapının en belirgin bileşeni olup, binaların mekân etrafında oluşturdukları süreklilik ile biçimlenirler.” Meydanı nitelik sahibi yapan unsurlardan biri olan süreklilik kavramı binalardan, peyzaja, kentsel mobilyalardan, malzemeye kadar meydanı oluşturan mimari elemanların geniş bir yelpazede birbirine eklemlenmesi ile kendini ortaya koymaktadır. “Kent meydanları, kentsel açık mekânların en etkin kullanılan ögesidir. Kent meydanı, kentli tarafından özel günlerde sosyal, kültürel, siyasal ve ticari amaçlar için kullanılan, kısaca kentsel yaşamın geçtiği önemli bir kamusal mekândır. Bu mekânlar antik dönemden Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar kentin temel ögesi olarak kent kültürünün önemli bir parçası olmuştur” (Özer ve Ayten, 2005). Kent yaşantısının önemli ölçüde bir parçası olan meydanlar tarihsel süreç içinde insanın çoklu faaliyetlerine olanak veren bir yapısı olmuştur. Bu kimi zaman eğlence amaçlı kimi zaman politik bir gösterinin yapıldığı (Şekil 4.2.) ve

sosyalleşmenin mekanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu meydanın yaşamla kurduğu çok boyutlu ilişki ne kadar fazlalaşır ve artarsa kentsel mekânın niteliği o derece artmaktadır.

Şekil 4.2. Yeni Cami Meydanı'nda farklı insan hareketleri ve davranışları (Karakaş, 2019)

Özer ve Ayten'e (2005) göre "Kent meydanları, agora, forum, plaza, *campo*, *piazza*, *grandplace* olarak adlandırılan açık mekânlar, o günün siyasal şartlarına göre biçimlenen ve birçok işlevin gerçekleştiği toplanma mekânlarıdır." Kent kültürünün mekânsal ve sosyal bağlamda en önemli ögesi olan meydanlar toplumların yaşam modellerine dair fikir verebilirler. Gündelik hayatın bir fotoğrafı olan meydanlar kent insanının yaşam biçimlerinden, alışkanlıklarına, sosyo ekonomik durumlardan, kültür sanat faaliyetlerine olan eğilimlerine kadar bize birçok konuda fikir vermektedir. Bu manada meydan mekânının geniş bir tarihsel perspektif içinde baktığımızda 21 yy mimarlık ve planlama arakesitinde çok önemli bir noktada yer almaktadır. Sitte'ye (1889) göre meydan: "Kapalı ve korunmalı, merkezi serbest, çevresinde anıtlar olan, çevresinde sürpriz elemanların yerleştirildiği, mimari çekiciliği olan, estetik ve yola cephesi olan kaldırım" gibi özelliklere sahip olmalıdır." Meydanın kendi tanımı içinde bir takım fiziksel niteliklere sahip olmalıdır. Bunlar mekânın en-boy, yeşil oranı, etrafındaki binaların yüksekliği, ışık-gölge ve rüzgâr alma düzeyi ve erişilebilirlik gibi çok faktörlü etkenler meydanın niteliğini artırmaktadır. "Kentsel mekân tasarımının en eski ve önemli elemanlarından olan meydanlar, yapıların bir açık alan etrafında

gruplanması ile oluşturulmuş, içeride kontrol sahibi olmayı ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı savunmayı sağlayan, çoğu zaman sembolik anlamlarla yüklenmiş mekânlardır.” (Vardar, 1990). Meydanlarda açıklık, kendine davet etme gibi parametrelerinin ardında aynı zamanda meydanın içsel olarak kullanıcıya sağlayacağı emniyetli olma, kullanıcıya kendisini mekânda güvenilir hissettirme gibi özelliklere de sahip olması gerekmektedir. Yine Vardar (1990) göre “Kent meydanları, tarih boyunca kentlerimizin kimliğini ve kişiliğini ortaya koyan önemli bir kentsel yaşam odağı iken günümüzde taşıt meydanları veya otopark olarak kullanılarak özgün değerlerini yitirmişlerdir. ’Meydanın en temel olarak sağlaması gereken niteliklerden biride yaya erişimi ve mekân içi dolaşımda yayadan başka hiçbir nesneye alan bırakmayacak niteliğe sahip olması gerektiğidir. Bu önemli kriter kullanıcı psikolojisini ve mekan niteliğini etkileyen önemli bir parametredir.

4.4. Meydanın Tarihi

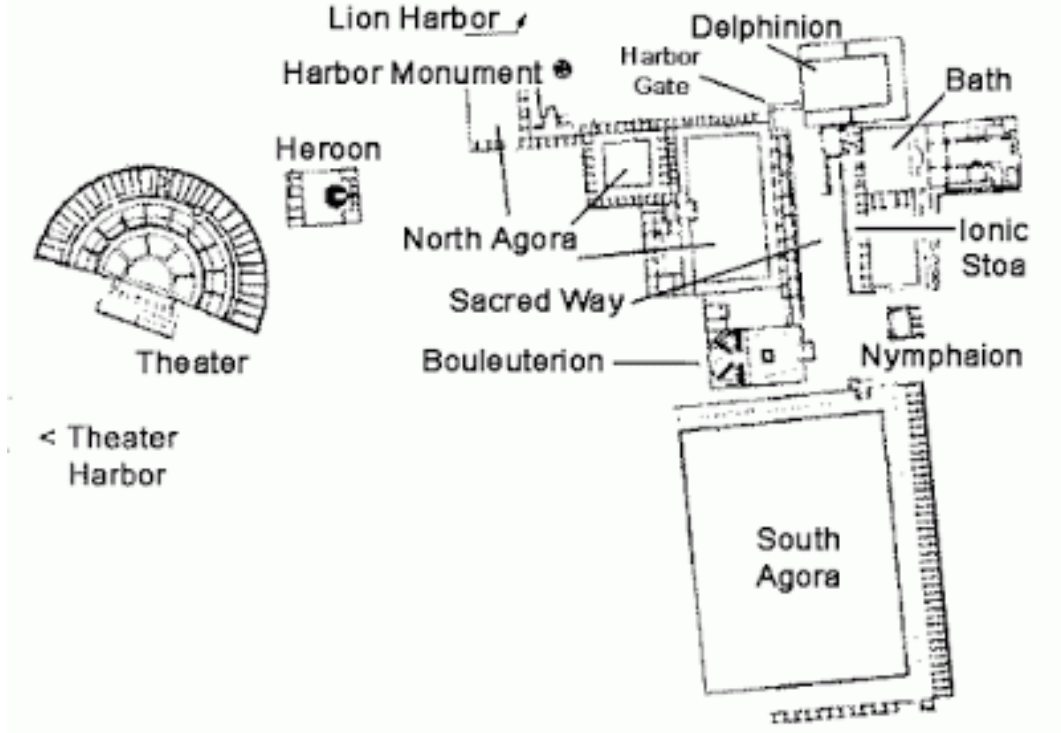
Meydan Antik, Orta Çağ, Rönesans, Barok, Endüstri, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde farklı kullanımlara ev sahipliği etmiştir. Bu bölümde yapılacak çalışmada meydanın dönemsel olarak tarihine bakılmış ve meydanın kullanım işlevlerine değinilmiştir.

4.4.1. Antik Dönemde Meydan

“Antik Yunan kenti “polis”, Batı tarzı meydanın ilk örneklerinin görüldüğü yapıda bir oluşumdur. Çoğu polis, bir akropolis, “yüksek kent” ya da kaya çıkıntıları üstüne inşa edilmiş Bronz Çağı kalelerinin çevresinde zamanla gelişti.” (Roth, 2000). Antik dönemin kent kavramı dönemin güvenlik endişelerinden ötürü yüksekçe noktalara inşa edilmiştir. Bu korunaklı alan içinde kent mekânı olan meydan kendini şekillendirmiştir.

Giritlioğlu (2009) Yunan kentlerinde meydanı açıklarken şöyle der: “İlk örneğine Yunan kentlerinde Agora olarak rastlanan meydan başlangıçta tamamen geniş bir yol biçimindedir ve bireylerin toplandığı mekânlardır. Daha sonraları Pazar olma niteliği artmaya başlamıştır. ’Agoranın ürettiği kentsellik antik çağ insanın sosyal-ticari-sanatsal ilişkilerini gerçekleştirdiği bir mekân olmaktadır. Üretim ilişkilerinin şekillendiği agoralar mevcut yönetimler tarafından kontrol edilen mekânlarda olmaktadır. Antik Yunan düşüncesinin agora gibi mekânlarda insanlara ulaştığı, tartışıldığı öngörülmektedir. Şekil 4.3’te görüldüğü gibi Farklı büyüklükler ve konumlarda yer alan agoralar gündelik hayatın şekillendiği Antik

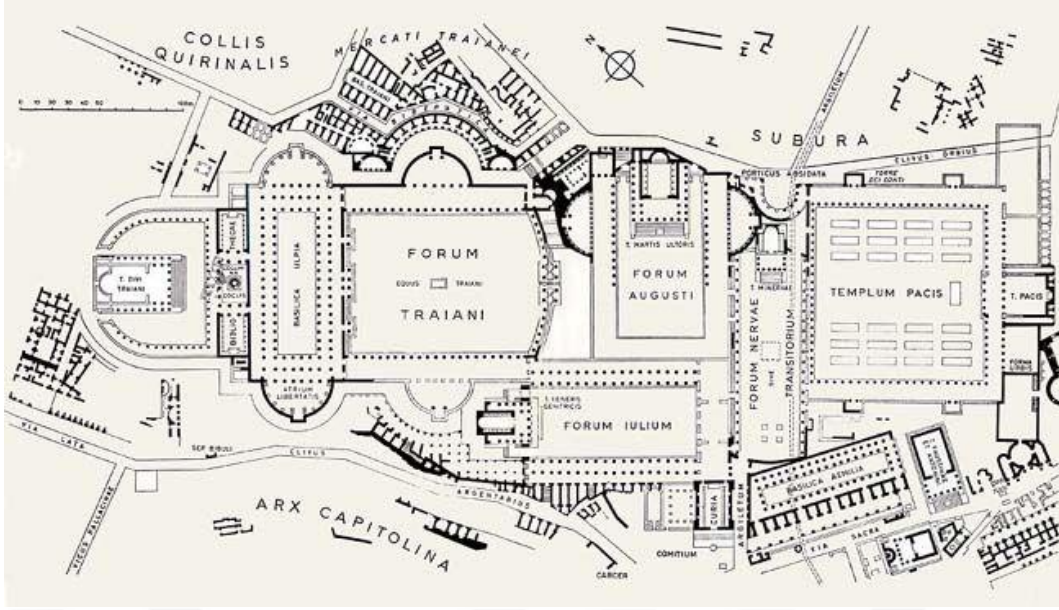
Yunan kentini karakterize eden, dış mekânı şekillendiren bugünün meydan algısına denk düşen bir yapıya sahiptir. Agoralar kent yaşantısını örgütleyen sanatsal, ticari, sosyal aktivitelere imkân sağlayan bir yapıya sahiptir.

Şekil 4.3. Kuzey ve Güney Agora (URL-1, 2018)

Roth'a (2000) göre "Romalılar tüm yaşam alanlarında açıkça algılanabilir bir düzeni ve evrenselliği aradılar; onların eşsiz başarısı bu sivil düzeni, aksinel olarak yerleştirilmiş ve sütunlu yapıların açık düzeniyle tanımlanmış olarak şekillendirdikleri kentsel mekânlarda görünür kılmalarıydı." Latince 'de Forum Romanum adındaki Forum, Antik Roma'nın geliştiği merkez bölgesidir.

Roma Forumu'nda işlevsel olarak iş anlaşmaları yapılan alanlar, genelevler, mahkemeler, ticaret ve ibadet alanlarına ait yapılar bulunmaktaydı. Roma İmparatorluğu kentlerinde de, Antik Yunan kentlerindeki agora işlevini gören kent merkezleri kullanılmıştır. Forum olarak adlandırılan ve kentin çekirdeğinde konumlanan bu kent merkezleri, "stoalar ve çeşitli kamu yapılarıyla çevrilmiş bulunan kamusal açık alan" olarak tanımlanır. Forum bir başka deyişle toplumsal ve sosyal ve dini ritüellerin gerçekleştiği, insanın vakit geçirdiği bir mekâna dönüşmüş ve önemli bir kentsel mekân niteliğine sahiptir. (Şekil 4.4).

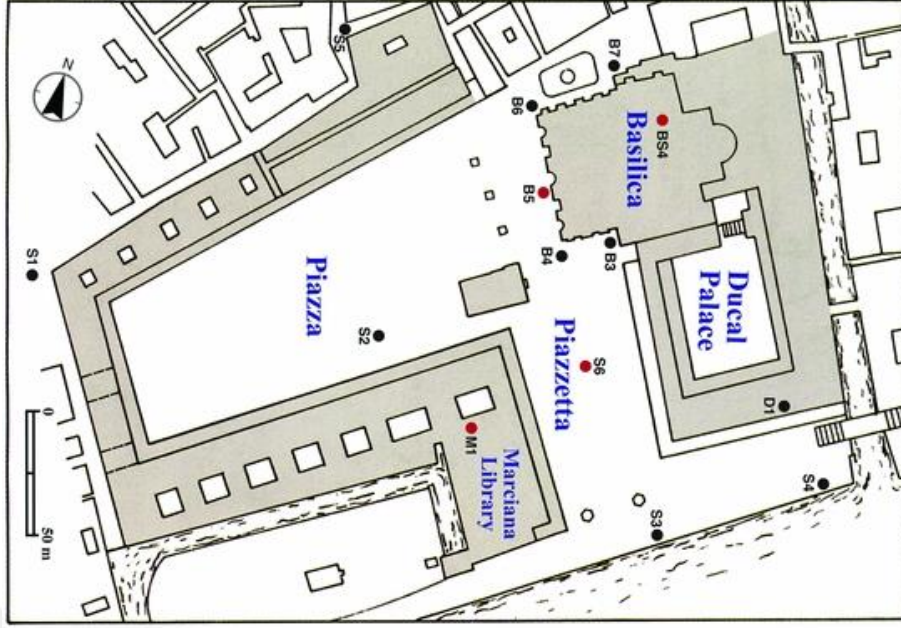

Şekil 4.4. Roma Forumu (URL-2, 2018)

4.4.2. Orta Çağda Meydan

Şahin'e (2006) Ortaçağ kentlerinde meydanı şöyle tarif eder: “Organik yapıya sahip Ortaçağ kentlerinde yolların açıldığı meydanlar, kent dokusu içinde belirli bir geometrik biçime sahip değildir. Meydan, dini yapılar (kiliseler) çevresinde ve feodal beyin şatosunun önünde yer almıştır. Meydanın ortasında bazen çeşme, heykel gibi elemanlar bulunmuştur ancak, bu elemanlar anıtsal büyüklüğe ulaşmamıştır. Ortaçağda meydanlar insan ölçeğinde küçük mekânlardır.” Ortaçağ kentlerinde kilise-katedral gibi dini yapıların kümelendiği önemli yapılar daima bir meydanla (kilise meydanı) düşünülmüştür.

Antik Çağda Yunan Agora ve Roma Forum'larındaki gibi ticari merkez olan Pazar Meydanları şeklinde var olmuştur. Roma ve Yunan Meydanlarını tanımlayan anıtsal binalar olmadığı için Orta Çağ Meydanları insan ölçeğini yakalamıştır. Orta Çağ meydanlarında alanın en az üç tarafı kapalıdır. Bu durum meydanı belirgin bir şekilde tanımlı hale getirmektedir. Kenti simgeleyen en önemli yapılar meydanla ilişkilendirilmektedir (Şekil 4.5). Bu genellikle kilise, katedral bazen bir saray yapısı olabilmektedir. Orta Çağ meydanlarında meydana servis veren binaların alt katları genellikle dükkân / atölye şeklinde üst katlar ise soylulara ait konut yerleşimleri olmuştur. Zemin katta yer alan dükkân ve atölyeler meydana canlılık katmaktadır.

Şekil 4.5. Piazza San Marco Meydanı planı (URL-3, 2018)

Giritlioğlu (2009) Orta çağ meydanını tarif ederken şöyle der: “Meydanlarda, yöneticinin halkla bütünleşmesini sağlamak için bayramlar ve festivaller kutlanmış, dini törenler ve tüm insanların izleyebileceği cezalandırmalar yapılmıştır. Ortaçağ’da meydan, ticari bir fonksiyon da taşımış, pazaryeri olarak da kullanılmıştır. İnsan gereksinimlerine cevap veren toplanma alanları olarak Ortaçağ Meydanı, dini ve dünyevi işlerin bir arada gerçekleştiği dış mekânlardır.” Orta Çağ meydanları canlı kılan en önemli unsurların başında farklı aktivitelerin buralarda yapılmış olmasıdır. Meydanların etrafındaki kullanımlarda zengin ve fakir ayrımı bulunmamaktadır. Buda farklı sosyal sınıfların meydanda karşılaşmalarına ve aynı mekânı kullanmalarını sağlamaktadır.

Orta Çağ kentlerinde Şekil 4.6 ve 4.7’de görüldüğü gibi birbirini dik açılarla kesen tasarlanmış bir kent yapısı bulunmamaktadır. Bunu yerini daracık sokakları olan, kullanıcıda nostalji etkisi yaratan yolun sonunda kestirilemeyen sürpriz mekanlar oluşmuştur. Ortaçağ kentleri, tamamen bir üretim ve ticaret merkezi haline gelmiş ve bu fonksiyonlar şehrin açık, kapalı, özel ve kamusal nitelikli mekânlarının tümünde gerçekleşmiştir. Ortaçağ’da, kentsel yapılaşmanın sıkışıklığından ve iç mekânların yeterli konfora sahip olmamasından ötürü, burada yaşayan insanların açık mekânlara olan talebini artırmıştır. İç mekânların sağlayamadığı konfor, dış mekânlarda yaratılmaya çalışılmış ve sosyalleşme ve iletişim merkezi olamaya çalışan kent meydanları bu dönemde önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Şekil 4.6. Piazza Del Campo Meydanı planı (URL-4, 2018)

Şekil 4.7. Piazza Del Campo Meydanı genel görünüm (URL-4, 2018)

Orta Çağ Meydanları genelde kiliseler ile tanımlanırken bunu destekleyen kütüphane, saray ve heykel gibi öğelerde bulunabilmektedir (Şekil 4.8). Orta Çağ kentinin parçalanmış yapısından ortaya çıkan bir çeşitliliğin sonucu olmaktadır

Şekil 4.8. Piazza Maggiore Meydanı genel görünüm (URL-5, 2018)

Ortaçağ meydanlarının en önemli özelliklerinden biride yarattığı kapalılık hissidir (Şekil 4.9). Bu sınırlılık hissi kenti başka mekânlarıyla ilişki kurmanızı çoğu zaman engellemektedir. İnsan ölçeğini aşmayan yapısı Ortaçağ meydanlarını karakterize etmektedir. Kentsel makro formda meydanların yarattığı boşluk kent merkezlerinin seçilmesini ve insan hareketini buraya yönlendirmektedir. Organik formdaki sokakların çoğu meydanlara açılmaktadır. Bu durum Ortaçağda meydanın ne kadar güçlü bir kentsel yapıya sahip olduğunu bize göstermektedir.

Şekil 4.9. Piazza Unita Meydanı genel görünüm (URL-6, 2018)

4.4.3. Rönesans'ta Meydan

Rönesans kentlerinde meydan tasarlanmış kentlerin tam merkezinde yer almaktadır. Fonksiyonellikten ziyade meydanın görsel ifadesi daha önemli yer tutmuştur. Meydanın çevresindeki yapılarda heykel elemanın bütünleşik hale gelmesi bazen meydanın ortasında tanımlayıcı bir kent elemanı olması, su ögesinin kullanımı, cephelerin belli bir geometride tanımlanması gibi özellikler Rönesans meydanını karakterize etmektedir.

“Oran sistemleri ve perspektifin kullanımı, kentsel mekân düzenlemelerinde de etkisini göstermiştir. Kent içinde, geniş ve düzgün yollar açılmış, Vistalar oluşturan yolların kesim noktasında geometrik düzene sahip meydanlar yer almıştır. Meydanlar, çeşme, kolonad, merdiven, havuz gibi donatı elemanları kullanılarak zenginleştirilmiştir” (Şahin, 2006).15 yy ile beraber Avrupa’da Ortaçağın kendiliğinden gelişen organik kent yapısına karşın Rönesans kentinde bir mekânsal düzen ve estetik arayışı bulunmaktadır. Bu bağlamda radyal kent yapısı, ışınsal yollar, eşit yüksekliklerdeki binalar ve uzayıp giden aksların önemli bir kamusal yapı ile sonlanması gibi mekânsal öneriler getirilmiştir. Rönesans kentlerinde kent bir bütün olarak ilk defa ele alınmış ve tasarlanmıştır. Bu bağlamda Alberti’nin “ideal kent” kavramı ortaya çıkmıştır.

Zucker (1959) Rönesans Meydanlarının genel yapısını şöyle ifade etmektedir: Meydanda bütünlük sağlamak için, mevcut mimari elemanlar arasında bir denge sağlanmıştır. Meydanda

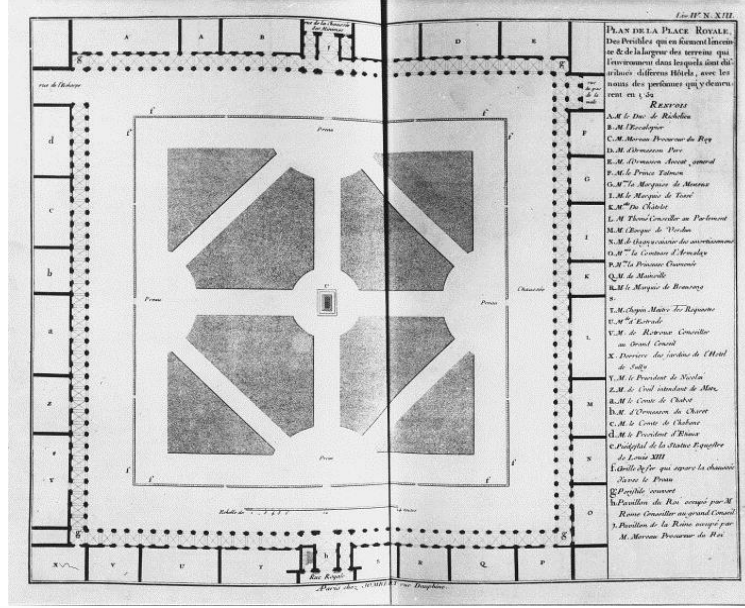
görsel denge sağlamak için, yapı cephelerinde arkadlara önem verilmiştir. Meydanın özelliğine göre, mekânın düzenlenmesi için anıt, heykel gibi plastik elemanlara ve bu elemanların su ile kombinasyonlarına önem verilmiştir.” Rönesans kentlerinde görsel ifadenin bu kadar baskın hale gelmesi doğal, kültürel, kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik verilerin gözardıedilmesine neden olmuş, kentlerdeki yaşam kalitesi düşmüştür.

Rönesans meydanları ile ilgili uygulanmış örneklerden birisi lokasyon olarak Venediğ’in kuzeyinde 1593 yılında inşa edilen Palmanova Meydanı ideal kent şemaları içinde kendine yer bulmuştur (Şekil 4.10). Bir bütün olarak tasarlanan Palmanova Meydanı katı, rasyonalist bir geometriye sahiptir.

Şekil 4.10. Piazza Palmanova Meydanı genel görünüm (URL-7, 2019)

Roma’daki Piazza Del Popolo, Paris’deki ‘PlacesDesVosge’s Rönesans dönemi kent mekân anlayışı için oldukça katı ve rasyonalist bir geometriye sahiptir (Şekil 4.11). Bu keskinlik meydandaki yeşil alan kullanımını da sınırlandırmıştır. İnsan davranışlarını ve kullanımını zorlayan bu keskin mekân anlayışı kullanıcıyı önemsemeyen mekân kalitesini belli noktalarda azaltan ve kullanıcının davranışlarını sınırlandıran bir yapıya sahiptir(Şekil 4.12).

Şekil 4.11. Places Des Vosges Meydanı planı (URL-8, 2019)

Şekil 4.12. Places Des Vosges Meydanı genel görünüm (URL-9, 2019)

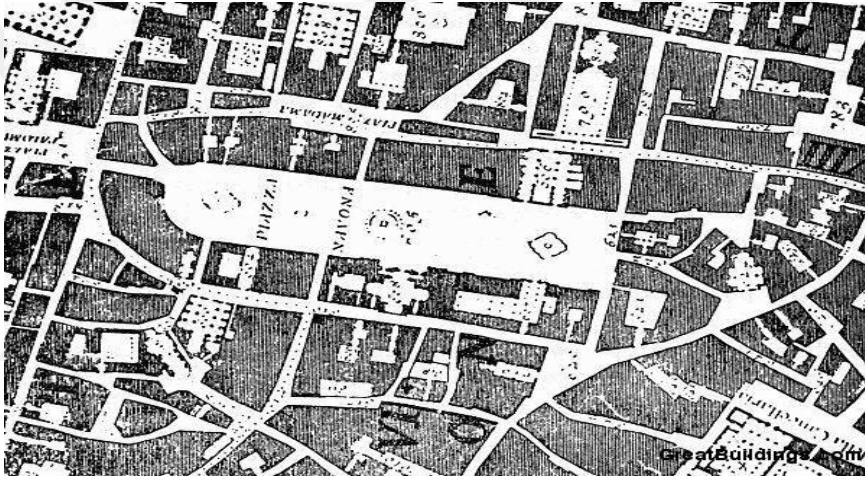
4.4.4. Barok Dönemde Meydan

Roth (2000) Barok döneminde meydanı tarif ederken şöyle der: “Antikitenin mimari yorumu sonucu ortaya çıkan Rönesans dönemindeki rasyonalist mekân organizasyonu; Maniyerizm adı verilen dönemle birlikte deforme olmaya başlamıştır. Barok akımı bu dönüşümün eseri olarak ortaya çıkan bir süreçtir. Formal ve algısal netliğin söz konusu olduğu Rönesans dönemine karşın; Barok dönemi için belirsizlik ve karmaşa sözcükleri betimleyici olmaktadır. Yüzey üzerine vurgu yapan düzlemsel formların yerine artık plastikliğe ve mekânsal derinliğe vurgu yapan formlar kullanılıyordu. Barok akım 16 ve 17

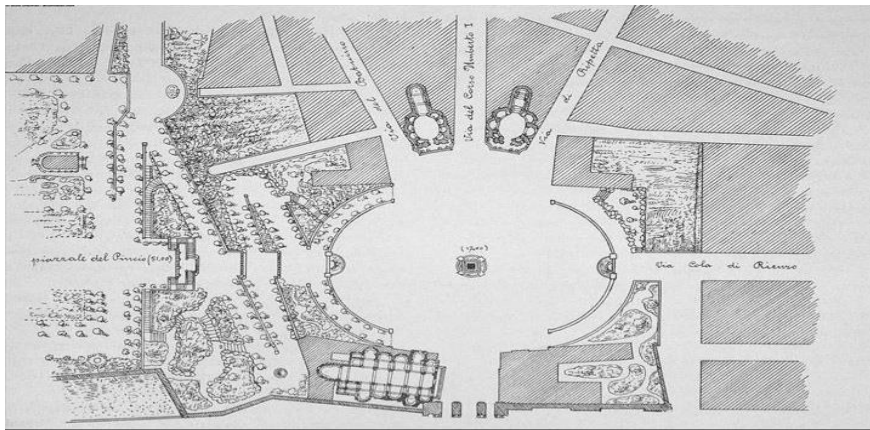
yy arasında ortaya çıkmıştır. Rönesans döneminin katı rasyonalist kent ve mimari algısının esnetildiği ve karşı çıkıldığı bir dönem olmuştur. Barok Döneminde kent ve bahçe planlaması alanında özgün örnekler verilmiştir. Alanlar havuzlarla süslenmiş, anıtsal çeşme mimarisi ortaya çıkmıştır. Bahçelerde heykel ve mimari bir bütün oluşturmuştur. “Barok meydanlarının bir tarafı bina ile sınırlandırılmayarak derinlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Meydan simetriktir, meydanı sınırlayan binalar içindeki en önemli bina meydanın ana eksenini oluşturmaktadır. Titizlikle uygulanan biçimleniş prensiplerine rağmen çok çeşitli meydan tasarımları ortaya çıkmıştır. Barok meydanlar hükümdarlık binalarının ön mekânları şeklinde tanımlanabilir” (Barkul ve Tönük, 1999). Barok meydanları sınıfsal olarak bir ayrışma yaratmıştır. Meydanlar genellikle seçkin elitlere hitap eden ve onlar için tasarlanan mekânlar olmuştur. Halkın kullanımına açılan mekânlar barok öncesi meydanlar olmuştur. Barok meydanları Rönesans Meydanlarına göre kapalılığı ve kuşatılmışlığı az olan meydanlar olup 17 yy daha açık bir forma sahip olmuşlardır.

Aykılıç (2005) göre Barok kentleri: “Rönesans’taki katı ve kesin kuralların hâkim olduğu ideolojiye karşı olarak, 17 yy. ‘da doğan Barok akımında karmaşa ve belirsizlik hâkim olmuştur. Kentsel planlamanın en belirgin özelliği, eksenel yolların, görkemli meydanlarla sonuçlanmasıdır. Barok dönemle birlikte kent planlamaları kapsamında Ortaçağ’dan kalan alanlar ile ilgili de çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında yeni eksenel yollar inşa edilmiş, var olanlar genişletilmiş, bu aksların başka akslarla kesiştiği noktalar da vurgulanarak sadece ulaşım işlevi çözümlenmemiş, kentin imajını sergileyen önemli görüş noktaları meydana gelmiştir.” Barok dönemde kent ve kentsel mekân algısına dair görsel ifadenin devamlılığı korunmuştur. Kent mekânının vereceği imaj önemli hale gelmiştir. Planlı geometrinin sağladığı doğrusallık insan ölçeğini aşan meydanlarla sonuçlanmıştır. Barok dönemde Ortaçağ meydanlarına göre büyüklük ve anıtsallık hâkimdir. Meydanı oluşturan bina cephelerinde farklılaşmalar bulunmaktadır. Barok dönem kenti Ortaçağ kentlerine karşılık olarak, kentte yaşayan sınıflar arasında farklılıklar yaratmış ve ayrıcalıklı bir kent haline gelmiştir. Diğer bir ifadeyle Barok Meydanı tüm toplumsal yapıya yönelik değil belirli bir zümreye hitap eden meydana dönüşmüştür. Kentin başlıca bölgelerini kontrol eden ve uygun bir atmosferde birbirine bağlayan dönemin meydanı, bir anlamda kent içinde sarayın avlusunun bir uzantısı haline gelmiştir. Bununla beraber Ortaçağ etkisinin olabildiğince hissedildiği kent kesimlerindeki meydanlar halkın sade kesiminin toplandığı meydanlar olarak varlıklarını sürdürmüştür. Barok dönem meydanlarının Rönesans meydanlarına göre en önemli farklılıkları mekânsal olarak açık oluşlarıdır.

Barok meydanları önemli kamusal nitelikli diyebileceğimiz kilise, saray, kütüphane gibi binaların yakınında yer alan ve onları tanımlayan bir kamusal alan olmuştur. Binaların ulaşım olarak önemli akslar üzerine yerleştirilmesi meydan aktivitesini artıran ve sıkça kullanılan bir kentsel mekana dönüştürmüştür. “Barok meydanları; ulaşım akslarının kesişmelerinde, dini ve sivil anıtsal yapıların önünde ve onun parçası şeklinde, yeniden tasarlanan meydanlar şeklinde ve mevcut meydanlara eklenen “Barok eklentilerle” oluşturulmuştur. Farklı form olarak elipsin kullanılması ve su ögesinin daha etkin biçimde kullanımı bu dönem meydanlarının özellikleri arasındadır (Sezer, 2010). Barok meydanlarında su kullanımı yaygınlaşmıştır. Su düzenlemeleri daha organize ve yaygın bir kullanıma dönüşmüştür. Ayrıca Meydan çevresinde meydanı tarif eden ve tanımlayan dini ve yönetim ile ilgili anıtsal yapılar yer almıştır.(Şekil 4.13) ve (Şekil 4.14)

Şekil 4.13. Piazza Navona Meydanı plan (URL-10, 2019)

Şekil 4.14. il Popolo Meydanı plan (URL-1, 2019)

4.4.5. Endüstri Dönemi ve Sonrası Meydan

Sanayileşme ile birlikte kentleşmeye bağlı olarak kentsel mekân yaklaşımlarında radikal kırılmalar olmuştur. “Kent meydanları II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik sıkıntılar sonucu önemini kaybetmiştir. Endüstri devrimi dönemi ile motorlu araçların önem kazandığı, yaya yollarının yerini çok şeritli araç yollarının aldığı görülmektedir. Meydanların öneminin azaldığı bu süreçte kentte yaşayanların, ekonomik ve sosyal yaşam koşullarına karşı mücadele veren kentli profilleri oluşturmaktadır. Ayrıca, kentliler yeşile olan özlem ve kentin hızlı akışından kurtulma adına mekân arayışlarına girmişlerdir. Bu amaçla kent meydanları ile ilgili tasarımlarda yayalara öncelik veren mekânlar yapılması düşüncesi ön plana çıkmıştır” (Vardar, 1990). Sanayileşme ile beraber kentsel mekânda arayışlar değişmiştir. Öncelikle buharlı makinaların icadı ile demir yolu ağının gelişmesi ve böylece lojistik sorununun çözülmesi, hızlı bir şekilde endüstriyel manada fabrikalaşma yaratmıştır. Fabrikalaşma bununla beraber insan gücünü gerektirdi ve bu insan gücünün barınması için yeni konut alanları yaratıldı. Böylece kent çehresi bu tür gereksinimlerle değişmiştir. Bu değişim kentsel mekânda meydana yansımıştır. Çok miktarda kömürün tüketimi hava kirliliğe neden olup insanların açık alanda yeşile olan talepleri artmıştır.

Meydanı tanımlayan yüksek anıtlar, saat kuleleri Endüstri Dönemi meydanı için önemlidir (Şekil 4.15). Bu Lynch’in tarif ettiği gibi kentin nirengi noktalarına denk düşmektedir. Bu tür yapısal öğeler meydanı güçlendiren, kent hafızasına yerleştiren önemli kentsel elemanlar olmuştur.

Şekil 4.15. Concorde Meydanı genel görünüm (URL-12, 2019)

Turgut’a (2010) göre Endüstri dönemi ve sonrası meydan: Sanayi Devrimi ile birlikte hızlı, standart üretim anlayışı önem kazanmıştır. Çeliğin istenildiği gibi kullanılmaya başlamasıyla

geniş açıklıkların rahat geçilmesinin sonucunda büyük hacimli yapılar oluşmuştur. Çeliği iyi kapatabilen malzeme olarak cam da hayatımıza yoğun bir şekilde girmiştir. Dönemin etkisini de gördüğümüz tasarımlarda teknoloji ve malzemenin bütün olanakları kullanılmaya başlamıştır. Büyük hacimli yapıların yapılmasıyla ticaret, alış-veriş bu mekânlara kaymıştır. Kentsel mekânlar, kapalı büyük hacimli mekânlara dönüşmeye başlamıştır.” Kentsel mekâna dair bu değişim, mekânın sınırlılığı ve açık alan ilişkisi bağlamında yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Malzemedeki bu yenilik ve endüstriyel üretim olguları kamusal alana dair dış mekân kullanım alışkanlıklarını değiştirmeyi sağlamıştır. Gündelik hayatın yavaş yavaş iç mekân çekildiği dönemlerdir.

4.4.6. Osmanlı Döneminde Meydan

Gençel (2005) Geleneksel Türk kentinde kentsel mekânı şöyle tarif eder: “Geleneksel Türk kentinde kentsel mekânlar toplumun politik, ekonomik, dini ve kültürel yapısına göre belirli bir şekil kazanmış ve zamanla gelişme göstermiştir. Bu gelişimin özellikle 19.yy sonra dış etkiler sonucu geleneksel sosyo-ekonomik yapının çözülmesi ve batılılaşma / modernleşme sürecinin başlamasıyla bazı çağdaş ve katı doktrinlerden etkinleşse de tamamen bunlara bağlı olduğunu söylemek güç. ’Batı kentlerin de kentsel mekân evrimine baktığımızda meydan odaklı gelişim gösteren bir kentleşme pratiği vardır. Geleneksel Osmanlı kentinde ise bu kentleşme pratiği bir dini yapı olan ve ona eklenen cami, külliye ekseninde gelişim göstermiştir. Osmanlı geleneksel kültür anlayışında yer alan mahremiyet olgusu hem mimari ölçekteki mekâna hem de kentsel mekâna yansımıştır. Konut ölçeğinde bu mahremiyet daha belirgin ve hane halkının hayatı sokakla ilişkisi kesilen avlu etrafında şekillenmektedir. Kentsel mekânda ise batıdaki gibi tam anlamıyla bir meydan kavramına denk düşmemektedir.

Gençel (2005) Batı ve Türk kentlerinde meydan kavramını ayırırken şöyle der: “Meydan en az üç yönden ‘yapılarla kesin biçimde sınırlanmış’ bir kentsel açık alan ya da geometrik düzen ilkelerine bağlı bir mimari olgu olarak tanımlanıyorsa geleneksel Türk kentinde meydandan bahsetmek oldukça zorlaşır. Ancak fonksiyonel açıdan Batı ve Türk meydanları arasında büyük bir fark olduğunu söylemek güç olur. Batı’dakine benzer biçimde Türk kentlerinde oldukça yaygın olan seyirlik oyunlarının bu tür küçük ölçekli semt meydanlarında yapıldığı bilinmektedir. Bu küçük ölçekli meydanlar Batı’dan sadece tasarımlarının bir planlama eylemi sonucu oluşmamasıyla ayrılır.” Geleneksel Osmanlı Kentinde

Ortaçağdakine benze dar, dolambaçlı sürpriz mekân etkisi yaratan bir kentleşme pratiği vardır. Temel olarak kullanım açısından Osmanlı kentleri ile Avrupa kentlerinin meydan kullanım pratikleri aynıdır, sadece tasarımsal ve rastlantısal anlamda farklılıklar bulunmaktadır.

Kuban'a (1998) göre Osmanlı'nın kamusal alanları: "Külliyeleri oluşturan yapı topluluğunun merkezinde yer alan camiler ve avluları, "Osmanlı'nın kamusal alanları" olarak kabul edilebilir. Halkın ve yöneticilerin, birbirlerini görmesi, varlıklarını duyurması, bu mekânlarda gerçekleşmiştir. "İstanbul'daki külliyelerin büyük dış avluları, İstanbul'un forumlarıdır. Roma ve Bizans dönemlerinin yapılarla çevrili kent meydanı kavramı, İslam toplumunun her şeyi din bağlamında tanımlamaya çalışan sosyal sistemini yansıtarak, insanların toplanacağı alanları camiler çevresinde oluşturmuştur. 'İslam kültürü içinde ibadet alanı olarak görülen cami İslamiyet'in doğuşu ile beraber kamusal hayatın aktığı bir noktadır. Tarihsel süreç içinde camiler günlük hayatın geçtiği bir merkezdir, içinde konuşulur, sohbetler yapılır, tartışılır bu gibi düşünsel etkinliklere ev sahipliği yapan cami kent hayatının en önemli odağı haline gelmiştir.

Külliyeler ibadethane ve çevresinde, ticari faaliyetleri taşıyan çarşılar, arastalar, eğitim yapıları, kütüphaneler, sanat faaliyetlerini, hayır işlevlerini barındıracak yapılar yanında rekreatif, kahvehane, yeme içme benzeri işlevlerin de yer alması ile yoğun olarak kullanılacak bir odak oluşturmaktadır (Şekil 4.16). Bu odağın sağlayacağı görünürlük kent mekânının kalitesini artırmaktadır. Külliye mekânsal olarak birkaç yapı grubunu içerdiğinden dolayı önemli bir kentsel yoğunluğa sahip olmaktadır bu yoğunluğu sağlayacak açık mekân ihtiyacını kendi içinde ve dışında tanımladığı mekânlarda gerçekleştirmektedir.

Şekil 4.16. Süleymaniye Külliyesi (URL-13, 2019)

“Meydanların oluşum süreci ve işleviyle ilgili olarak, 13. yüzyıldan başlayarak yalnızca kaynaklarda rastlanan veya yeri de kesin biçimde belirlenebilen tüm kent meydanları, Batı’daki gibi çevrelerindeki yapılar sayesinde tanımlanmamaktadır; tam tersine, onları tanımlayan şeyin işlevleri ve konumları olduğu söylenebilir. Daha da ilginç, bu meydanlar belirli etkinlikler için önceden örgütlenmiş nitelikte de değildir. Meydan hangi etkinlikler için kullanılacaksa, ona göre geçici olarak örgütlenmekte ve donatılmaktadır.” (Tanyeli, 1986) Örneğin İstanbul At Meydanı (Sultan Ahmet Meydanı) Geleneksel Türk Kentinde Meydan Batıya göre tasarlanmış, ya da düşünülmüş bir düzen içinde kendini var etmez. Organik bir düzen içinde insan ölçeğini kaybetmeden büyüyen kentin eklemlenen bir parçasıdır. Yani etrafı çevirili bir tasarlanmış boşluk değildir. Bu bağlamda meydanın işlevi önceden belirlenmemiş olup yapılacak aktiviteye göre şekillenen bir kentsel mekân olmuştur.

Geleneksel Türk kentlerinde genel olarak; Cami ve külliye'nin dış ve iç avlusu kentsel ortak kullanım için açık mekânı oluşturur (Şekil 4.17). Cami ve külliye mekânlarının uzantısı olan avlular Geleneksel Türk kenti için önemli bir kentsel mekâna olmuştur. Temel anlamıyla meydan niteliği kazanmaya başlamıştır. Dini yapıların bu kadar merkezci ve kent makroformdaki baskınlığı bu yapıların her bir uzantısının kentte bir karşılığı olmasıyla sonuçlanmıştır. Avlu bir aktivite alanıdır ve gerektiğinde ibadet, sosyo-kültürel faaliyetlerin, insanların dinlenme, dolaşma alanları olarak faaliyet göstermişlerdir.

Şekil 4.17. Fatih Camii Külliyesi genel görünüm (URL-14, 2019)

Osmanlı’daki kent mekanı organik, dar, sürpriz mekan hissi uyandıran, o dönemin koşullarına göre yaya odaklı bir yapıya sahiptir. Türel ve Sönmez (2006) Osmanlı'nın kentsel

mekân yapısından bahsederken şöyle der: “Osmanlı Dönemi dış mekânında ise yaya ulaşımı esas alınmış; genelde dar, dolambaçlı, yokuş hatta basamaklı sokak düzeninin görüldüğü çıkmaz sokaklar da yaya ulaşımının yaygınlığının bir göstergesi olmuştur”(Şekil 4.18). Bu ölçekte bir yaklaşım özellikle endüstri devrimi sonrası Osmanlının bu gelişimlere kapalı olduğu ve geç kaldığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Batı Kentlerinde lojistiğin önem kazanması yaya mekânının yerini yavaş yavaş araç alamaya başlayınca bütüncül kent bu parametrelere göre tasarlanmıştır. Bu durum doğrudan kent planına etki etmiştir.

Şekil 4.18. Beypazarı kent dokusu genel görünüm (URL-15, 2019)

4.4.7. Cumhuriyet Döneminde Meydan

Vardar’a (1990) göre Cumhuriyet döneminde düzenlenmiş meydanlar: “Kentsel bir meydana daha çok, kent içinde tören alanı olarak kullanılan mekânlardır. Batı kentlerinde örneklerine benzer kullanım çeşitliliğine sahip olmadıkları için, kent içinde günlük yaşamla bütünleşmeyen, sadece resmi törenlerin yapıldığı alanlar olarak kalmışlardır. Meydanlarda, tanımlanmış bir hacim oluşturulması amaçlanmadığı için, mekânsal bir bütünlük sağlanamamış, sadece yüzeyi ele alan düzenlemeler bu bütünlüğü sağlamada yetersiz kalmıştır. Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan meydanlar dönemin politik, kültürel, toplumsal koşulları içinde düşüneceğimiz bir arka plana sahiptir. Yeni bir tasarlama işi olarak görülen meydanlar yeni bir kent kimliği yaratmak ve 20. yy başıyla tüm dünyada etkili olan

modernist düşüncenin yansımaları şeklinde tezahür etmiştir. Milli mücadeleyi temsil eden kişilerin heykellerinin tanımladığı meydanlar bu şekilde kendini karakterize etmiştir. Törenselle ve rekreatif bir kullanım potansiyeli ile üretilen mekânlar Cumhuriyet dönemi meydanlarının temel karakterini oluşturmuş ve yeni bir ulus inşası gibi politik söylemlerin mekânsal aracı olmuşlardır.

“Cumhuriyetin sürecinde, farklı ekonomik ve politik gelişmelerin etkisi sonucunda kentlerin bu şekilde değişimler yaşamış olmasına karşın, Cumhuriyetin tanımladığı ve gerçekleştirmek istediği; çağdaş bir kent mekânının yaratılması düşüncesidir. Tek partili ilk dönemde, kalkınma girişimleriyle birlikte kentlerin planlanmasına başlanması ve bu amaçla yeni ve planlı bir başkentin yaratılması ise, bu düşüncenin en somut göstergesidir. Yeni yönetim, çağdaş, yasalar karşısında eşit, hak sahibi ve özgür bireylerin oluşumu için reformlar gerçekleştirmiş ve vatandaşları için yeni yaşam ortamları yaratarak, onların bu reformlarla bütünleşmelerini kolaylaştırmak istemiştir. Kent içinde demokrasinin sembolü meydanların düzenlenmesi, böyle bir çabanın parçası olarak bu dönemde gerçekleştirilmiştir” (Şahin, 2006). Dönem itibarıyla ilk örnek olarak sayabileceğimiz Ankara Ulus Meydanı (Şekil 4.19) İstanbul Taksim Meydanı (Şekil 4.20). dönem kimliğini yansıtmaması açısından önemli bir noktada durmaktadır. Geniş açılan yolların kesiştiği noktada bulunan bu meydanlar endüstri sonrası döneme denk gelmiş olup otomobil kentinin bir çıktısı olarak görülebilir. Yaya erişiminin yanında otomobille erişimde mevcuttur bu kentlerde. Meydanlar bu endüstriyel dönüşümle beraber kent için bir düğüm, odak noktası haline gelmiştir.

Şekil 4.19. 1930’larda Ankara Ulus Meydanı genel görünüm (URL-16, 2019).

Şekil 4.20. İstanbul Taksim Meydanı genel görünüm (URL-17, 2019).

Özer ve Ayten'e (2005) göre: “Cumhuriyetin ilk dönemlerinde çağdaş bir sosyal yaşamın uzantısı olarak tasarlanan meydanlar bugün daha çok park ve tören alanı olarak kullanılmaktadır.” Bir etkileşim mekânı, ulus inşasının görünen yüzü olması düşünülen meydanlar zaman içerisinde kentleşmenin farklı dinamikleri ile rekreatif kullanımlara dönüşmüştür.

4.4.8. 2000’ler Sonrası Türkiye’de Meydan

“Kentlerde artan nüfusun barınma ihtiyacının, taban alanı az, yüksek bloklarla çözülmesi amaçlanmış, bu şekilde bir yapılaşma ile yapılar dışında geniş yeşil alanlar oluşturulması istenmiştir. Ancak bu yaklaşımla şekillenen dış mekânlar, beklenildiği gibi nitelikli ve kullanılabilir alanlar olmayarak, kent içinde sahiplenilmemiş, tanımsız boşluklar halini almıştır. Modernizm ile insanların barınma sorunu çözüldükçe, sosyalleşme ortamları yaratma konusunda bir başarı sağlanamamıştır. ‘Uluslararası Üslup’ tanımlamasındaki, bölge ve kültür farkı gözetmeksizin, tasarımların her yerde hiçbir fark taşımadan uygulanabilir olması düşüncesi, modernizmin başarısızlığının diğer bir nedenidir” (Günay ve Selman, 1994). 2000’lere geldiğimizde meydan kavramı yeni bir kentleşme pratiği çerçevesinde yön değiştirmiştir. Eski kent merkezlerinin varlığından ziyade yeni planlı alanlar içinde tasarlanmaya çalışılan, bazen eski meydanın düzenlediği, büyütüldüğü yıkılıp bir sürece doğru evrilmiştir (Şekil 4.21). Bu bağlamda mimarlık ve şehircilik uygulamalarında geride kalan tarihsel tecrübeye rağmen meydanlar kullanıcı davranışlarını dikkate almayan, ölçek olarak tanımsız birer boşluklara dönüşmüştür.

Şekil 4.21. İzmir 15 Temmuz Demokrasi Şehitleri Meydanı genel görünüm (URL-18, 2019)

Özer ve Ayten'e (2005) göre 2000'li yıllardaki kentsel mekân anlayışının değişimini şöyle izah eder: "Günümüzde ise ülkemiz kentlerinde kaliteli kentsel mekânların eksikliği, yerel yönetimlerin daha önemli gördüğü sorunlar nedeniyle hep göz ardı edilmiştir. Ancak son yıllarda birçok kentimizde belediyeçilik anlayışının; sadece ulaşım ve altyapıya yönelik bir mühendislik anlayışı olmadığı benimsenerek kentlere kimlik-kişilik kazandıracak ve kentsel yaşam kalitesini yükseltecek projeler üretilmeye başlanmıştır." 21. yy mimarlık ve planlama anlayışında kentsel mekân daha fazla ön plana çıkmıştır. İç mekân ile dış mekânın daha geçirgen olduğu bu anlayışta kullanıcı talepleri, gündelik hayat pratiklerinin değişkenliği, sosyalleşme olgusunun kentsel mekânla kendini var etmesi gibi faktörlerden ötürü meydanlar, sokaklar çok önemli bir hale gelmiştir (Şekil 4.22).

Şekil 4.22. Sakarya Kent Meydanı (URL-19, 2019)

Endüstrileşme ve sonrasında otomobilin icadı ile birlikte kent algımız ve işleyişinde radikal kırılmalar olmuştur. Otomobil faktörü yeni yolların açılmasına ve yayanın kent içi erişimindeki sürekliliğin kaybolmasına neden olunmuştur. Bu bağlamda Endüstri öncesi kentlerde meydan kavramı araç yolları olmadan binalarla olan ilişkisi daha güçlü kurmaktaydı. Otomobil yolunun kentlerin önemli bir faktörü haline gelmesi ile bu durum meydan ve çeperini saran araç yollarına dönüştürdü. Meydan nihayetinde etrafı binalarla çevrili olan bir algıya sahipken bugünün kent meydanlarında etrafı yollarla çevrili bir hale gelmiştir (Şekil 4.23). Bu durum yaya erişiminin ve etkinliğinin azaldığı günümüz kentleşme ortamında kentsel mekan kalitesini aşağıya çeken bir duruma dönüştürmektedir. Bugün kentsel mekanlar ele alınırken alanın olabildiğince yayalaştırılması ve araç trafiğinden arındırılıp uzaklaştırılması hedeflenmektedir. Mekan çalışmalarında kullanıcılara yöneltilen sorularda meydan etrafındaki araç trafiğinden memnun olunmadığı cevabı alınmıştır. Kentsel mekanla iç içe geçen araç yolları meydanın görsel kalitesinde düşürmektedir. Aynı zamanda gürültü, araçların yaydığı egzoz gazından dolayı yarattığı hava kirliliği, sert zemin (asfalt) varlığını artırdığından ötürü meydan ve etrafında iklimsel olarak ısınmaya neden olabilmektedir.

Şekil 4.23. Kahramanmaraş Ulu Cami Meydanı (URL-20, 2019)

4.5. Kalite Kavramı ve Mekânsal Kalite Ölçütleri

Küreselleşme ile beraber kalite olgusunun mekân içinde kullanımı ve ölçümü gittikçe fazlalaşmıştır. Teknolojinin ve iletişimin hızlı bir şekilde artışı, kullanıcıların farklılaşan talepleri, nüfusun çoğalması, aktivite çeşitliliğinin artması gibi faktörler kalite kavramını teori ve pratik düzeyde çalışılan bir konu haline getirmiştir.

4.5.1 Kalitenin Tanımlanması

Kalite sözcüğü Türkçeye, Fransızcadan (“qualité” isim anlamıyla kullanılmaktadır) girmiştir. Sözlük anlamı itibarıyla ‘nitelik’ anlamına gelmektedir. Kalite kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan bireysel ve toplumsal taleplerin tümüdür. Bu talepler kullanıcı ve mekânın ihtiyaçlar doğrultusunda tam manasıyla dengede olmasını gerektirmektedir.

Burt’a (1978) göre kalite kavramı: “İhtiyaçların karşılanmasını sağlayan toplam özelliklerdir. Bunlar, bireysel özelliklerle de ilişkilidir. Bu ilişkilerin bina içinde veya dışında da tümleşik ve dengeli olması gerekmektedir.” Özel ya da kamusal alanda kullanıcının konforunun sağlanması, kullanıcı taleplerine cevap verebilmesi kalite unsurunun karşılaması gereken bir özelliktir. Cold’a (1993) göre: “Kalite deneyimi kökensel olarak birey ve nesnenin yüz yüze gelme durumudur. Bireyin karakteristik özellikleri, nesne ve durum ile ilgilidir.” Bu durum bireyin mekânla karşılaştığında sahip olduğu ölçütler ve beklenti düzeyi kalite unsurunun bireysel olarak ne durumda olduğunu izah etmektedir. Juran (1974) kaliteyi açıklarken şöyle der: “Kalite bir ürün veya hizmetin belirlenen veya olabilecek ihtiyaçları karşılama kabiliyetine dayanan özelliklerin toplamıdır.” Kalite kavramının küreselleşen dünyada ön plana çıkaran bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar kullanıcıların beklenti ve bilinç düzeylerinin artması, kurumlar, şehirlerarası rekabetin artması, dijitalleşme çağında yeni teknolojilerin ortaya çıkması, insana olan değer artması, kalite konusunda çalışma yapan akademik, mesleki faaliyetlerin artması gibi etkenlerden dolayı kalite kavramı özellikle son yıllarda işlenen, uygulanan konulardan biri haline gelmiştir.

“İlk çağlardan beri önemi kavranmış ve üzerinde durulmuş olan kalitenin modern kavramı tarihinde, 1920 ve 1950 yılları arasında George Edward, Walter Shewhart, W.Edwards Deming, Armand Feigenbaum ve Joseph Juran tarafından gerçekleştirilen gelişmeler önemli yer tutmaktadır. Ancak temelinin Japonya’da atıldığı ve kalite anlayışının gelişiminin bu

ülkede gerçekleştirildiği bilinmektedir” (Gülersoy vd., 2005). Uzak doğuda temelleri atılan kalite olgusunun günümüze kadar dünyada genel geçer bir kabulle referans alınması önemli bir gelişme olmuştur.

4.5.2. Mekânsal Kalite Kavramı

Mekân kalitesi kavramı zaman ve mekânsal olarak birbirinden farklı anlamlar yüklenen oldukça karmaşık bir konudur. Bu bağlamda bu kavrama literal anlamda çok sayıda farklı yaklaşımlar getirilmiştir. Topçu ve Bilsel’e (2016) göre mekân kalitesi: “Mekânın sosyal, fiziksel, sembolik özelliklerinden tatmin olma ve bu özelliklerin kullanıcıda mutluluk uyandırması şeklinde tanımlanabilir. Kentsel çevrede ‘kalite’ konusunun çözülmesi gerekli başlıca sorunlar arasında yer aldığı konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır.”

“Mekânsal kalite kavramına mekân üzerinden geliştirilen ilk yaklaşım günümüzde de geçerliliğini koruyan Romalı mimar Vitruvius’un “De Architectura” adlı çalışmasında başarılı bir mimarlığın koşulları olarak tanımladığı “Utilitas, Firmitas, Venustas” (commodity/kullanışlılık, firmness/sağlamlık, delight/güzellik) kavramları ile oluşturulmuştur. Dolayısıyla işlevsel açıdan etkin, yapısal açıdan sağlam ve görsel açıdan çekici bir yapı “kaliteli” olarak nitelendirilmektedir” (Beardsley, 1970). Vitruvius’un tanımladığı işlevsellik, mekânın bir objeden ziyade içinde yaşanılabilir olduğunu göstermesi, dayanıklılık, mekânı oluşturan her türlü malzemenin bir araya gelerek mekânı kurması ve ayakta tutması, estetik ise mekân kurgusunun insanın fiziksel, bilişsel duyularına hitap eden ve duygulanım yaratan bir ölçüt olduğu üzerinden açıklanabilir.

Kahraman (2014) mekânsal kaliteyi şöyle açıklar: “Yaşamın her alanında nitelik belirten bir ölçüt anlamı ile her şeyi derecelendirmeye, karşılaştırmaya, sınıflandırmaya olanak yaratan kalite olgusunun çevresel konuları ele alışında yaşam kalitesini doğrudan etkileyen dışsal koşulların bir parçası olarak mekânsal kalite kavramı ortaya çıkmaktadır.” Mekânı oluşturan içsel ve dışsal öğelerin tümü arasında bir karşılaştırma, sınıflandırma, iyileştirmeye olanak sağlayan kalitenin kentsel mekâna bakışta önemli bir ölçüt olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yine Kahraman (2014) mekânsal kaliteyi açıklarken şöyle der: “İnsan yaşamı ile yaşamın geçtiği mekânların arasındaki ilişki içerisinde bireyin tatmin duygusuyla doğru orantılı olarak düşünülen mekânsal kalite hem özel hem de kamusal mekânların kalitesini konu almaktadır. İnsanın yaşamının özelini sürdürdüğü konut alanları ve topluma dair yani

toplumu ilgilendiren yönlerinin meydana geldiği kamusal alanların başarısı hem planlama disiplini hem de yaşamsal kalite açısından bir bütün oluşturmaktadır.”

Voort (2005) mekânsal kaliteyi ölçülebilir ve öznel özelliklerini içerecek şekilde dört ana başlıkta incelemektedir. Bunlar: “işlevsel kalite, estetik kalite, ekonomik kalite, teknik kalitedir” (Şekil 4.24).Bu dört ana başlık kalitenin nesnel bir şekilde incelenmesini sağlayan bilimsel bir zemine oturmaktadır. Bu başlıkları sırasıyla açıklarsak;

1. İşlevsel kalite: Mekâna dair talep edilen eylemlerin, kullanımların uygun olma durumudur. Kullanıcı ihtiyaçlarının açık, kapalı mekânlarda cevap verebildiği ile ilgilidir.

2. Estetik kalite: Estetik kişisel anlamıyla bir olay, oluş, nesne karşısında kişide duygulanım uyandırmasıdır. Mekânın yapısı itibarıyla kullanıcıyı içine çeken, vakit geçirmekten keyif aldırان, kişisel olarak haz duyduran yapısı ile ilgilidir. Estetik kalite içerisinde mekânın duygulanım yaratırken bıraktığı anlamda önemlidir. Bu kalite boyutunun fiziksel yönünden çok bilişsel yönüyle ilgilidir.

3. Teknik kalite: Mekânı çevreleyen, sınırlandıran taşıyıcı sistemi, malzeme gibi yapıyı üç boyutlu hale getiren tüm bileşenlerin sağlamlık, dayanıklılık gibi ölçülerin sağlandığı durumdur. Kalitenin fiziki yönü olarak tanımlanabilecek bu kalite ışık, ısı konfor, ses dağılımı, doğru malzeme kullanımı, yapı sistemlerinin entegre çalışabilmesi gibi konularla ilgilidir.

4. Ekonomik kalite: Mekânın ekonomik kaynaklarının etkin bir şekilde nasıl kullanıldığı, binanın yapım maliyetinin zaman içerisinde kendini karşılayabilmesi, işletme esnasında maliyetlerin karşılanıp karşılanmadığı gibi finansal sürdürülebilirlik konularıyla ilgilidir.

KALİTE PARAMETRELERİ	GÖSTERGELER
İŞLEVSEL KALİTE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ulaşım ve park olanakları ▪ Erişilebilirlik ▪ Etkililik ▪ Esneklik ▪ Güvenlik (ergonomik, kamusal) ▪ Mekânsal yönlendirme ▪ Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki ▪ Fiziksel iyi olma (ışıklandırma, gürültü, ısıtma, havmekandırma, rutubet) ▪ Sürdürülebilirlik
ESTETİK KALİTE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Görsel Kalite ▪ Düzen ▪ Karmaşıklık ▪ Sunumsal Kalite ▪ Sembolik ve Göstergebilimsel Değeri ▪ Tarihsel ve Kültürel Değeri
EKONOMİK KALİTE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yatırım Maliyetleri ▪ Kullanım Maliyetleri ▪ Zamanla Sağlanan Gelir ▪ Kamu Ve Özel Düzenlemeler
TEKNİK KALİTE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yangın Güvenliği ▪ Yapısal Güvenlik ▪ Yapı Fiziği ▪ Çevresel Uyumluluk ▪ Sürdürülebilirlik

Şekil 4.24. Kalite Parametreleri (Van der Voort, T.J.M. ve Wegen, H.B.R, 2005)

Green (1992) mekân kalitesi dört adet ana prensipte belirlemiştir. Her ana prensip, dört adet kalite parametresini içermektedir.(Şekil 4.25)

- İşlevsel Olarak: Bağlantı, güvenlik, Konfor- Ferahlık, Çeşitlilik
- Düzen Olarak: Tutarlılık, Açıklık, Devamlılık, Denge
- Kimlik Olarak: Odak, Birlik, Karakter, Özellik(müstesnalık)
- Cazibe/ Çekim Olarak: Ölçek, Uygunluk, Canlılık, Uyum’’

PRENSİP	KALİTE	YÖNERGELER
İŞLEV Tasarım, herkes için kullanılabilir olmalıdır	1) Bağlantı	Erişim / Etkileşim / Örtüşme
	2) Emniyet	Güvenlik / Mahremiyet / Etkinlik
	3) Konfor / Ferahlık	Fiziksel kolaylık / Görsel huzur / Kullanım kolaylığı
	4) Çeşitlilik	Seçim / Değişiklik (Varyasyon)
DÜZEN Tasarım, kolaylıkla anlaşılabilir olmalıdır	1) Uyumluluk	Giriş / Kenar / Nirengi noktası / Manzara / Siluet / Sınır çizgisi
	2) Açıklık	Strüktür / Bitiştirme / Kapalılık
	3) Devamlılık	Sistem / ardışıklık / Ritim
	4) Denge	Örüntü (desen) / Vurgu
KİMLİK Tasarım, ayırt edici ve tanımlanabilir olmalıdır	1) Odak	Görsel odak / Düşüm noktası
	2) Birlik	Kavram / Tekrar
	3) Karakter	Bütünlük / Sadelik / Sınırlılık / Tarz (tülup)
	4) Özellik (müstesnalık)	Tarihi kalite / Tekillik / Sembolizm / Görünüm
CAZİBE / ÇEKİM Tasarım, hoş ve çekici olmalıdır	1) Ölçek	İnsan / İnsancıl
	2) Uygunluk	Oran / Orijinallik / Aşinalık
	3) Canlılık	Uyarıcı / Karşıt / Gerilim / hareket / Mizah anlayışı
	4) Uyum	Işık / Renk / Doku / Çizgi / Ses / Koku

Şekil 4.25. Greene tarafından belirlenen kalite parametreleri (Greene, 1992)

4.5.3. Kentsel Mekân İçin Kalite Parametreleri

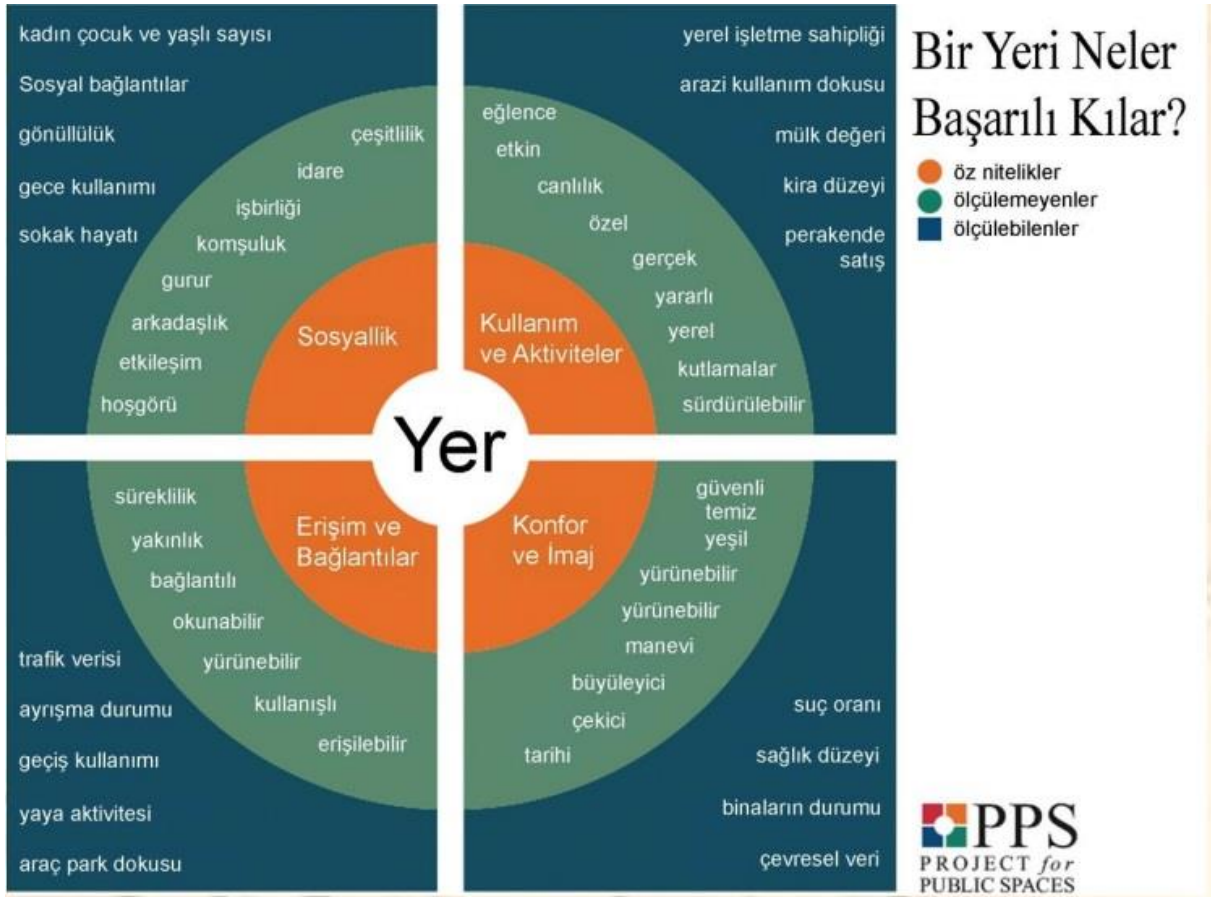
Alexander (1977) kentsel mekân için kalite parametrelerini “Kentsel mekânlarda, görsel ve işlevsel olarak sağlanan çeşitlilik kullanıcıların psikolojik olarak gereksinim duyduğu bir özelliktir. Yayalar dış mekânda ilginçlik, çeşitlilik ve hızlı değişimler aramaktadır. Kentsel mekânları sınırlayan yapıların, günün çeşitli saatlerinde kullanılan işlevlere sahip olması, dış mekân yaşantısına canlılık kazandırmaktadır. Örneğin, meydanların çeşitli aktivitelerle sarılması, bu alanların yürüyüp geçilen yerler haline almasını engellemektedir.” şeklinde açıklamaktadır.

Kentsel çevre kalitesi çoğu zaman fiziksel ölçülerle eşdeğer olan bir yapıya sahip değildir. Bu durum çoğ kez duygusal olarak hissedilebilen ölçütlere dayanmaktadır. Perfect ve Power’a (1997) kentsel çevredeki kalitenin belirleyicilerini şöyle izah eder: “Tümüyle tanımlanabilen ya da kolayca ölçülebilen şeyler değildir. Bir mekânın kalitesi, mekânla ilişkiye geçen insanların zihinlerinde oluşan iyilik, kusursuzluk ve değerlilik gibi ölçütlere dayanmaktadır.

Okunabilirlik (legibility), kolektif bellek (collectivememory), tarihsel süreklilik bileşenleri gibi, mekân duygusuna yönelik etmenlerin bir kombinasyonu olabilir.” Kalite olgusu mekânda bulunan fiziksel öğelerin sadece özellikleri, durumları, nitelikleri ile ilgili bir durum değildir. Aynı zamanda mekânın kullanıcıya hissettirdikleri, anımsattıkları gibi zihinsel bir surecide kapsamaktadır. Mekânın hafıza, kolektiflik, duygulanım gibi etkilerden bağımsız düşünülemediği kesindir.

Kentsel mekânlarda işlevsel çeşitlilik, erişim kolaylığı, insanlar arasındaki iletişimin genişlemesi gibi konularda Whyte (1980) parametreleri açıklarken şöyle der: “Kentsel mekânları başarılı kılan dört parametre vardır. Bunlar; ulaşılabilir olmaları, insanların çeşitli aktivitelerde bulunmaları, mekânın konforlu ve iyi bir imajının olması ve sosyal faaliyetleri destekleyen, samimi, insanların birbiriyle buluşarak daha fazla sosyal etkileşimin sağlandığı mekânlar olmasıdır.”

Mekânsal kalitenin ölçülmesi konusunda birçok araştırma şirketinde çalışmaktadır. Özellikle Amerika ve Avrupa ülkelerinde bu konular üzerinde ciddi düzeyde çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Örneğin bunlardan biri olan PPS şirketi, İnceoğlu’na (2007) göre: “Amerika Birleşik Devletleri merkezli “Kamusal Mekânlar için Proje Şirketi” PPS (Project for Public places inc.) teknik yardım, araştırma, eğitim, planlama ve tasarım önerileri sunan çok etkili kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. 1000’in üzerindeki kamusal mekân projesi tecrübesi bulmuştur ki, onlara göre başarılı kamusal mekânların dört ana işlevi yerine getirmelidir. Bunlar: “Erişim ve Bağlantılar; Amaç ve Aktiviteler; Rahatlık ve İmaj; Sosyalleşme” dir” (Şekil 4.26).

Şekil 4.26. Başarılı kentsel mekânlarda bulunması gereken nitelikler (İnceoğlu, 2007)

“Kamusal Mekânlar için Proje Şirketi olan PPS’ye göre başarılı, kaliteli kent meydanları yaratabilmenin on ilkesi vardır. Meydanların kalitesi ve başarısı için bu ilkeler şunlardır:

1. İmaj ve Kimlik
2. Cazibeli ve Gidilecek Yerler
3. Konforlu
4. Esnek Tasarımlı
5. Mevsimlik Stratejisi
6. İyi Girişli
7. Meydanın Bir İç ve Bir Dış Sınırı
8. Birçok Noktadan Ulaşılabilir
9. Yönetimin Merkezi Rolü
10. Çeşitli Sermaye Kaynakları İle Desteklenebilir olmalıdırlar. (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009)

1. İmaj ve Kimlik: Tarihsel süreç içerisinde meydanlar toplumlar için bir yaşam alanı olarak varlığını sürdürmüş ve o kent için bir kimlik ve aidiyet yaratmıştır. Meydanı tarif eden binalar önemli kamusal (camiler, kiliseleri kütüphane, valilik, belediye binaları, müzeler) ve özel niteliğe (oteller, yönetim binaları) sahip binalarla çevrelenmektedir. Kentlerin önemli ölçüde kimlik kazanmasında meydanların rolü büyüktür. Meydanı karakterize eden donatılar (heykel, su elemanları, yeşil alan, dikiltaş) (Şekil 4.27) mekânı güçlü anlamda kent içinde merkezileştirmektedir.

Şekil 4.27. Sultan Ahmet Meydanı (URL-22, 2019)

2. Cazibeli ve Gidilecek Yerler: Meydanlar yapıları ve ölçeği itibariyle içinde birçok fonksiyonu ve etkinliği barındırabilir. Bunlar yeme-içme birimleri, kafeteryalar, etkinlik alanları, su ve peyzaj öğeleri gibi her türlü kullanıcı profiline ev sahipliği yapabilir. Bazen meydana ait tek bir özellik, ya da o mekânı deneyimleme isteği de mekânın çokça tercih edilme nedeni olabilir. Örneğin büyük metropollerde (Şekil 4.28) kent mekânlarının dışardan gelenler için ilgi çekici, görülmesi gereken yerler olarak düşünülmektedir.

Şekil 4.28. Amerika'da Times Meydanı (URL-23, 2019)

3. Konforlu: Meydanın sağlayacağı fiziksel konfor mekânın kullanımını artırabilir. Oturma bankalarının kalitesi ve ergonomisi, meydanın aydınlatma düzeyi, ışık ve gölge düzeyleri, zeminde ve duvarlarda kullanılan malzeme kalitesinin verdiği rahatlama, mekânın kalitesini artıran kimliğini güçlendiren bir role sahiptir (Şekil 4.29).

Şekil 4.29. Danimarka Kopenhag'da bir meydan (URL-24, 2019)

4. Esnek Tasarım: Meydanın farklı tür kullanımlara (konser, tiyatro, sergi, enstalasyon, dinlenme vb.) (Şekil 4.30) yıl, hafta ve günün farklı saatlerinde cevap verebilmesi, modüler sökülüp takıla bilinen sahne sistemlerinin yerleştirilmesi, fiziksel konforu sağlayacak yerinde sökülüp-takılır gölgeleme sistemlerinin kurulmasına olanak verebilmesi gibi imkânlarla sahip olabilmelidir.

Şekil 4.30. Madrid Mayor Meydanı kamusal sanat örneği (URL-25, 2019)

5. Mevsimlik Stratejisi: Meydanlar mevsimlere göre kullanımlara cevap verebilmez. Tekil bir tasarım biçimiyle meydan her mevsime cevap veremeyebilir. Bu sebeple meydan içindeki donatılar ve etrafındaki fonksiyonların varlığı bu mevsimsel geçişi destekleyen ve meydanın her mevsimde farklı kullanımlara ev sahipliği yapmasını sağlayabilen tasarımlar düşünülmelidir. (Şekil 4.31).

Şekil 4.31. Taksim Meydanı'nda Sahaf Festivali (URL-26, 2019)

6. İyi Girişli: Meydanları kalitesi için kolay algılanabilir bir girişe sahip olması gerekmektedir (Şekil 4.32). Yaya olarak erişimin sağlanması, çevre doku ile olan ilişkisi ve binalar ile olan uyumu meydanların kalitesini artıran ve girişi belirleyen önemli ölçütler olmaktadır.

Şekil 4.32. Madrid, İspanya'da Santa Ana Meydanında tatil pazarı (İnceoğlu, 2007)

7. Meydanın Bir İç ve Bir Dış Sınırı: Meydanın çevresindeki sokaklar ve kaldırımlar onun girişini ve kullanımını onu çevreleyen binalar kadar büyük ölçüde etkiler. Meydanla bina arasında ortaya çıkan iç ve dış sınır, mekân hiyerarşisi açısından önemlidir. Özellikle meydanın dış sınırını tanımlayan kapalı mekânlar binalar olmakla beraber iç sınırını çoğunlukla üst örtü, arkad, gölgelik elemanlarla (Şekil 4.33) tanımlanmış yarı açık mekân olan mimari strüktürlerden oluşmaktadır.

Şekil 4.33. İtalya Verona'daki meydanın iç ve dış sınırları (İnceoğlu, 2007)

8. Birçok Noktadan Ulaşılabilir: Meydan kalitesini artıran önemli bir unsur olan erişilebilirliğin birçok noktadan yapılabilmesidir (Şekil 4.34). Özellikle Ortaçağ Meydanlarında belirgin olan bu mekân ve planlama anlayışı ile şehrin önemli yolları meydanlara erişebilmektedir. Bu çoklu erişim yayayı meydana erişimi noktasında eğlenceli hale getirirken binaların zemin katlarındaki sosyal mekânların daha işler hale gelmesini sağlamaktadır.

Şekil 4.34. İspanya Sevilla'da birçok noktadan erişime sahip meydan (URL-27, 2019)

9. Yönetimin Merkezi Rolü: Meydanın fiziksel koşullarını sağlayacak hizmetlerin zamanında ve belirli bir standartta merkezi ya da yerel yönetimler tarafından karşılanabilir olmalıdır. Bunlar meydanın temizliğinden, peyzaj hizmetlerine, mekâna servis veren dükkânların açık olmasından gece ve gündüz kullanımlarından güvenliğin sağlanmasına kadar birçok hizmeti içermektedir. Meydanın iyi derece aydınlatılmış ve güvenilir hale getirilmesi önemlidir (Şekil 4.35).

Şekil 4.35. Dublin StStephen'inGreen'de bakım hizmetleri (İnceoğlu, 2007)

10. Çeşitli Sermaye Kaynakları İle Desteklenebilir: Meydanın farklı kamu ve özel sermaye kaynakları ile desteklenebilir. Bu durum kamusal alanı oluştururken kentin tüm aktörlerinin içinde olduğu bir bütünleşik yapı sunabilir. Böylece meydana ya da diğer türlü kentsel mekânların finanse edilmesini sağlayan çoğulcu bir katılım sağlana bilinir.

Kentsel mekân kalitesine dair bir başka çalışma Gehl (2002) tarafından ortaya konulmuştur. Gehl kentsel mekânların kalite analizini yapmak için üç adet kalite parametresi geliştirmiştir. Bunlar: “Koruma, Konfor, Zevk(Eğlence)’dir. “Gehl’in önerdiği bu parametreleri kendi alt göstergelerine ayrılmaktadır. (Şekil 4.36) Koruma bağlamında; trafik, suç ve iklim koşullarına karşı mekânın sahip olduğu nitelikler, Konfor bağlamında; yürüyüş, durma, bekleme, oturma, görüş olanakları, kullanıcıların birbirini duyma ve konuşma düzeyleri, oyun ve açık alan yeterliliği anlamında mekânın sahip olduğu nitelikler, Beğeni bağlamında; ölçek, iklimsel duyarlılık, estetik kalite anlamında mekânın sahip olduğu niteliklerdir.

KORUMA	Trafik ve kazalara karşı koruma	Trafik kazalarına, korkusuna ve diğer kazalara karşı
	Suç ve şiddete karşı koruma (güvenlik)	Yaşanılan/kullanılan yerler, sokak yaşamı, Sokak izleyicilerinin gerekliliği, Zaman ve mekanda, Üstüste gelen işlevler
	Hoş olmayan iklim koşullarına karşı koruma	Rüzgar/hava akımı, Yağmur/kar, Soğuk/sıcak, Güneş/parlama
KONFOR	Yürüyüş olanakları	Yürüyüş için uygun boş alan, Sıkıcı olmayan sokak dokusu, İlginç cepheler/düzgün yüzeyler, Engellerin olmaması, Düğüm noktalarına erişim
	Durma ve bekleme olanakları	Bekleme bölgeleri, Kenar etkileri, Bekleme için belirlenen noktalar, Duraklama imkânları
	Oturmak olanakları	Oturma bölgeleri, Artırılan birincil ve ikincil oturma imkanları, Dinlenmek için bankların varlığı
	Görüş olanakları	Görüş/mesafeler, Engellenmeyen manzara, İlginç manzara, Aydınlatma varlığı
	Duyma ve konuşma olanakları	Düşük gürültü seviyesi, Oturma gruplarının düzenlenmesi
	Oyun ve açık alan eylem olanakları	Gündüz/gece&yaz/kış eğlence, oyun ve fiziksel eylemlere davet
BEĞENİ	Ölçek	İnsanların duyuları, hareketleri, büyüklük ve davranışlarına ilişkin önemli boyutlarına uygun yapı ve mekân boyutları
	İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar	Güneş/gölge, Sıcak/soğuk, Rüzgar/havalandırma
	Estetik kalite/olumlu duyum ve deneyimler	İyi tasarım ve detaylandırma, Görüş alanı/manzara, Ağaçlar, bitkiler, su ögesi

Şekil 4.36. Kentsel mekânların kalite analizinin yapılması için gereken nitelikler (Gehl, 2002)

Koruma açısından açıklarsak,

1.Mekânın araç trafiğinin olumsuz etkilerine karşı emniyetli hale getirilmesi, trafik ve mekân arasında sınırın oluşması ve doğrudan trafikle olan bağlantısının kesilmesidir.

2.Mekân kullanıcıları için fiziksel ve ruhsal güvenlik tedbirlerinin alınarak mekânın herhangi bir noktasında gizli noktalar oluşmaması, mekân kullanıcılarının her daim kullanımı, işlevsel olarak sürekliliğidir.

3.Mekânın iklimsel şartlara uygunluğu, zor hava koşullarına karşı fiziki konforun sağlanması, farklı hava sıcaklıklarına cevap verebilecek nitelikte olması gereken mekân kaliteli hale getirilmesi için doğal-yapay peyzaj çözümlerinin gerçekleştirilmesini kapsamaktadır.

Konfor açısından açıklarsak,

1.Mekân kullanıcıları için her daim merak ve sürpriz mekân hissi uyandıran olanakların olması, fiziksel ve görsel bariyer oluşturacak engellerin bulunmaması, mekânsal sürekliliğin sağlanmasıdır.

2.Mekânın kişisel ya da grup halinde oturma, dinlenme, bekleme, ayakta durma olanaklarının sağlanmasıdır. Bekleme alanlarının belirlenmemesi, kullanıcı akışı içinde bu alanları bölünmemesi ve yer değiştirmemesidir.

3.Mekânın kentsel mobilyalar ya da mimari yapı elemanları ile oturma noktalarının oluşturulması ve bu mobilyaların fiziksel konforu sağlayacak nitelikte olabilmesidir. Mekân içinde oturma alanlarının devamlılığı ve sayı açısından yeterli olmasıdır.

4.Meydanın her noktasında görsel ilişkinin kurulması, mekânın yaklaşım mesafelerinde algılanması, gece aydınlatma düzeyinin iyi olması, mekânın belirli köşelerinde seyir imkânı sağlayacak manzara ve yapı gruplarının yer almasıdır.

5.Mekânın araç trafiği, kapasitesini aşan insan kullanımı, ya da etrafındaki inşai faaliyetlerde dolayı karşılaştığı gürültü düzeyinin azaltılması, işitsel konforun sağlanması ve mekân içi iletişimin sağlıklı bir şekilde yapılmasıdır.

6.Mekânın oyuncu ve eğlenceli hale getirilmesi, farklı sanatsal, sosyal, sportif faaliyetlere olanak verecek bir hale gelmesi ve meydanın canlılığının sürekli hale getirilmesidir.

Beğeni açısından açıklarsak,

1.Mekânın insan ölçeğine uygun en ve boyutlar, mekânın üçüncü boyut etkisi, insan hareketlerine etki eden mimari form, kullanıcıyı kuşatan ve yer yer sınırlandırıp ölçek hissi vermesidir.

2.Mekânın ölçeği kullanıcı davranışlarını denetleyen ve kontrol altına almasıdır. Mekânın sağladığı iklimsel koşullardan yeterli düzeyde yararlanmak içinmekânın tasarımında güneşlenme ve gölgelenme düzeyinin iyi hesaplanması, hakim rüzgâra göre mekânın konumlandırılması, ısı konforunun sağlanması gibi fiziki faktörleri içermesidir.

3.Mekânın iyi ölçüde peyzaj tasarımının yapılması, malzeme ve detayların iyi düşünülmesi, ilgi çekici ve insan ölçeğine uygun projelerin yapılması, mekânın farklı noktalarında vista oluşturabilecek ve manzaraya açılacak yerlerin olmasıdır.

Lynch (1981) bir kentin mekân kalitesini ölçebilmek için “canlılık, duyu, uygun olma, erişim ve kontrol” parametrelerine ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Yine Lynch her bir parametre için iki farklı başlık belirlemiştir. İnceoğlu ve Aytuğ’a (2009) göre bunlar:

1. Verimlilik: Yerleşkenin yaratılması ve muhafaza edilmesi ile ilgili olan maliyet. Yukarıda belirtilen çevresel kriterlerin ne oranda yerine getirildiğine bakılmaksızın.

2. Adalet: Eşitlik, ihtiyaç, asli değer, ödeme gücü, sarf edilen emek, potansiyel katkı veya güç gibi bazı prensiplere göre çevresel menfaatlerin ve masrafların kişiler arasında ne şekilde paylaştırıldığı ile ilgilidir.”

Yine bir başka çalışma olan Essex Tasarım Kılavuzu Kentsel Yer Eki’nde (EPOA, 1997) göre kentsel mekân kalitesi “Ölçek, Kapalı mekân, Erişim, Materyaller, Detay çalışmaları, Devamlılık, İşçilik, Mikro iklim, Benimseme, Yönetim ve bakım, Kamusal sanat, Emniyet ve güvenlik” parametrelerine göre değerlendirilmektedir.

Kentsel mekânı başarısız kılan ya da kalite ölçütünü düşüren faktörler fiziksel karakterli maddelerden oluşabilmektedir. Yaya erişiminden, fiziksel konfora, araç faktörünün fazlalığının yarattığı negatif etkiden, işlevsel olarak mekânın tam anlamıyla cevap veremeyişine kadar sıralayabileceğimiz sonuçlar kaliteyi düşüren faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 4.37). Bu konuda Madden (2001) şöyle der: “Meydan-insan etkileşiminin ilk kurulduğu nokta fiziksel ve görsel temastır. Kentsel yaşama dair bütün göstergeler ve ölçütler bir bütünün parçası olmaktadır. Fiziksel, sosyal doğal çevrenin birbiri içine geçmesiyle zaman için oluşur ve değişmektedir. Mekâna dair duyulan kişisel olumsuzlama ya

da negatif olma durumu bireysel bir gözlem olabilir ama burada genelin duyduğu memnuniyete bakmak gerekmektedir. Sıklıkla görülen ve kamusal mekânları başarısız kılan tasarıma ilişkin sorunlar şunlardır; oturulacak yerlerin yokluğu, toplanma noktalarının yokluğu, zayıf girişler ve görsel olarak erişimi olmayan mekânlar, işlevsel olmayan özellikler, insanların erişmek istediği yerlere ulaşmayan yollar, yoğun araç kullanımı, mekânı tanımlayan kenarların boş duvarlar veya ölü bölgeler olması, uygunsuz bir şekilde konumlandırılan toplu taşıma durakları, işlevsizlik olarak sıralanmaktadır.”

Şekil 4.37. Yeni düzenlenen Taksim Meydanı (URL-28, 2019)

İnceoğlu'ya (2007) göre “İncelemeler sonucunda çoğu araştırmacı ya da kurumun bu yerlere ait kalite değerlendirmelerinde; ya estetik kalitelerine ilişkin, ya da işlevsel kalite veya yapım, bakım kalitelerine ilişkin değerlendirilmelerini kapsayan parçalı bir yaklaşım ve inceleme sundukları görülmektedir. Bu nedenle bu yerlerin kalite açısından ele alındığında; holistik bir bakış açısıyla değerlendirilmesi ile toplum tarafından daha anlamlı ve kabul edilebilir bir kalite anlayışına, özelliklerine sahip olabileceği görülmektedir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1. Mekânsal kalite prensipleri ve parametreleri (İnceoğlu, 2007)

MEKÂNSAL KALİTE PARAMETRELERİ			
İŞLEVSEL KALİTE Kullanım ve Eylemler (FUNCTION QUALITY Uses & Activities)	ESTETİK KALİTE (AESTHETIC QUALITY)	YAPIM KALİTESİ (BUILD QUALITY)	BAKIM ve HİZMET KALİTESİ (MAINTANENCE and QUALITY OF SERVICES)
Ulaşılabilirlik ve park imkânları Erişilebilirlik Etkililik Esneklik Güvenlik (Ergonomik, Kamusal) Mekânsal Yönelim Bölgesellik, Mahremiyet Ve Sosyal İlişki İyi Olma Konfor (eylemsel ve görsel) Çeşitlilik Sürdürülebilirlik	DÜZEN Uyumluluk Açıklık Devamlılık Denge KİMLİK Odak Birlik Karakter Özellik (müstesnalık) ETKİ/CAZİBE / ÇEKİM Ölçek Uygunluk Canlılık Uyum	Detaylandırma Malzeme İyi işçilik Dayanıklılık (sağlamlık)	Düzenli bakım onarım Hizmet kalitesi Kamu ve özel hizmetler

İnceoğlu (2007) göre kentsel mekân kalite parametrelerinin çoğunluğunun mekânsal kalite parametreleri içinde yer aldığı görülmektedir. Çalışma kapsamında; meydanlar ve sokakların mekânsal kalite parametreleri ile incelenmesi sonucu bu mekânlara ait değerlendirmelerin daha doğru ve anlamlı olabileceği görülmektedir. Mekânsal kalite aynı zamanda ekonomik kaliteyi de kapsamaktadır. Tabii ki bu mekânların ekonomik kalitesi ve verimliliği de önemlidir. Bu kapsamda önerilen mekânsal kalite parametreleri şunlardır: “İşlevsel Kalite, Estetik Kalite, Yapım Kalitesi, Bakım, Onarım ve Hizmet Kalitesi” olmak üzere, dört prensip başlığı altında toplanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

İnceoğlu (2007) bu kalite parametrelerini açıklarken sabit başlıklar olarak görmemektedir. Bu parametrelerin zaman içinde geliştirilip kapsamının genişletilebileceğini düşünmektedir. “Bu çalışmada önerilen parametreler statik bir durum göstergeleri değildirler; sadece bu araştırma için gerekli ve günümüzün koşulları çerçevesinde ele alındıklarını belirtmek yararlı olacaktır. Yani günümüz dünyasında bu güne kadar yapılan özellikle bu konuda (mekân kalitesi, kentsel mekân kalitesi) yapılmış çalışmaların belirli bölümlerini ve görüşlerini, deneyimlerini içermektedir. Çalışma geçmiş ve bugünün bilgileri kapsamında olduğundan gelecekteki olabilecek gelişmeler ve değişimler sonucunda tekrar elden geçirilerek geliştirilmelidir.”

Tablo 4.2’de verilen işlevsel kaliteye dair alt göstergeleri sırasıyla açıklarsak;

Ulaşılabilirlik Ve Park İmkânları bağlamında, Araç ve yaya olarak meydana rahat bir şekilde ulaşımın yapılmalı ve mekân etrafında araç otopark sayılarının yeterli derecede olmalıdır. Yaya olarak mekâna ulaşırken hiçbir fiziki engelin olmaması, mekân etrafında süreklilik oluşturulmalıdır. Meydan etrafındaki bisiklet park yerleri yeterli düzeyde olması sağlanmalıdır.

Erişilebilirlik bağlamında meydan, fiziksel ve psikoloji olarak erişilebilir olmalı, mekân içinde fiziksel ve görsel bariyerlerin meydana ulaşımında problemler yaratmamalı, engelli insanların kullanımına uygun olmalı, araç ve yaya olarak mekâna erişiminde yeterli olmalıdır. Meydan ve kullanıcı arasındaki görsel erişilebilirlik düzeyi, uzaktan algılanabilirliği sağlanmalıdır.

Etkililik bağlamında meydan, konum itibariyle araç ve yaya olarak ulaşılabilir bir noktada yer almalı, kendi etrafında bir odak haline gelmeli, insanların hafızalarında yer edinmeli, ürettiği fiziki boyutları itibariyle kullanıcılar için imge yaratmalı, alt ve üst yapı sistemleri yeterli olmalı, rekreatif olarak yeterli düzeye gelmelidir. Yine aynı şekilde etkililik bağlamında meydan kentsel hafızayı temsil eden, kent kimliğine katkı sağlayan, etrafını mekânsal anlamda dönüştüren ve değiştiren bir yapıya sahip olmalıdır.

Esneklik bağlamında meydan, kullanıcılar için kapasite olarak yeterli büyüklükte olmalı, farklı tür aktivite ve etkinlikler için değişen, dönüşen ya da aynı anda hizmet verebilecek bir yapıya sahip olmalıdır. İşlevsel anlamda çok amaçlı mekân yapısının strüktürel sistemler, mekânın fiziki boyutlarıyla desteklenmelidir. Konser, tiyatro, sergi, sivil toplum faaliyetleri, miting, basın duyurusu gibi sosyal, politik, sanatsal etkinlikler için altyapı sağlamalıdır.

Güvenlik (Ergonomik, Kamusal) bağlamında meydan, birçok faktör açısından güvenli hale getirilmelidir. Bu fiziki unsurların sağladığı yaralanmalara ve düşmelere karşı güvenlik önlemleri, gece kullanımlarında görsel olarak açık olmayan ıssız mekânların yeterli derecede aydınlatılması için alınan tedbirler, mekân kullanıcılarının herhangi bir taşkınlığa ve zarara sebep vermemesi için alınan önlemler ve kişinin içsel olarak hissettiği güvenlik hissi oluşturmalıdır.

Mekânsal Yönelim bağlamında meydan içinde tanımlanmış özel ya da kapalı alanlara olan erişim, zemin ve yüzeydeki malzemenin dokusundaki farklılaşmalar, mekân içerisinde kendini karakterize eden mimari ya da sanat bir öge, mekânsal süreklilik sağlanmalıdır.

Tablo 4.2. İşlevsel kalite parametreleri ve alt göstergeler (İnceoğlu, 2007)

İşlevsel Kalite Kullanım Ve Eylemler	Ulaşılabilirlik ve Park İmkânları	Araçlar ve özel arabalar ile ulaşılabilirlik Toplu taşıma ile ulaşılabilirlik Yaya olarak ulaşım
	Erişilebilirlik	Fiziksel erişilebilirlik Erişilebilirlik: kullanıcıların ve ziyaretçilerin meydanın her noktasına kolayca gidebilmeleri Dar anlamda erişilebilirlik: insanların mekân içinde rahat hareket edebilmeleri ve mekân içindeki hizmetleri kullanabilmeleridir. Meydana bakan bina cephelerindeki kapılar ve geçiş koridorları için gereken minimum açık geçiş Dönmek ve yön değiştirmek, aynı zamanda valizli ve tekerlekli aletleri bulunan insanlar için manevra mekânı Şeviyelerdeki farklılıkları gidermek Görsel ve işitsel bakımdan özürli insanlara imkânlar sağlamak Psikolojik erişilebilirlik
	Etkililik	Meydan amacına uygun bir ye demî (konum) Bir bütün olarak meydanın içinde yeterli derecede düzenlemeler yapılmış mı? İstenen aktiviteleri gerçekleştirmek için yeterli zemin mekanı var mı? Yeterli dikey boyutlar Renklerin ve materyallerin işlevsel kullanımı Su ve elektrik... gibi yeterli donanım ve düzenlemeler Yeterli bitki örtüsü, hizmet ve dükkatli madde seçimi
	Esneklik	Esnek: değişen şartlara kolaylıkla uyum sağlayan Uyumlu: belli bir hedef gruba yönlensin ya da yönlensin Değişebilir: İstendiğinde değiştirilebilecek gibi yapılması Değişken: Boyutlarıyla, formuyla, yerel değişiklikler uygulanmasına izin veren, Çok işlevli: yapıya ya da inşa edilmiş özelliklerde değişim gerektirmeden farklı fonksiyonlar için uygun olan ya da yapılan Çok görevli: İnşa edilenin yapının yardımı olmadan farklı mekânlar arasındaki ilişkileri değiştirecek kullanıcı tercihleri ve ya ihtiyaçlarındaki farklılıklara ya da değişimlere ayak uydurabilen. Tarafsız: Farklı fonksiyonların yerini değiştirmeden ve bu fonksiyonların gerektirdiği mimari unsurların taşınmasını, tekrar kaldırılmasını gerektirmeden değişimlere ayak uydurabilen
	Güvenlik (Ergonomik, Kamusal)	Kullanıcı ya da ergonomik güvenliği: düşme, yarmekanma riskinin en az olması Kamu güvenliği: Öznel (güvenlik hissi) ve Nesnel (herhangi bir suç işleme/ suça maruz kalma riskinin azlığı) Yangın güvenliği: yangın riskinin az olması, olsa bile sızamaması ya da itfaiyenin hemen gelmesi Yapısal güvenlik: yeterli güç ile yükü dayanan bir yapıdır. Trafik güvenliği: İnsanlar ve eşyalar için en güvenli seyahat/ ulaşım Kimyasal güvenlik: zararlı madde akışının ya da patlama riskinin en az olması Kullanıcı Güvenliği Güvenlikte ulaşılabilir odalar (hiç engel yok, yüksek eşikler) Güvenli geçişler (yeterli açık mekan, düşme riskinin olmaması) Keskin köşe ve uçların olmaması Güvenli merdivenler Uygun yerdeki korkuluk veya koruyucu elemanlar Şeviyeli, kaygan olmayan zemin Güvenli olmayan yerlerin düzeltilmesi Yeterli aydınlatma Gevşek olmayan geçişler. Hassas noktalarda cam olmaması (güvenlikli cam kullanılmalı) İşleve özel önlemler Kamu güvenliği Koruyucu gözlerin varlığı (sosyal kontrol, güvenlik kameraları) Görünebilirlik Çevrenin çekiciliği Kullanıcıların kendi çevreleriyle ilişkisi Erişilebilirlik ve çıkış rotaları

Bölgesellik, Mahremiyet Ve Sosyal İlişki bağlamında meydan içerisinde kullanıcıların kendi kişisel alanlarının olmalı ya da düzenlenmeli, belirli düzeylerde görsel mahremiyet sağlanmalı, kullanıcının mekân içerisinde etrafını kontrol etmesini ve güvende kalmasının sağlayacak mekânsal düzenlemeler olmalıdır.

İyi Olma bağlamında meydan içinde kullanıcıların kendini fiziksel ve ruhsal anlamda iyi hissetmeli, mekâna duyulan aidiyetin güçlenmeli, vakit geçirmekten hoşlanılmalı, mekân içinde farklı faaliyetlerin sağladığı canlılık hissedilmelidir.

Konfor (Eylemsel Ve Görsel) bağlamında meydan birçok faktörü içinde barındıran konfor fonksiyonel ve görsel anlamda birden fazla faktörü barındırır. Oturma ve sohbet için mekânın büyüklüğü, kentsel mobilyaların kalitesi, yürüyüş için mekânsal süreklilik, temizlik ve koku için hava kalitesi ve bakım hizmetleri, iklimsel bitkilerin yeterli gölgelenme ve güneşlenmeyi sağlamalıdır.

Sürdürülebilirlik bağlamında meydan mekânsal, iklimsel anlamda sürdürülebilir olmalıdır. Meydanın boyutları ve içinde bulunan önemli mimari, sanatsal değeri olan unsurların korunması ve geleceğe taşınması, doğal verilerin ve mekânda kullanılan malzemelerin sürdürülebilirlik kriterlerine göre kullanılarak mekânsal kalitesi sağlanmalıdır (Tablo 4.3).

Tablo 4.3. İşlevsel kalite parametreleri ve alt göstergeler (İnceoğlu, 2007)

İşlevsel Kalite Kullanım Ve Eylemle	Mekânsal Yönelim	Açık şekiller ve kolaylıkla anlaşılabilen erişim noktaları Fark edilebilir işlevsel üniteler İşlev, tasarım ve şekil ile ilgili olarak mekânlarda kişisel/ özel mekânların arasındaki açık ayrım Zeminler, duvarlar ve tavanlar için kullanılan renkler ve materyallerin farklılıkları Yeterli fark edilir noktalar: İşaretler ve bir sanat eseri, cadde eşyası gibi "doğal" unsurlar a. Tekillik b.Devamlılık c.Baskınlık Kinestetik nitelikler
	Bölgesellik, Mahremiyet Ve Sosyal İlişki	Mahremiyet: kişinin kendine diğer kişilerin erişimini kontrol etmesi Kişisel mekân: diğer kişilerin, kişinin vücudunun etrafına kabul edilmediği görünmez mekan. Bölgesellik: bir mekânı kişinin kişisel mülkü yapması ve onu diğerlerinden koruması Mahremiyet Görsel mahremiyet: diğer insanları görme ya da onlar tarafından görülmeyi seçme özgürlüğü İşitsel mahremiyet: diğer insanların çıkardığı gürültü ile rahatsız edilmemek ya da istemeden diğerleri tarafından duyulmamak Sosyal ya da bölgesel mahremiyet: Mekânsal bağlantı ya da aynı yolla sosyal ilişkiler üzerinde kişisel kontrolü sağlayabilme.
	İyi Olma	Fiziksel anlamda Ruhsal anlamda
	Konfor (Eylemsel Ve Görsel)	Yürüme Durma Oturma Sohbet imkanı için; banklar sandalye Görüş Temizlik Koku Gürültü İklimsel Bitkiler Işıklandırma tipi Bariyer malzemesi
	Çeşitlilik	Sosyal olabilme Her yaşta insanın var olması Aktivite (eylemler) Çeşitli alışveriş imkanları sunması Çeşitli eylem ve etkinliklere imkân tanınması
	Sürdürülebilirlik	

Estetik kaliteye dair alt göstergeleri sırasıyla açıklarsak;

Düzen bağlamında meydana oluşturan tüm yapısal elemanlar dengede olmalıdır. Kullanıcı taleplerini karşılayan belirli tasarım ilkelerini temel alarak yapılmalı, üçüncü boyut etkisini kullanıcıya hissettirmeli ve mekânı algılatmalıdır.

Kimlik: Mekânın tarihsel, biçimsel, işlevsel kullanımlardan görsel odak ya da düğüm noktası haline gelmesidir. Kimliği oluşturan unsurlar mekâna ait olma, tekillik konuları üzerinden kendi karakterini oluşturmaktadır. Tasarımsal ve yer' in sağladığı ölçüler ile mekân anlam üreterek kimliği oluşturmaktadır.

Etki / Cazibe / Çekim bağlamında meydanın renk, doku, malzeme, oran, ölçek gibi fiziksel unsurlar mekânın hissettirdiği kişisel duygu, düşünce ve mekâna katılım gibi bilişsel unsurlar üzerinden bir etki alanı oluşturmalı ve kullanıcıyı kendisine doğru çekni emrkezcil bir etki oluşturan kentsel mekana dönüşmelidir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4. Estetik kalite parametreleri ve alt göstergeler (İnceoğlu, 2007)

Estetik Kalite	Düzen	Uyumluluk Giriş / Kenar / Nirengi noktası / Manzara / Siluet / zemin geçişleri Açıklık Strüktür / Bitiştirme / Kapalılık Devamlılık Sistem / ardışıklık / Ritm Denge Örüntü (desen) / Vurgu
	Kimlik	Odak Görsel odak / Düğüm noktası Birlik Kavram / Tekrar Karakter Bütünlük / Sadelik / Sınırlılık / Tarz (üslup) Özellik (müstesnalık) Tarihi kalite / Tekillik / Sembolizm / Görünüm
	Etki / Cazibe / Çekim	Ölçek İnsan / İnsancıl Uygunluk Oran / Orijinallik / Aşinalık Canlılık Uyarıcı / Karşıt / Gerilim / hareket / Mizah anlayışı Uyum Işık / Renk / Doku / Çizgi / Ses / Koku

Yapım kalitesine dair alt göstergeleri sırasıyla açıklarsak;

Malzeme bağlamında meydan, meydanın uzun süreli kullanımında ortaya çıkacak sorunların giderilmesi, çevre dostu ve doğaya uyumlu, karbon salınımının minimuma indirecek malzemelerin tercih edilmesi, mekânla uyumlu olarak doğru doku ve rengin seçilmelidir.

İyi İşçilik bağlamında meydan, malzemenin iyi bir işçilikle ömrünü uzatarak estetik bir görünüm kazandırmalıdır. Mekânı oluşturan yapısal elemanları iyi bir işçilikle maliyetleri düşürmeli ve fiziksel ve görsel konforu sağlamalıdır.

Dayanıklılık (Sağlamlık bağlamında meydan, malzemenin olumsuz dış mekân koşulları ve sık kullanım faaliyetleri içinde deformasyona uğramaması ve sağlamlığının artırılmasıdır (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. Yapım kalitesi parametreleri ve alt göstergeler (İnceoğlu, 2007)

Yapım Kalitesi	Detaylandırma	Malzemelerin birleşimi, bordürler, kesişimler ve kaplamaların yönü Rögar kapağı ve geçiş kaplamalarının konumu ve yönelimi Kolonlar, direkler, zemin bağlantıları ve çevrelerindeki kaplamaların tasarımı Dokulu kaplamalarının bütünlüğü ve deseni Ağaç çukurları, kök korkulukları ve sulama İşaret ve sokak mobilyalarını birleştirmek ve gruplamak Teknik olarak mümkün ise; drenaj çukurları ve ızgaraların konumu ve tasarımı Eğim (meyil) tasarımı Yol işaretlemeleri Kaplama dokusu
	Malzeme	Doğal Yapay
	İyi İşçilik	İşçilik kalitesi
	Dayanıklılık (Sağlamlık)	Malzeme seçimi ve ona bağlı özellikleri

Bakım ve Hizmet kalitesine dair alt göstergeleri sırasıyla açıklarsak;

Düzenli Bakım Onarım olarak meydan Temizlik, alt yapı, üst yapı ve diğer mekânsal hizmetlerin yerel yönetimler, kurum ve kuruluşlar tarafından karşılanmalıdır. Mekân ve

etrafındaki işletme sahiplerinin fiziki yapının sürdürülebilirliği için gerekli tedbirleri almalıdır.

Hizmet Kalitesi bağlamında meydana hizmet veren ve bakımını yapan personelin ihtiyaçları bilmesi ve bunları ne düzeyde karşılayıp karşılamadığı bilinmelidir. Bu durum personelin davranış biçimlerinden, eğitim düzeyine, mesleki sorumluluğundan, iş ahlakına kadar birçok faktörü kapsamalıdır.

Kamu Ve Özel Hizmetler bağlamında meydanın sürdürülebilir hale getirilmesi için başta belediyeler olmak üzere diğer kamu kuruluşları ve sivil toplum hareketleri tarafından fiziksel hizmetlerin yerine getirmelidir. Bu kullanımın ve tüketimin çok olduğu kentsel mekânın alt yapı, aydınlatma, bank, zemin malzemesi, ulaşım hizmetleri, gastronomi birimleri ve tuvalet ihtiyaçlarını karşılamalıdır (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. Bakım ve hizmet kalitesi parametreleri ve alt göstergeler (İnceoğlu, 2007)

Bakım ve Hizmet Kalitesi	Düzenli Bakım Onarım	Yerel yönetim Mülk sahipleri İşletmeciler tarafından
	Hizmet Kalitesi	Personel Çalıştığı yer ve konu ile ilgili eğitilmiş olup olmağı Davranış kalıpları Servis Sunum Tipi Alınan servis kalitesi
	Kamu ve Özel Hizmetler	Kanalizasyon sistemi Temizlik Çöp kutuları Su Yol Toplu taşıma hizmeti İletişim hizmeti Kamu tuvaletleri

4.6. Çalışma Alanı

Önemli tarihsel ve kültüre birikime sahip olan Malatya Doğu Anadolu bölgesinde ticari-kültürel anlamda önemli bir role sahiptir. Kentin sahip olduğu potansiyeller kentsel mekânı da biçimlendiren ve kullanıcıyı açık mekânlara çeken bir özelliğe dönüşmektedir. Bu bağlamda çalışma alanı olarak belirlenen Malatya Yeni Cami Meydanı sahip olduğu tarihsel arka plan, kent merkezindeki kamusal rolü, bir odak noktası oluşturması bakımından önemli bir hale gelmiştir.

4.6.1. Malatya Genel Bilgiler

Malatya önemli bir tarihe ve coğrafyaya sahip Anadolu kentidir. 13 ilçeye sahip şehir Türkiye'nin en kalabalık 27. Şehri olma özelliğine sahiptir. Birçok medeniyete ve imparatorluğa ev sahipliği yapmış şehir içinde önemli tarihi yapıları, kalıntıları içinde muhafaza etmektedir.

4.6.2. Malatya'nın Coğrafi Yapısı

“Malatya; Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Havzasında ve Adıyaman, Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş, Van çöküntü alanının güneybatı ucunda yer almaktadır. Çevresini doğuda Elazığ ve Diyarbakır, güneyde Adıyaman, batıda Kahramanmaraş, kuzeyde Sivas ve Erzincan illeri çevirir. İl topraklarının yüzölçümü 12.313 km² olup, 35 54' ve 39 03' kuzey enlemleri ile 38 45' ve 39 08' doğu boylamları arasında kalmaktadır. Malatya, Sultansuyu ve Sürgü çayı vadileri ile Akdeniz'e, Tohma Vadisi ile İç Anadolu'ya, Fırat Vadisi ile Doğu Anadolu'ya açılarak bu bölgeler arasında bir geçiş alanı oluşturur” (URL-29, 2019). Malatya'nın konum itibarıyla Türkiye haritası üzerinde lojistik olarak Doğu ve Batı arasında bir köprü olarak görülmektedir (Şekil 4.38). Bu yönü itibarıyla başka kentlerden gelen kişiler için zorunlu ve görünür bir geçiş noktası olma niteliğine sahiptir. Kentin Doğu- Batı hattı üzerinden uzana Çevreyolu bu durumu desteklemektedir.

Şekil 4.38. Malatya ili Türkiye haritası görünümü (URL-30, 2019)

4.6.3. Malatya'nın Tarihi

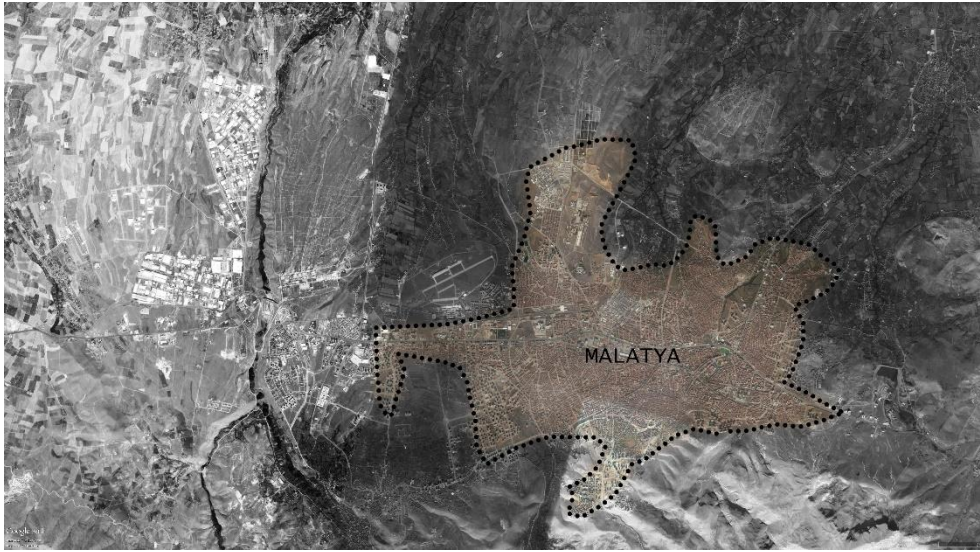
“Tarih kaynaklarında adı geçen Malatya, bugünkü şehrin 9 km kuzeybatısındaki Eski Malatya diye bilinen yerleşmedir. Yapılan kazılarda Malatya'nın 7 km kuzeydoğusunda Kalkolitik devirde(M.Ö. 5500-3000) yerleşilmiş olan Arslan tepe höyüğünün 4. kültür katında M.Ö 13. yüzyıla ait bir Hitit şehri ortaya çıkmıştır. Şehrin adının, bu Hitit şehrinin adı olan Maldiya ismine dayandığı sanılmaktadır.” (Sevgen, 1959). Malatya birçok medeniyete ve devletin sahip olduğu bir kenttir. Bunlar Hititler, Medler, Persler, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemidir. Bu bağlamda önemli ölçüde tarihsel ve kültürel bir birikime sahip kent olma özelliğini taşımaktadır.

4.6.4. Malatya'nın İklimi

“Malatya İli, Güneydoğu Anadolu Bölgesi karasal yağış rejimi ve Akdeniz Bölgesi denizel yağış rejimi ile Doğu Anadolu Bölgesi karasal yağış rejimi ve İç Anadolu Bölgesi karasal yağış rejimleri arasında bir geçiş alanı durumundadır. Bu nedenle Malatya İli, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunuyor olmasına rağmen, daha az soğuk ve daha az karasal iklim özelliği göstermektedir. Malatya Ovası ve yakın çevresi, yıl içinde altı aydan daha uzun süren bir kurak devreye sahiptir. Ancak bu kuraklık süresi çöl şartları özelliğinde olmayıp zirai kuraklık sınırı da oluşturmamaktadır. Söz konusu alanda kış mevsimi daha kısa ve daha az soğuk olup yaz mevsimi daha uzun ve sıcaklık değerleri de daha yüksektir.” (URL-32, 2019)

4.6.5. Malatya'nın Kentsel Gelişimi

“Malatya kenti planlaması 1930’lu yıllara kadar uzanan bir geçmişe dayanır. O dönemde Ankara kent planlaması için Türkiye’ye gelmiş olan ünlü alman kent Plancısı Jansen’in destekleriyle 4 ana sanayii tesisinin etrafında 30.000 nüfuslu bir bahçe şehir modeliyle düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu sanayi tesisleri kente girişten merkeze doğru sırasıyla şeker fabrikası, vagon fabrikası, mensucat fabrikası ve tekel fabrikasıdır. Ancak ne yazık ki bu yaklaşım iller bankasının 1954 yılında yaptığı planla değişikliğe uğramış kentin gelişimi doğuya Elazığ yönüne kaydırılarak bugünkü ana ulaşım arterleri olan Fuzuli Caddesi, Turgut Temelli caddesi vb. kullanıma açılmıştır” (Evin ve Demiral, 2009). Kent makroformu doğu-batı yönünde bir büyümeye sahiptir. (Şekil 4.39). Kentsel gelişim alanları şehrin çoğunlukla batı kısmında yer almaktadır. Şehir güneyde Beydağları, kuzeyde tarım alanlarını barındırmaktadır

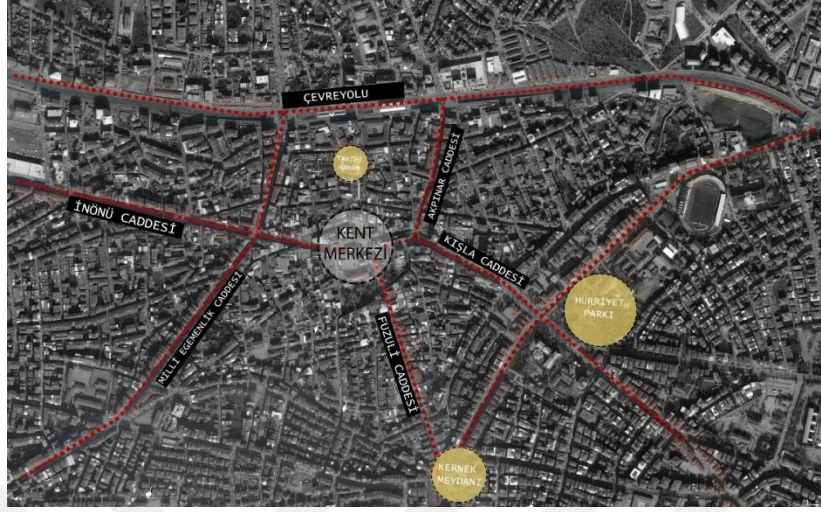

Şekil 4.39. Malatya ili uydu görüntüsü (Google Earth uydu görüntüsü, 2019)

4.6.6. Yeni Cami Meydanı Konumu

Yeni Cami Meydanı kent merkezinde yer alan ticari akslar olan İnönü, Fuzuli, Kışla Caddelerinin kesişiminde yer alan Valilik binasının karşısında yer alan kent merkezi gibi çalışan bir konuma sahiptir. Meydanın kuzeyinde kalan, doğu- batı arasında şehirlerarası lojistiği sağlayan çevreyolu bulunmaktadır. Meydanın yakın merkezindeki odaklar Doğu

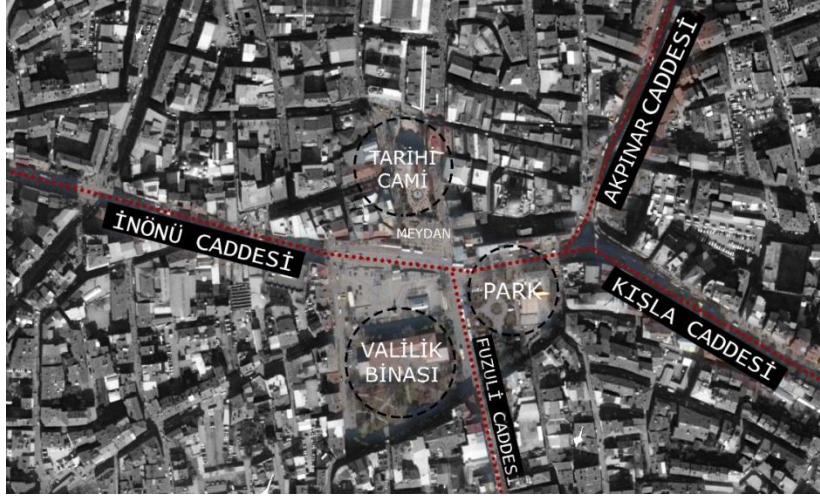
tarafında Hürriyet Parkı, Güneyinde Kernek Meydanı, Kuzeyinde Bakırcılar Çarşısı ve tarihi hamam yer almaktadır (Şekil 4.40).

Şekil 4.40. Meydan çevresindeki odaklar ve ana caddeleri (Google Earth uydu görüntüsü, 2018)

Yeni Cami'nin meydanla kurduğu fiziksel ve sosyal ilişki oldukça önemlidir. Meydanın tarihsel gelişimine baktığımızda cami ekseninde bir büyümeye sahiptir. Kent içinde bir referans noktası olarak kabul edilen yeni cami etki alanı ile birlikte meydanın kullanımına dair olumlu etkiler yaratmıştır. Meydan tarihsel süreç içerisinde fiziksel olarak bütünlüğünü kaybetse de cami ile olan ilişkisini sürdürmüştür. Bu hem fiziksel manada hem de kent hafızasının sürekliliği açısından önemli bir yere sahiptir.

Meydan etrafında kent hayatının önemli ölçüde geçtiği caddeler yer almaktadır. Doğu-batı yönünde uzanan ve merkezi bölen önemli bir ticaret aksı olan İnönü Caddesi ve devamında Kışla Caddesi, güneyinden merkeze uzanan yine ticaret aksı niteliğine sahip Fuzuli Caddesi yer almaktadır. Şehrin en önemli kentsel mekânı olan Yeni Cami Meydanı bu ticari akslarla beslenmekte ve yaya sirkülasyonunun yoğun olduğu bir konuma sahiptir (Şekil 4.41). Bu ticari ve sosyal aksların en önemli özelliği meydan çevresinde birleşerek bir odak oluşturmalarıdır. Kullanıcıyı doğrusal hareketlerle meydana ulaştıran bu akslar gün boyu önemli bir çekim noktaları yaratmaktadır. Ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bu caddelerde ağırlıklı olarak sağlık, yeme içme, kıyafet, bankalar, kamu yapıları yer almaktadır.

Şekil 4.41. Yeni Cami Meydanı ve yakın çevre ilişkisi (Google Earth uydu görüntüsü, 2019)

3414 Ada 1 Parselde yer alan Yeni Cami Meydanı mevcut imar planına göre bakıldığında plansız yerleşimden dolayı parsel formları ve yol ilişkileri mevcut yapılaşmaya göre yapılmıştır. Kent merkezi olarak tarif edilen bu bölgedeki parsellerin büyük çoğunluğu ticari fonksiyonlarla kümelенmiştir. Yeni Cami Parselinin önünde yer alan meydanın kuzeyinde Cezmi Kartay Caddesi, batısında İtfaiye Caddesi ve güneyinde İnönü caddesi geçmektedir (Şekil 4.42).

Şekil 4.42. Yeni Cami Meydanı'nın mevcut imar planı (URL-32, 2019)

Meydanın ilişki kurduğu diğer yapı güneyinde kalan Valilik binasıdır (Şekil 4.43). Valilik yapısının önünde yer alan kapalı çarşı yer altına gömülmüş bir yapı olma özelliğini

taşımaktadır. Kapalı çarşı üstünde yer alan meydan valiliğe ve kapalı çarşığı kapsayan Yeni Cami Meydanına göre kullanımı az olan bir kentsel mekândır.

Şekil 4.43. Meydan-Yeni Cami Meydanı, İnönü Caddesi ve Valilik binası ilişkisi (Google Earth uydu görüntüsü, 2018)

4.6.7. Yeni Cami Meydanı Tarihsel Gelişimi

Malatya Yeni Cami Meydanı 1900 yıllardan başlayarak günümüze gelene kadar yaklaşık 120 yıllık kentsel belleğe sahip bir meydandır. Sosyal, ekonomik, politik, kültürel tartışmalara ev sahipliği yapmış bu meydan süreç içerisinde biçimsel olarak değişikliklere uğrasada özünü ve yerini kaybetmemiştir. Kent kullanıcısının her zaman odağında olan meydan Lynch'in 'The Image Of City' kitabında belirttiği "düğüm noktası" tanımına oldukça uygun düşmektedir. Bu bağlamda Yeni Cami Meydanı kent hafızasını sürdürülebilir kılan bir mekânsal niteliğe sahiptir.

"Meydana ismini de veren ilk adı Hacı Yusuf olan cami 3 Mart 1894 tarihinde şiddetli bir depremle yıkılmış ve sadece minaresi ayakta kalmıştır. Yeniden yapılması için harekete geçilmiş 2. Abdülhamit'ten yardım istenmiş, padişah 10 bin altınla yardım göndermiştir" (Gögebakan, 2004). Yeni Cami konumlanışı itibariyle kentsel hafızayı temsil eden, yaşı itibariyle çevresine referans veren ve şekillendiren önemli bir kent imgesidir (Şekil 4.44). Anadolu şehirlerindeki şehir cami profilini tamamlayan, mimarisi ve iç mekân kalitesi itibariyle ziyaretçilerin ilgisini çeken bir yapıya sahiptir.

Şekil 4.44. 1912 yılında Yeni Cami yeniden inşa edilirken genel görünüm (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Yeni Cami Meydanı Malatya ölçeğinde hala kent merkezi olma niteliğini korumaktadır. Geleneksel Osmanlı Kentlerinde dışarıda geçen hayat genellikle dini yapılar etrafında gelişmiş ve yayılmıştır. Cami-Külliye eksenli bir gelişim gösteren kentleşme pratiğini Malatya Yeni Cami Meydanında 'da görmekteyiz (Şekil 4.45).

Şekil 4.45. 1930'larda Yeni Cami etrafını dönüştürürken (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Meydanın etrafı 1950 yıllarda az katlı yapılar ve ağaçlar tarafından çevrilmiştir. Otomobiller yavaş yavaş kentte yerini almaya başlamıştır. Cami kent silüetinde baskın bir

yapı olarak varlığını korumakta ve etrafındaki binaların yükseklikleri hala az katlı olarak görünmektedir (Şekil 4.46).

Şekil 4.46. 1950'lerde Yeni Cami Meydanı (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Meydan, kentin ticari hayatının yoğunlaştığı Kasap Pazarı, Kuyumcular Çarşısı, Manifaturacılar Çarşısı, Ayakkabıcılar Pazarı, Bakırcılar Çarşısı, Mısır Çarşısı gibi günlük alışveriş sirkülasyonunun, otobüs güzergâhlarının ve araç trafiğinin, bağlantı ve geçiş güzergâhındadır'' (Işık, 2013).Caminin inşasından beri ticari ve sosyal hayatın bu dini yapı etrafında büyüdüğü görülmüştür (Şekil 4.47).

Şekil 4.47. 1960'lar Yeni Cami Meydanı-İnönü Caddesi (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Meydanın 1960'larda meydanın rekreatif kullanımı artmış ve fiziksel kalitenin artması için ağaçlandırılmıştır. Meydanda araç ve insan hareketi belirginleşmiştir. Toplu taşıma durakları

meydanın etrafında yerini almıştır. Meydan kent içi ulaşım için önemli bir yer haline gelmiştir (Şekil 4.48).

Şekil 4.48.1964 yılında Yeni Cami Meydanı (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Meydan çevresi 1970’li yıllarda belli zamanlarda pazar işlevi görmekte ve ticari hayatı desteklemektedir. Yeşil Alan ve ağaç dokusunu varlığı sürdürmektedir. Meydan çevresindeki bina yükseklikleri oldukça az katlıdır ve cami yüksekliğini geçmeyen bir yapılaşma mevcuttur Meydanı karakterize eden cami değişikliğe uğramamıştır (Şekil 4.49).

Şekil 4.49.1970 yılında Yeni Cami Meydanı (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

1980 yılından 2005 yılına kadar Yeni Cami Meydanı yarı kamusal bir niteliğe sahiptir. Soykan parkı olarak adlandırılan meydan niteliğini park olarak sürdürmüştür. İçindeki ticari birimlerden dolayı tam anlamıyla bir meydan olarak işlev görmemiştir (Şekil 4.50).

Şekil 4.50.1980 yılında Yeni Cami Meydanı (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Meydan 2005 yılında alınan meclis kararıyla ismi Yeni Cami Meydanına çevrilmiştir. İçindeki ticari birimler kaldırılmış, tamamen halkın kullanımına açılmıştır (Şekil 4.51). Meydanın düzenlenmesiyle beraber ağaçların bir kısmı ortadan kaldırılmış, zemin büyük oranda sert zemine dönüştürülmüş, merkez otobüs durağı meydanın önüne taşınmış ve daha çok dolaşım-aktivite alanı edinilmesi sağlanmıştır (Şekil 4.52).

Şekil 4.51. Yeni Cami Meydanı Projesi (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Şekil 4.52. 2006 yılında Yeni Cami Meydanı (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

4.6.8. Yeni Cami Meydanı Mekânsal Analizi

Malatya Belediyesinin 2005 yılında aldığı meclis kararı ile Eski Adı Soykan Parkı olan bu alan ‘Yeni Cami Meydanı’ olarak değiştirilmiştir. Bu değişim park işletmesi olarak kullanılan alanın daha da genişletilerek meydan niteliğine dönüştürülmesiyle sonuçlanmıştır. İki farklı kottan oluşan meydan Yeni Cami’den başlayarak İnönü Caddesine kadar uzanmaktadır. Alandaki kot farkı ikiye bölünen meydan merdiven ve rampalarla erişilebilen bir düzene sahiptir. Meydan içerisinde gölgelik alanlardan, oturma banklarına, süs havuzundan, ekmek kulübesine kadar yapısal unsurlar bulunmaktadır. Ayrıca Kızılay’a ait bir adet kan bağış merkezi ve meydanın insan sirkülasyonunu artıran otobüs durakları yer almaktadır (Şekil 4.53).

Şekil 4.53. Sağda Malatya Yeni Cami Meydanı (Karakaş, 2019)

Meydanın biçimine bakıldığında etrafındaki binalar, cami ve yol ile sınırlanan bir şekle sahiptir. Meydanın etrafındaki binalarda, kuyumcular, dershaneler, hukuk büroları, manifaturacılar gibi iş ve ticaret yoğunluğu olan yerleşimler bulunmaktadır. Etrafındaki bina yükseklikleri 1kattan başlayıp 5 kata kadar ulaşmakta olup, cephe düzenlerine dair bir kararlılık yoktur (Şekil 4.54).

Şekil 4.54. Meydanın etrafındaki binaların kat yükseklikleri (Karakaş, 2019)

Meydan, kot farkından dolayı iki kademedен oluşur. Cami ile aynı kotta olan birinci kademesi, bitkilendirmeye kenar yollardan korunmuş, dinlenme, huzur, seyir, gölge ve serinlik amacıyla gelen ziyaretçiler için sekizgen formlu kaskatlı havuzuyla bir iç mekân oluşturmuştur.

Akşam belirli saatlerde ticari birimlerin servisi ve kamu araçlarının girişiyle sınırlı olan meydan araç girişini sınırlandırmak amacıyla beton bariyerle ile sınırlandırılmıştır. Meydan doğu, batı ve kuzey güney yönünde yoğun bir sirkülasyona sahiptir (Şekil 4.55).

Şekil 4.55. Meydanın Batısına Bakış (Karakaş, 2019)

Meydanın güneyinde sınırlayıcı birimleri olarak yer alan ticari birimler kullanıcıların meydanla olan yüzey ilişkilerini artırmaktadır. Yeme içme birimlerinden, farklı ürünlerin satışları yapıldığı birimler kullanıcının meydanı tercih etme nedenleri arasında yer almaktadır (Şekil 4.56).

Şekil 4.56. Meydanın Güneyine Bakış Meydanın Batısına Bakış (Karakaş, 2019)

Meydanın belirli noktalarında fiziksel konforu sağlamak için oturma bankları bulunmaktadır. Yoğunlukla gündüz saatlerinde kullanılan meydan bekleme buluşma gibi aktivitelere yer vermektedir. Meydanda Büyükşehir belediyesinin koyduğu şarj ve wifi istasyonları sayesinde meydan kullanıcıları dijital araçlarını şarj etme ve meydanda internete bağlanma olanaklarına sahiptirler. Alan zaman zaman sivil toplum örgütleri, yardım derneklerinin çadırların etkinlikleri içinde ev sahipliği yapmaktadır (Şekil 4.57).

Şekil 4.57. Meydanın Doğusuna Bakış Meydanın Batısına Bakış (Karakaş, 2019)

Meydanın kuzeyinden geçen Cezmi Kartay Caddesi önemli bir ticari aks diyebileceğimiz kentsel mekân niteliğine sahiptir. Araç yoluna da açık bu cadde Meydanın doğu-batı hattında uzanır. Meydanı besleyen önemli bir araç ve yaya aksına sahip bu cadde çok farklı niteliklerde satış birimlerini üzerinde bulundurmaktadır (Şekil 4.58).

Şekil 4.58. Meydanın batısındaki Cezmi Kartay Caddesinden Yeni Camiye bakış (Karakaş, 2019)

PTT Meydanı ile Yeni Cami Meydanını birbirine bağlayan Şemsiye Sokak Meydanın algılandığı bir başka noktada yer almaktadır. Sokağı tanımlayan binaların dışında üzerinde asılı duran şemsiye enstalasyonu sokağa güçlü bir kentsel kimlik kazandırmıştır. Bu bağlamda caddenin Yeni Cami Meydanı ile yaya sirkülasyonu açısından kurduğu ilişki oldukça güçlüdür. Gündüz saatlerinde oldukça yoğun kullanılan bu cadde kumaş ve ayakkabı, giyim mağazalarını üzerinde barındırmaktadır (Şekil 4.59).

Şekil 4.59. Şemsiye Sokaktan Yeni Camiye bakış (Karakaş, 2019)

Meydan farklı zaman dilimlerinde geniş kalabalık kitlelerin toplandığı kutlama, gösteri, miting, konser, basın toplantısı gibi etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Tercih edilme nedeni eski kent merkezi oluşu, yaya-araç ulaşımının kolaylığı, kent belleğinde yer etmesi gibi birçok faktörden kaynaklanmaktadır (Şekil 4.60).

Şekil 4.60. Meydana havadan bakış (Malatya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Yeni Cami Meydanını en önemli şekilde karakterize eden faktör caminin varlığıdır. Meydan ve etraftaki kullanıcıların namaz vakitlerinde kullandığı cami meydanı canlı kılan başka bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Tarihsel bellek bir kent için önemli olgu olmakla beraber, eskiyi korumak onu açığa çıkartmak mimarlık, şehircilik ilkelerinin başında gelmektedir. Yeni Cami meydanında bu koruma bilinci büyük oranda yapısal manada sağlanmıştır (Şekil 4.61).

Şekil 4.61. Meydan-Cami ilişkisi (Karakaş, 2019)

Meydanın batı tarafında yer alan ticari birimlere kot farkından dolayı merdivenle erişilmektedir. Başka noktalarda kot farkının sıfırlandığı meydana ulaşıldığı noktalar yer almaktadır. Giyim mağazaları, kumaşçılar, kuyumcular, ayakkabı mağazaları bu kısımda yoğunlaşmıştır (Şekil 4.62).

Şekil 4.62. Meydan-ticari birimler ilişkisi (Karakaş, 2019)

Otobüs durakları, caminin varlığı, etraftaki binaların kullanımı, rekreatif, geçiş mekânı faktörlerden ötürü Yeni Cami Meydanının kullanımı oldukça tercih edilmektedir. Meydanın alt kotu, kot farkından dolayı İnönü Caddesinin yoğun trafiğiyle ilişkisini kopartmış ve ağaçlarla gölgelendirilmiştir (Şekil 4.63).

Şekil 4.63. Meydanın kullanım biçimleri (Karakaş, 2019)

Meydanı oluşturan üst kot kalabalığın topluluklar halinde geçiş, durma, bekleme gibi aktiviteleri sağlamaktadır. Üst kotta, ekmek satış büfesi, oturma birimleri ve merkez otobüs durakları yer almaktadır. Kot farkı sayesinde amfi oluşmuştur, amfi Yeni Cami Meydanına doğru bir seyir işlevi yüklenmiştir.

4.7. Bölüm Sonucu

Yapılan bu çalışmalar sonucunda kentsel mekân kavramının tarifi, meydanın ne olduğu ve meydanın günümüze kadarki tarihsel süreci işlenmiştir. Bunlardan hareketle mekân olgusunun sosyal, politik, mimari pratiklerle şekillendiği, kullanıcı talepleri ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır. Kentsel mekânın yapılan araştırmalar neticesinde birçok kategorik değerlendirme içinde ele alındığı ve yaklaşım getirildiği görülmüştür. Meydan kavramının etrafıca farklı kaynaklardan tanımı yapılmıştır. Esas itibarıyla kentin bir odağı, aktivite merkezi olarak düşüneceğimiz meydan çoklu ilişkilere olanak verebilirken, sosyal bağlantıları güçlendiren, kentli olma bilincini kazandıran bir mekânsal düzene sahiptir.

Meydanın tarihsel süreci içinde birçok farklı isimlerle ortaya çıkan bir kavram olduğunu görebiliriz. Antik Yunan'da Agora olan bu yapı Roma'da Forum, Orta Çağ, Rönesans, Barok, Endüstri, Cumhuriyet ve günümüzde meydan olarak adlandırılmıştır. Dönem itibarıyla Batı'da meydanın bir tasarlanma prensibi ile alınırken, Geleneksel Osmanlı Kentinde kente

eklemlenen bir yapısı bulunmaktadır. Cumhuriyet ile birlikte tüm dünyada etkili olan modern eğilim Türk kentlerinde etkili olmuş ve buralarda da tasarlanmış fakat kullanım amaçları batıdakinden farklı bir nitelik kazanmıştır. Bu farklılık politik bir okuma olarak törensel bir mahiyet kazanmıştır. Otomobil faktörüyle birlikte meydanın sahip olduğu yaya faktörü zayıflamış kentten bağımsız tekil olarak tasarlanmış meydanlar ortaya çıkmıştır.

Kentsel mekânın tüm boyutları ile birlikte kent yaşamının bir organizması olduğu fikri belirginleşmektedir. Çalışmanın saha alanını oluşturan meydan olgusunun gerekliliği kent yaşamının olmazsa olmaz bir parçası olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Kentsel alan içinde kullanıcı ihtiyaçlarının zorunlu olarak doğurduğu meydan tasarlanmış ya da tasarlanmamış olsun insan zihninin ürettiği anlamla birlikte var olacaktır. Bu varlığı destekleyen ve güçlendiren mekânın fiziksel, sosyal, kültürel niteliklerinin artırılması ile olacaktır. Meydanın tarihsel süreç içinde ele alındığında nitelikle ilgili çok radikal kırılmalar geçirmişken Antik Yunan'dan günümüze kadarki süreçte ürettiği anlam neredeyse hep aynı kalmıştır.

Kamusal mekâna dair kalite ölçütü belirleyen unsurlar insanın sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarına cevap verilebilir düzeyde olması ile alakalıdır. Kişinin kendisini kamusal alanda bir özne olarak konumlandırırken sahip olması gereken uygun şartlardaki fiziksel, sosyal, psikolojik, kültürel niteliklerin sağlanması gerekmektedir. Mekân kalitesini belirleyen bu ölçütler içsel ve dışsal faktörler ile genişleyen ve tanımlanan bir duruma sahiptir. İçsel faktörler mekânın büyüklüğü, malzeme kararları, formu, yaya erişilebilirliği, görsel etkileşim gibi sıralayabileceğimiz faktörlerdir. Dışsal etkiler ise meydanın kent içindeki konumlanması, mekânın insandaki anlamı, yarattığı psikolojik etki gibi faktörlerden oluşmaktadır.

Güncel mimarlık tartışmaları içinde ülkelerin çevre bakanlıkları, araştırma şirketleri, akademisyenler, mimarlar, plancılara kadar uzanan skalada birçok parametre geliştirilip iyi bir kentsel mekânın kalitesinin nasıl ölçüleceği nelerin olması gerektiği gibi bulgularla ulaşılmıştır. Yerli ve çoğunluğu yabancı kaynaklar olan bu kalite araştırması bugünün kentsel mekân tasarımında ya da iyileştirilmesinde önemli bir altılık olmaktadır. Bütün bu yaklaşımlar neticesinde kalite ölçümünün yapılacağı temel yaklaşım İnceoğlu (2007) önerdiği “işlevsel kalite, estetik kalite, yapım kalitesi ve bakım hizmet kalitesi” şeklinde belirlenmiştir. Bu kalite ölçütlerinin alt metinleri üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışma alanı ile ilgili olarak, Malatya kentsel tarihine bakılmış ve birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı gözlemlenmiştir. Hititler, Medler, Persler, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler, Osmanlı imparatorluklarının kentsel mekâna olan etkileri insanlar arasındaki

kültürel, ticari, sosyal ilişkilerden doğan ve farklı varyasyonlarda biçimsel ve içerik olarak kendini var eden bir yapıya sahip olmuştur. Bu ilişki biçimlerinin çoğunda kentsel mekânı tanımlayan önemli yapılar genellikle dini mekânlar olmuştur.

Kentin tarihsel bir kronolojisi yapıldıktan sonra Yeni Cami ve etrafının günümüze kadar olan tarihsel süreci fotografik belgelerle anlatılmıştır. Geleneksel Osmanlı Kentlerinde kent merkezinin gelişimi cami odaklı olduğu için Malatya eski kent merkezi buradan gelişmiştir. Bu bağlamda 1900'lerden başlayan kentleşme pratiği endüstriyel dönüşümün etkisi ve otomobilin kent hayatına girmesiyle belirginleşen araç yol aksları özellik İnönü Caddesi Meydanı ortaya çıkarmıştır. Zaman içerisinde meydanın etrafındaki binaların inşa edilmesi, yükseklik kazanması ile meydana servis veren yapılar oluşmuştur.

2005 yılına kadar meydanın park olarak özel işletmelerin varlığında kullanıldığı ve kullanım alanının daha sınırlı tutulmuştur. 2005 yapılan düzenleme ile meydan kendini daha da karakterize etmiş ve iyice belirginleşmiştir. Meydanın ürettiği anlam, kullanıcı ilişkisi, fiziksel nitelikleri itibariyle meydanda şu anda var olan durumu ile gözlemler yapılmış harita ve fotografik görüntüler aracılığıyla etrafı tarif edilmiştir.

Meydanın yönelim olarak kuzey-güney, doğu batı akslarında devam eden kullanıcı etkileşimi meydanı oldukça canlı tutmaktadır. Kuzeye yerleşen Yeni Cami ve Meydanı, batısından geçen İnönü Caddesi arasında sınırlanan meydan günlük kullanıcı davranışları bağlamında kendi mekânsal hiyerarşisini örgütlemektedir.

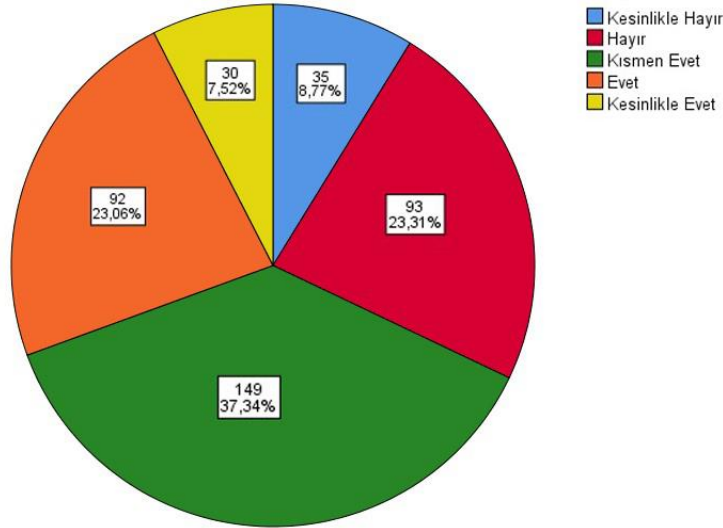
Meydanı var eden mekânsal olgular ile meydana dair fotoğraflar ve kullanıcı deneyimi üzerinden bir okuma yaptığımızda, karşılaştığımız tablo Anadolu kentlerinde görülen tarihi yapı ile tanımlanan kentsel mekân ve ona zaman içinde plansızca ve ölçeğini aşan binaların eklenmesi gerçeğidir. Bu tip kentsel retoriğe dair nitelik tanımlaması meydanı içeriksel olarak tarif etmeye yüzey-mekân ilişkisini sürdürmek gibi başka bağlamda mimarının konusu olan alanlar açmaktadır. Meydanın üç tarafı çevrili yapısı ve bir tarafının araç trafiği ile kurduğu ilişki, bunu yanı sıra merkez otobüs duraklarının varlığı kullanıcı akışının sürekli hale gelmesine ve kullanılmasını sağlamaktadır. Meydan bu yönüyle kullanıcıların bir kısmı için özellikle gelip kullanılan bir mekân değil zorunluluktan dolayı kullanılan ve fiziksel ilişki kurulan bir mekân haline gelmektedir.

5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Yeni Cami Meydanında yapılan anket değerlendirme çalışmaları sonucunda farklı yaş, eğitim ve cinsiyet durumlarına göre kullanıcılara sorular sorulmuştur. Meydanın katılımcı profiline bakıldığında yetişkin %26,3, orta yaş %27,5 ve yaşlı %27,5 oranları ile ağırlıklı olarak bu yaş grubuna hitap etmektedir. Meydana dair bu yaş grubu dağılımı özellikle 40-60 yaş ve üstü grupta yoğunlaşmaktadır. (Tablo 5.1) Kullanıcılara anket kapsamında sorulan ‘‘ Meydana gelen diğer insanlar ile kolay iletişim kurabiliyor musunuz?’’ sorusunda verilen cevaplar bunu doğrulayıp, meydanadaki yaş gruplarının dağılımı ve birbirleriyle olan iletişimin yüksek olduğunu göstermektedir (Şekil 5.1).

Tablo 5.1. Meydan kullanıcılarının yaş dağılımı

		Sayı	Yüzde
Yaş	18 Altı	15	3,8
	18-25 Arası	60	15,0
	26-39 Arası	105	26,3
	40-60 Arası	110	27,5
	60 ve Üstü	110	27,5
	Toplam	400	100,0

Şekil 5.1. Meydana gelen diğer insanlar ile kolay iletişim kurabiliyor musunuz?

Meydan kullanıcılarının %75,2'ü erkek %24,8 kadınlardan oluşmaktadır. Bu sonuçla kullanıcılar içinde meydanı sosyal yapı, işgücüne katılım gibi farklılıklardan dolayı erkeklerin daha çok kullandığı görülmektedir. Kent kültürü, kamusal alanda görünürlük meseleleri ve kentin toplumsal yapısı açısından bakıldığı zaman, sosyal yaşam içinde gündelik ihtiyaçların karşılanması ve erişimi açısından erkek kullanıcıların hâkimiyeti öne çıkmaktadır. Aynı zamanda camiye ağırlıklı olarak erkeklerin kullanması ve 40-60 yaş ve üstü kullanıcıların bu mekânda dinlenmeleri ve ibadet etmeleri bu dağılımda önemli bir etkidir (Tablo 5.2).

Tablo 5.2. Meydan kullanıcılarının cinsiyet dağılımı

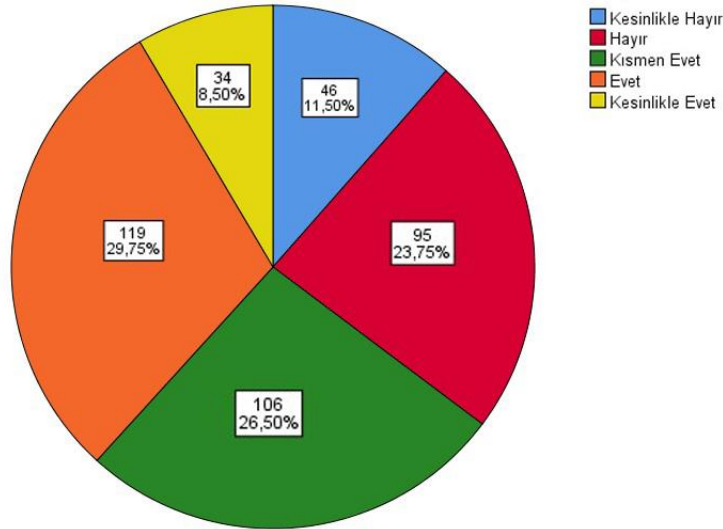
		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Bay	301	75,3
	Bayan	99	24,8
	Toplam	400	100,0

Kullanıcıların eğitim durumlarına bakınca genç ve orta yaş grubunun lise-üniversite eğitimine sahip olduğu, yaşlı kullanıcıların ilkökul ya da okuryazar olmadıkları tespit edilmiştir (Tablo 5.3). Bu durum meydanın ürettiği anlam itibariyle farklı eğitim durumlarına sahip olan insanların ortak bir mekân etrafında bir araya gelebildiklerini ve meydanın fiziksel, sosyal, psikolojik anlamda kapsayıcı ve kuşatıcı bir rolünün olduğunu göstermektedir. Bu kapsayıcılık ve kuşatıcılık başlığında mekânın bir çekim noktası oluşturduğu sonucuna

varabiliriz. Kullanıcılara anket kapsamında sorulan ‘‘ Meydan bu bölgede çekici bir merkez etkisi veriyor mu? Sorusunda verilen cevaplar bunu doğrulayıp, meydanın farklı cinsiyet, yaş, eğitim grupları için bir çekim merkezi olduğunu göstermektedir (Şekil 5.2).

Tablo 5.3. Meydan kullanıcılarının eğitim durumu

		Sayı	Yüzde
Meydan Kullanıcılarının Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	73	18,3
	İlkokul	113	28,2
	Lise	156	39,0
	Üniversite	53	13,3
	Yüksek Lisans / Doktora	5	1,3
	Toplam	400	100,0

Şekil 5.2. Meydan bu bölgede çekici bir merkez etkisi veriyor mu?

Meydan kullanıcıları %41,1’lik kısmı meydanı öğleden sonra, %26 ‘lık kısmı akşam vakti kullandıklarını söylemişlerdir. Bu vakitlerde kullanım için, kullanıcıların yaş gruplarına bakıldığında meydan etrafında bulunan eğitim-öğretim mekânları, alışveriş dükkânları, otobüs durakları ve öğleyle başlayıp akşama kadar süren namaz vakitlerinden dolayı meydan bu zaman aralıklarında sıklıkla tercih edilmektedir (Tablo 5.4).

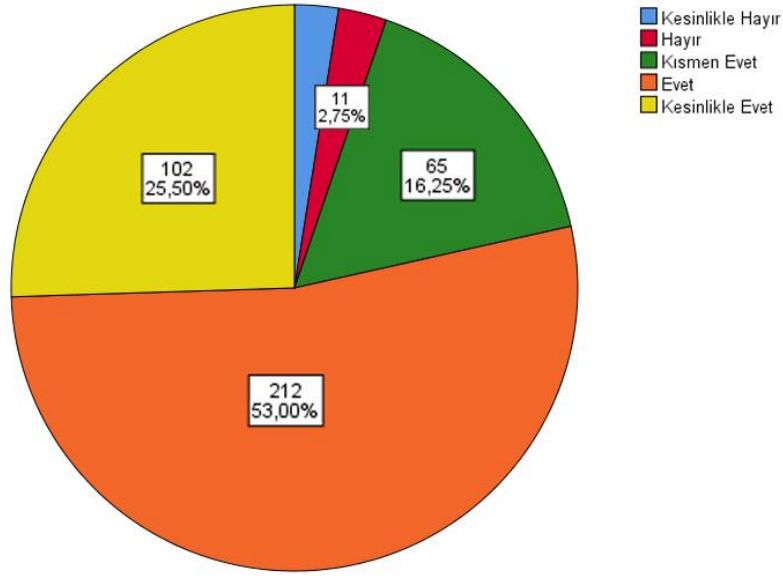
Tablo 5.4. Meydanın kullanım vakitleri

		Değerler	
		Sayı	Yüzde
Meydanı Genelde Hangi Vakitlerde Kullanırsınız?	Sabah	52	9,3%
	Öğle Arası	103	18,3%
	Öğleden Sonra	231	41,1%
	Akşam	146	26,0%
	Gece	30	5,3%
Toplam		562	100,0%

Meydan kullanıcılarının %52,3'lük kısmı meydanı her mevsim kullandığını söylemişlerdir. Bu durum ortalama olarak meydanı her mevsim kullanıcıya hitap ettiğini bir şekilde meydanla etkileşime girip kullandığını göstermektedir. Kullanıcıların Sonbahar 'da %4,5 Kış mevsiminde %3,2'lik kısmının tercih ettiği görülmüştür. Bu durum Malatya'nın soğuk-karasal iklimini düşündüğümüzde meydanın kullanımını iklimsel karakter büyük oranda belirlemektedir. Kullanıcılara anket kapsamında sorulan meydanın yeteri derecede güneşlenip güneşlenmediği sorusunda verilen cevaplar büyük oranda güneşlendiği yönünde olsa da (Tablo 5.5) bunun yeterli olmadığı ve kullanıcıların bu mevsimlerde tercih etmediği görülmektedir (Şekil 5.3).

Tablo 5.5. Meydanın kullanım mevsimleri

		Değerler	
		Sayı	Yüzde
Meydanı Genelde Hangi Mevsimlerde Kullanırsınız?	Sonbahar	21	4,5%
	Kış	15	3,2%
	İlkbahar	82	17,7%
	Yaz	103	22,2%
	Her Mevsim	242	52,3%
Toplam		463	100,0%

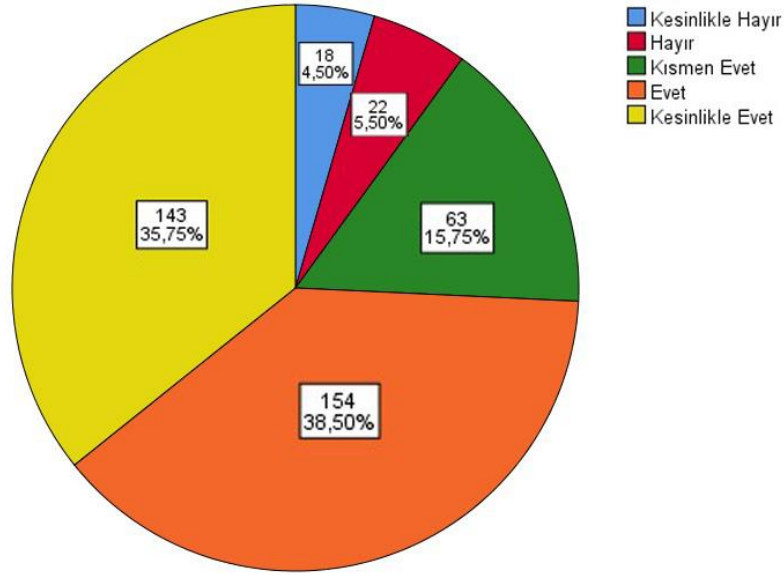

Şekil 5.3. Meydan yeteri derecede güneş görmekte midir?

Meydanın kullanım sıklığının yüzdelerinde bakıldığında kullanıcıları %36 lık kısmı haftada birkaç kez , % 26,3 lük kısmı ise ayda birkaç kez kullandığını söylemektedir. Bu kullanım düzeyinin yüksekliği aslında meydanın bize canlı ve hareketli bir yer olduğunu göstermektedir (Tablo 5.6). Kullanıcılara anket kapsamında sorulan “Meydan canlı-hareketli bir yer midir?” sorusunda verilen cevaplar bunu doğrulayıp, mekân kalitesini artıran bir özellik olmaktadır (Şekil 5.4).

Tablo 5.6. Meydanın kullanım sıklığı

		Sayı	Yüzde
Meydanı Ne Sıklıkta Kullanıyorsunuz?	Yılda birkaç kez	41	10,3
	Ayda birkaç kez	105	26,3
	Hafta içi birkaç kez	144	36,0
	Her hafta sonu	50	12,5
	Her gün	60	15,0
	Toplam	400	100,0

Şekil 5.4. Meydan canlı -hareketli bir yer midir?

Meydan kullanıcılarına yöneltilen kullanım nedenleri sorusunda %25 oranında meydanı geçiş mekânı olarak kullandıklarını söylemişlerdir. Toplam kullanıcının bu yönde tercihi meydanın bir yürüyüş alanı olduğu, meydan çevresindeki alanlara geçmek için kullandığı, kullanıcının sadece geçerken deneyimlediği bir mekân haline geldiğini söyleyebiliriz. Kullanıcıların %18,2'lik kısmı dinlenmek amaçlı, % 17,2'lik kısmı buluşmak amaçlı kullandıklarını söylemişlerdir. Bu kullanım biçimleri meydanın genel karakterini oluşturmakta ve bu tür kentsel aktiviteleri karşıladığını göstermektedir. %13,4'lük kısmı otobüs duraklarından ötürü kullandıklarını belirtmiştir. Kent merkezindeki toplu taşımanın yaklaşık 4/3 lük kısmının durağı olan bu meydan toplu taşımayı kullanan kullanıcıların meydanın çevresinde yer alarak mekânla fiziksel bir ilişki kurmasını sağlamaktadır. Yine kullanıcıların %7,9'luk kısmı alışveriş %5'lik kısmı eğlence %41'lik kısmı yemek aktivitesi %4,4 lük kısmın işe gitmek amaçlı kullandığını söylemişlerdir. Bu kullanımların günlük, ya da haftalık bir aktivite olduğunu düşünürsek meydan çevresindeki ticari merkezlerin, yemek yeme yerlerinin profili ve Malatya'da bu nitelikleri sağlayan Park AVM'den ötürü bu etkinlikler alt seviyelerde kalmıştır. (Tablo 5.7)

Tablo 5.7. Meydanın kullanım nedenleri

		Değerler	
		Sayı	Yüzde
Meydanı Kullanım Nedenleriniz Hangileridir?	Yemek	37	4,1%
	Dinlenme	164	18,2%
	Eğlence	45	5,0%
	Kültür Sanat Etkinlikleri	42	4,7%
	Ticari Alışveriş	71	7,9%
	Buluşma	155	17,2%
	İşe Gitmek	40	4,4%
	Otobüs Durakları	121	13,4%
	Geçiş Mekânı Olarak	225	25,0%
Toplam		900	100,0%

İlk kategoride yer alan sorularda kullanıcı profilleri belirlenmeye ve meydanı ne zaman, hangi vakit, hangi mevsimlerde ve hangi amaçlarla kullandıklarına dair analiz edilmeye çalışılmıştır. İkinci kategoride yer alan sorular mekânsal kalitenin ölçülmesine yönelik sorular olup tek örneklem T test analizi yöntemi ile ortalama değerler elde edilmiştir. Bu bağlamda sorular dört kategoride ele alınmış ve yorumlanmıştır.

İşlevsel Kalite açısından Yeni Cami Meydanı daha detaylı bir biçimde ele alınırsa; Ulaşılabilirlik ve park imkânları parametresi açısından; özel araç, toplu taşıma ve yaya olarak meydana ulaşabilmek noktasında meydan ortalamasının üstündedir. Meydan etrafındaki araba ve diğer araçlar için park imkânları ortalamaya göre park imkânları açısından yetersizdir (Tablo 5.8).

Tablo 5.8. Ulaşılabilirlik ve park imkânları parametresi

İŞLEVSEL KALİTE PARAMETRELERİ	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydana her türlü yaya, araç ile erişim kolay mıdır?	Ulaşılabilirlik ve Park İmkânları	400	1	5	3,27	1,173	,059
Meydanın çevresinde özel araç (bisiklet, motorlar, arabalar) park etmek için yeterli park etme yeri mevcut mudur?	Ulaşılabilirlik ve Park İmkânları	400	1	5	1,74	,952	,048

Erişilebilirlik parametresi açısından meydan fiziksel ve psikolojik erişilebilirlik bakımından ortalama değerin biraz üstündedir (Tablo 5.9). Bu durum meydanın önünden geçen İnönü caddesinin yarattığı araç trafiğinden kaynaklanmaktadır. Yine meydanın İnönü caddesine yakın olan tarafında yer alan otobüs duraklarının görsel açıdan perdeleyici etkisi hissedilmektedir.

Tablo 5.9. Erişilebilirlik parametresi

İŞLEVSEL KALİTE PARAMETRELERİ	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanın yakın çevresinden meydanı görebiliyor musunuz?	Erişilebilirlik	400	1	5	2,87	1,045	,052

Etkililik parametresine göre meydan kentsel alan içinde amacına uygun bir konumda olduğundan ortalama değerin üstündedir. Meydanın içindeki rekreatif kullanıma yönelik yeşil alan ve ağaç sayısı ortalamanın altındadır (Tablo 5.10).

Tablo 5.10. Etkililik parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Sizce bu meydan kent bütünlüğüyle uyumlu bir etki yaratıyor mu?	Etkililik	400	1	5	2,93	1,091	,055
Meydandaki yeşil alan miktarı ve ağaç sayısını yeterli buluyor musunuz?	Etkililik	400	1	5	2,21	1,105	,055

Esneklik açısından meydan kullanıcılar açısından ortalama değerin altında bulunmuştur. Bunun nedeni farklı türdeki etkinlikler için meydanın yeterli bir büyüklüğe sahip olmaması ve değişken, çok işlevli kullanımlara kısmi ölçüde cevap verebilmektedir. Özellikle kalabalık gruplarla yapılan (miting, gösteri) ya da farklı türdeki (açık hava sergisi, sivil toplum organizasyonları) etkinliklerde mekânsal ihtiyacı büyük ölçüde karşılayamamaktadır (Tablo 5.11).

Tablo 5.11. Esneklik parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydan her türlü etkinlik için yeterli büyüklükte midir?	Esneklik	400	1	5	2,29	1,055	,053

Güvenlik (Ergonomik, Kamusal), bakımından meydan kullanıcılar açısından fiziksel ve ruhsal anlamda ortalamanın üstünde bulunmuştur. Bunun nedeni meydana gizli ve bariyer oluşturacak mekânların olmaması, kullanıcıların taşkınlığa neden olacak hal ve hareketlerde bulunmaması ve meydanın fiziksel konumunun verdiği açıklıktan kaynaklanmaktadır. Kullanıcılar meydanın gece aydınlatmasının ortalamanın üstünde bularak olumlu bulsalar da meydanın gece kullanımı ortalamanın altındadır. Bu durum meydanın geceleri güvenli ama meydana servis veren fonksiyonların ve gündelik aktivitelerin bu vakitlerde karşılanmamasından kaynaklanmaktadır (Tablo 5.12).

Tablo 5.12. Güvenlik ergonomik, kamusal) parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanı gecede kullanır mısınız?	Güvenlik (Ergonomik Kamusal)	400	1	5	2,63	1,271	,064
Meydanda kendinizi güvende hissediyor musunuz?	Güvenlik (Ergonomik Kamusal)	400	1	5	3,10	1,115	,056
Meydanın gece aydınlatma düzeyini olumlu buluyor musunuz?	Güvenlik (Ergonomik Kamusal)	400	1	5	3,02	1,218	,061

Mekânsal Yönelim açısından meydan ortalama değerinde bulunmuştur. Meydanın bir noktasından başka bir noktasına yönelimde kullanıcılar zorluk çekmemektedir. Meydanın sağladığı bu açıklık, meydanın belli noktalarında gölgelenme sağlamak için dikilen ağaçlarla bölünmüştür (Tablo 5.13).

Tablo 5.13. Mekânsal yönelim parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanda gideceğiniz yönü kolaylıkla bulabiliyor musunuz?	Mekansal Yönelim	400	1	5	3,49	1,067	,053

Bölgesellik, Mahremiyet ve Sosyal İlişki, parametresi açısından meydan ortalamasının altındadır. Bu durum meydanın diğer insanları görme ya da onlar tarafından görülmeyi seçme özgürlüğü açısından görsel mahremiyeti, diğer insanların çıkardığı gürültü ile rahatsız edilmemek ya da istemeden diğerleri tarafından duyulmama açısından işitsel mahremiyeti sağlamadığı düşünülmektedir. Meydan kullanıcı için bir kişisel mekân üretememektedir, bu da kullanıcının diğer kullanıcılarla olan sosyal ilişkisini kontrol etmesini sağlayamamaktadır (Tablo 5.14).

Tablo 5.14. Bölgesellik, mahremiyet ve sosyal ilişki parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanda kendinizi evinizde gibi hissediyor musunuz?	Bölgesellik Mahremiyet ve Sosyal İlişki	400	1	5	2,42	1,128	,056

İyi Olma, parametresi açısından meydan ortalamasının üstündedir. Kullanıcılar meydanı kullandıkları zaman fiziksel ve ruhsal açıdan kendilerini iyi hissettiklerini ve keyif aldıklarını söylemişlerdir (Tablo 5.15).

Tablo 5.15. İyi olma parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanda vakit geçirmekten keyif alıyor musunuz?	İyi Olma	400	1	5	3,24	1,11	,055
Meydanda olmak size huzur veriyor mu?	İyi Olma	400	1	5	3,07	1,110	,056

Konfor (eylemsel ve görsel) parametresi açısından bakıldığında meydan ortalamasının üstündedir. Bu bağlamda meydan kullanıcılar için gürültülü bir mekândır. Bu durum kullanıcının bedensel ve ruhsal motivasyonunu azaltmakta ve mekân kalitesini düşürmektedir. Aynı zamanda meydandaki kentsel mobilyaların sayısı ortalamaya göre yetersiz bulunmuştur. Oturmak, dinlenmek, sohbet etmek gibi kentsel aktivite ihtiyacını yeterli düzeyde karşılayamamaktadır (Tablo 5.16).

Tablo 5.16. Konfor (eylemsel ve görsel) parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydandaki gürültüden rahatsız mısınız?	Konfor (Eylemsel ve Görsel)	400	1	5	3,13	1,266	,063
Meydan oturmak ve dinlenmek için bank ve sandalye sayısını yeterli buluyor musunuz?	Konfor (Eylemsel ve Görsel)	400	1	5	2,17	1,074	,054

Çeşitlilik, parametresi açısından meydan kullanıcılar açısından farklı kategorilerde değerlendirilmiştir. Meydanın sanatsal, sosyal, kültürel etkinlikler için ortalamaya yakın bulmuşlardır ama yeterli çeşitlilik sağlamamaktadır.

Kullanıcılar için ticari mekânların çeşitliliğini ortalamanın üstünde bulunmuştur, meydanı tanımlayan işlevlerin farklılaşması farklı profildeki kullanıcıların ihtiyaçlarını karşıladığını ve meydanın sıkça tercih edildiğini göstermektedir.

Kullanıcılar ortalamaya göre başka insanlarla meydanda kolayca iletişim kurabildiklerini söylemişlerdir. Bu durum meydanın farklı her yaşta kullanıcı profillerinin birbiriyle iletişim kurabildikleri ve sosyal ilişkileri arttığını göstermektedir. Meydanın fiziksel ve psikolojik olarak kullanıcılara bu iletişim ortamını sağladığı görülmektedir. Sosyalleşmenin sağlayacağı bu çeşitlilik kent mekânının kalitesini artıran, kamusal alandaki iletişimi yüzeyini genişleten ve kullanıcı ve mekan arasındaki bağın güçlenmesini sağlayan bir duruma dönüşmüştür. (Tablo 5.17).

Tablo 5.17. Çeşitlilik parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydana gelen diğer insanlar ile kolay iletişim kurabiliyor musunuz?	Çeşitlilik	400	1	5	2,97	1,056	,053
Meydan farklı aktiviteler yapmaya olanak sağlıyor mu?	Çeşitlilik	400	1	5	2,61	1,015	,051
Meydanda her çeşit alışveriş imkânı ve yeterli sayıda mağaza bulunmakta mıdır?	Çeşitlilik	400	1	5	2,85	1,147	,057

Sürdürülebilirlik açısından meydan ilk ortaya çıktığı günden beri farklı değişikliklere uğrasada yerini korumuştur. Bu anlamda ortalama bir değere sahiptir. Meydanın iklimsel açıdan bakıldığında fazlasıyla güneşlendiği yeteri kadar gölgelemediği cevabı verilmiştir.

Meydanda gölge yaratacak ağaçların ve mimari gölge elemanlarının eksik kaldığı sonucuna varılmıştır. Rüzgâr açısından meydan kuzey-güney hâkim rüzgârına göre konumlandığı için ortalamanın üstünde bulunmuştur. Meydanın hava kalitesi etraftaki araç trafiğine rağmen kullanıcılar tarafından ortalama değerinin üstünde bulunmuştur (Tablo 5.18).

Tablo 5.18. Sürdürülebilirlik parametresi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydan yeteri derecede güneş görmekte midir?	Sürdürülebilirlik	400	1	5	3,96	,868	,043
Meydan yeteri derecede gölgelemekte midir?	Sürdürülebilirlik	400	1	5	2,67	1,021	,051
Meydan yeteri derecede rüzgâr almakta mıdır?	Sürdürülebilirlik	400	1	5	3,46	,909	,045
Meydanın havasını temiz buluyor musunuz?	Sürdürülebilirlik	400	1	5	2,89	1,168	,058

Estetik Kalite açısından Yeni Cami Meydanı daha detaylı bir biçimde ele alınırsa; Düzen bakımından uyumluluk, açıklık, devamlılık ve denge unsurları açısından kullanıcılara tarafından değerlendirildiğinde ortalama değerinin altında bulunmuştur (Tablo 5.19). Mekânın büyüklük olarak yeterli alanı sağlamadığından meydan bir devamlılık sağlamamaktadır. Yine

meydanın belli birkaç noktasından erişilebilmesine rağmen kullanıcının zihninde tanımlanan diğer manada kapı işlevi gören bir giriş yapısı yer almamaktadır.

Tablo 5.19. Düzen parametresi

ESTETİK KALİTE PARAMETRELERİ	Estetik Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanı yürüyüş için yeterli ve olumlu buluyor musunuz?	Devamlılık (DÜZEN)	400	1	5	2,26	1,041	,052
Meydanın girişi belirgin midir?	Açıklık (DÜZEN)	400		5	2,86	1,262	1,262

Kimlik; Odak, birlik, karakter, özellik (müstesnalık) açısından kullanıcılar tarafından değerlendirildiğinde meydanın bir odak oluşturduğu ve çekici bir merkez etkisi yarattığı söylenmiştir. Meydanın, caminin vermiş olduğu tarihi yapı kimliğinden ötürü kendine has bir karakteri olduğu söylenmiştir. Kullanıcılar meydanın ortalama yakın bir değerde özel bir his verdiğini söylemişlerdir (Tablo 5.20). Meydanın kullanıcıların hafızasındaki yeri, kente özgü olma niteliği ve mekânın tarihsel süreç içerisinde bugüne kadar öz itibarıyla varlığını koruyabilmiş olması meydanı müstesna kılan unsurlardır. Meydana karakterini sağlayan Yeni Cami'nin varlığı kullanımı itibarıyla mekânı bir kentsel odağa dönüştürmekte ve kent merkezini birarada tutan bir yapı olarak konumlanmaktadır.

Tablo 5.20. Kimlik parametresi

ESTETİK KALİTE PARAMETRELERİ	Estetik Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydan bu bölgede çekici bir merkez etkisi veriyor mu?	Odak (KİMLİK)	400	1	5	3,00	1,157	,058
Meydanın kendine has bir karakteri olduğunu düşünüyor musunuz?	Karakter (KİMLİK)	400	1	5	3,13	1,142	,057
Meydanı yapısı itibarıyla tarihsel bir kimliği olduğunu düşünüyor musunuz?	Karakter (KİMLİK)	400	1	5	3,26	1,257	,063
Meydanda bulunmak size özel bir his veriyor mu?	Müstesnalık (KİMLİK)	400	1	5	2,68	1,085	,054

Etki / Cazibe / Çekim; Meydan ölçek, uygunluk, canlılık, uyum açısından kullanıcılar tarafından değerlendirildiğinde meydan etrafındaki binaların ölçeği ve cephelerindeki tabela karmaşıklığı kullanıcıları rahatsız etmektedir. Tabelalardaki yazı fontu uyumsuzluğu,

boyutlardaki değişkenlikler, malzemenin farklılaşması, birbiriyle uyumlu olmayan renklerin tercih edilmesi kullanıcılar için görsel olarak kötü bulunmaktadır.

Meydan engelli kullanıcıları açısından uygun bulunmamıştır. Kullanıcılar tarafından canlı ve hareketli bir yer olduğunu söylemelerine rağmen eğlenceli bulunmamışlardır. Bu durum meydanın dinlenme, buluşma ve diğer günlük rutin aktivitelerinin dışında meydanı eğlenceli kılabilen kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere olanak sağlamamaktadır.

Meydanın ortalama değer açısından kent ile biçim, konum, yerleşim açılarından uyumlu olduğu söylenmiştir. Meydan ürettiği fiziksel koşullar itibariyle durmak ve beklemek için olumlu bulunmuştur. Mekânın konumu itibariyle kullanıcılar arasında ortak bir mekana işaret etme, buluşma, biraraya gelme gibi dündelik faaliyetler için mekânsal bir altyapı sağladığı görülmektedir.

Anket soruları içerisinde kullanıcılar tarafından en olumsuz bulunan koşul meydanın önünden geçen trafiktir. Bu trafik belli bir miktarda gürültü yaratmakta, hava kirliliğini artırmakta ve meydan için görsel konforu bozmaktadır. Toplu taşıma durağının meydan içinde yer alması ve özellikle sabah ve akşam iş saatlerinde kullanım yoğunluğu meydanın kalitesini düşürmektedir (Tablo 5.21).

Tablo 5.21. Etki, cazibe, çekim parametresi

ESTETİK KALİTE PARAMETRELERİ	Estetik Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydan canlı-hareketli bir yer midir?	Canlılık (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	3,96	1,068	,053
Sizce bu meydan kent bütünlüğüyle uyumlu bir etki yaratıyor mu?	Uyum (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	2,93	1,091	,055
Meydanı eğlenceli buluyor musunuz?	Canlılık (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	2,69	1,067	,053
Meydanın çevresindeki binalar en, boy olarak sizi rahatsız etmekte midir?	Ölçek (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	3,20	1,328	,066
Meydan etrafındaki araç trafiğini olumlu buluyor musunuz?	Uygunluk (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	1,91	,954	,048
Meydan durmak ve beklemek için yeterli midir?	Uygunluk (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	3,05	1,152	,058
Bu meydan engelli insanların kullanımını için uygun mudur? (görme, duyma ve tekerlekli sandalye kullanan gibi)	Uygunluk (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	2,69	1,198	,060

Yapım Kalitesi açısından Yeni Cami Meydanı daha detaylı bir biçimde ele alınırsa; Detaylandırma bakımından mobilyadaki malzemelerin kesişimi, dokusu, yönü gibi detaylar açısından ortalama değer altındadır. Malzeme bakımından zemin ve kentsel mobilyaların doğal ve yapay kaliteleri açısından ortalama değer altındadır. İyi işçilik ve Dayanıklılık bakımından (sağlamlık) işçilik ve dayanıklılık açısından yeterli bulunmamış ortalama değer altındadır (Tablo 5.22).

Tablo 5.22. Yeni Cami Meydanı'nın yapım kalitesi açısından değerlendirilmesi

YAPIM KALİTESİ	Yapım Kalitesi Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanda var olan kentsel mobilyaların kalitesinden memnun musunuz?	Detaylandırma, Malzeme, İyi İşçilik, Sağlamlık	400	1	5	2,55	1,110	,055

Bakım Onarım Hizmet Kalitesi açısından Yeni Cami Meydanı daha detaylı bir biçimde ele alınırsa; Düzenli bakım onarım ve hizmet kalitesi açısından meydan kullanıcıları meydanın temizliği diğer donatıları bakımı açısından iyi bulmakta ve ortalama değer üstünde kalmaktadır (Tablo 5.23).

Tablo 5.23. Yeni Cami Meydanı'nın bakım ve hizmet kalitesi açısından değerlendirilmesi

BAKIM ONARIM HİZMET KALİTESİ PARAMETRELERİ	Bakım Hizmet Kalitesi Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanı temiz buluyor musunuz?	Düzenli Bakım Onarım	400	1	5	3,21	1,094	,055

5.1. Öneriler

Bu çalışma, Yeni Cami Meydanının mekân kullanımını mekânsal kalite ölçütleri aracılığıyla kullanıcıların bakış açılarını referans alarak değerlendirmiştir. Kentsel mekânda daha önemli bir hale gelen meydanların kalitesinin yükseltilerek kullanımının arttırılabileceğini, bu sayede kent kültürünün oluşacağı, sosyal ilişkilerin gelişebileceğini öngörmektedir. Yine bu çalışma yapılan araştırmalar sonucunda varılan bulgularla önemli bir kentsel mekân olan Yeni Cami Meydanına yönelik tasarım çalışmalarına ya da benzer meydan tasarımlarındaki çalışmalara referans olacağı düşünülmektedir (Şekil 5.5).

Şekil 5.5. Yeni Cami Meydanı mevcut durumu (Karakaş, 2019)

Yeni Cami meydanının mekânsal kaliteye yönelik olarak kullanıcılara sorulan sorular, işlevsel, estetik, yapım ve bakım onarım hizmet kalitesi üzerinden analiz edilip değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan ‘ortalama değer’ üzerinden sonuçlar değerlendirilmiş meydanın kalitesini düşüren yönlerine dair öneriler getirilmiştir.

İşlevsel kalite açısından meydan araç park imkânları parametresine göre ortalama değer in altında kalmıştır. Meydan etrafı açık otopark için elverişli değildir. Bunun yerine meydanın altına belli kotlardan girilen kapalı otopark düşünülmelidir. (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. Yeni Cami Meydanı otopark önerisi (Karakaş, 2019)

Meydandaki yeşil alan miktarı ve ağaç sayısı ortalama değerin altında kalarak yetersiz görülmüştür. Meydanın camiye yakın olan alt kotunda meydan sınırlarında gölgeleme amaçlı ağaç dikilmiş ve meydanın ihtiyacı olan ağaç sayısını karşılamaktadır. Meydanın yola yakın üst kotunda çoğunlukla sert zemin şeklinde tasarlanmış yeşil alan ve ağaçlandırma yapılmamıştır. Buralarda belirlenecek yerlere kentsel mobilyalarla beraber düşünülerek ağaç sayısı ve yeşil alan miktarı artırılmalıdır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7.Yeni Cami Meydanı ağaçlandırma önerisi (Karakaş, 2019).

Meydan kullanıcılar tarafından farklı tür etkinlikler için yeterli büyüklükte bulunmayıp ortalama değerin altında kalmıştır. Meydanın tam anlamıyla kullanıcılara ve etkinliklere cevap verilebilmesi için büyütülmelidir. Bunun için meydanın önünde geçen İnönü Caddesinin trafiğe kapatılıp yayalaştırılması araç hareketinin devamlılığı için alt geçit düşünülmelidir. Bu durum meydanın valilik binası ve Hükümet Meydanı ile olan bağlantısını güçlendirecek meydanın kullanım miktarını ve etkinlik alanını genişletip, büyütebilecektir (Şekil 5.8).

Şekil 5.8. Yeni Cami Meydanı'nın büyüülmesi ve alt geçit önerisi (Karakaş, 2019)

Meydanın gece kullanımı ortalama değerin altında kalmıştır. Meydan konum itibariyle ticari, kamu binaları ve özel eğitim yapıları arasında yer almaktadır. Bu binalar yoğunlukla gündüz kullanıldığı için gece kullanımlarında terk edilmektedir. Meydanı besleyen bir konut kullanımı olmadığı için gece kullanımı gündüze oranla oldukça düşüktür. Gece kullanımını artırmak için zemin kattaki ticari fonksiyonların niteliği değiştirilerek 7-24 saat çalışacak nitelikte (kafe-restoran-eğlence birimleri) fonksiyonlara dönüştürülmelidir.

Meydan bölgesellik, mahremiyet açısından ortalama değerin altında kalmıştır. Bu durum meydanın kullanıcıların kendi kişisel alanlarını sağlayacak bir mekân ve kentsel mobilya düzenine sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Bunun için meydan belli noktalarda kentsel mobilyalarla desteklenmeli, peyzaj öğeleriyle (ağaç, çit) sınırlandırılmalıdır. (Şekil 5.9).

Şekil 5.9. Yeni Cami Meydanı kişisel kentsel mobilya önerisi (Karakaş, 2019)

Meydan gürültü açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Bu durum meydanın işlevsel kalitesini düşürmektedir. Bunun azaltılması için meydanın etrafındaki araç trafiğinden arındırılması ve gürültüyü kesecek ölçüde zemin malzemeleri ve ağaçlandırma yapılmalıdır. (Şekil 5.10).

Şekil 5.10. Yeni Cami Meydanı gürültüyü azaltmak için önerilen ağaç dokusu (Karakaş, 2019)

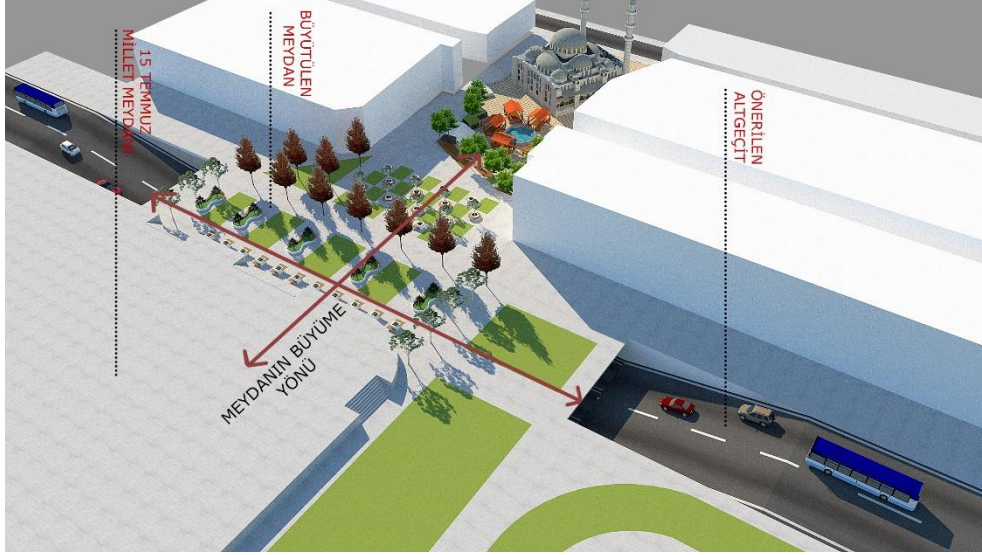
Meydandaki bank-sandalye sayısı kullanıcılar tarafından ortalama değer in altında kalmıştır. Buna göre kentsel mobilyaların (oturma bankı, çöp kovası) sayısı artırılmalı, yeterli

ergonomiyi sağlayabilecek malzeme seçimi yapılmalıdır. Yine aynı şekilde Meydanın gölgelenme düzeyi kullanıcılar tarafından yeterli bulunmamıştır. Yeri itibariyle açık bir konuma sahip olan meydanın gölgelenme düzeyini artırabilmek için ağaç sayısının artırılması, gölgelenme elemanları (kamelya, pergole) artırılmalıdır (Şekil 5.11).

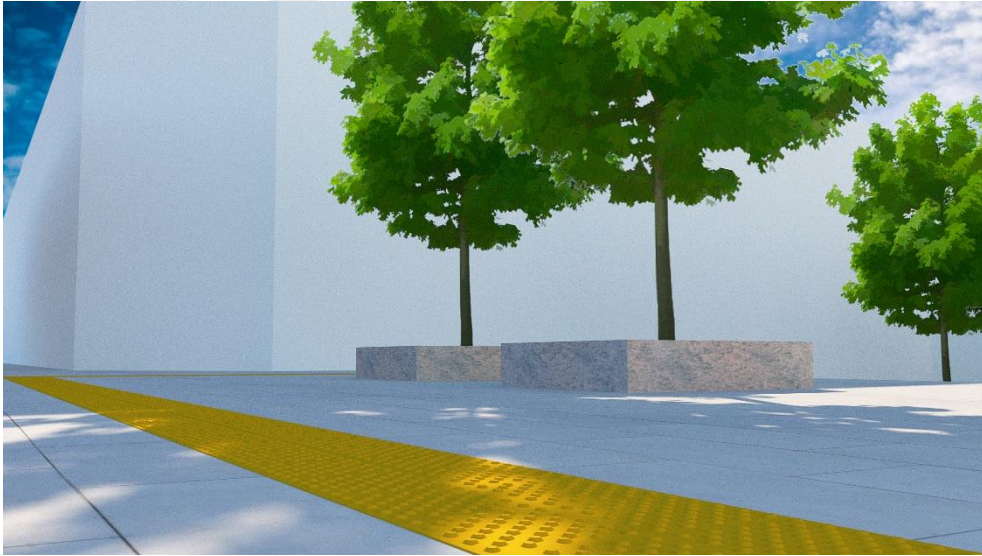
Şekil 5.11. Yeni Cami Meydanı gölgelenme düzeyini artırmak için önerilen ağaç dokusu ve kentsel mobilyaların artırılması önerisi (Karakaş, 2019)

Estetik kalite açısından meydan yürüyüş alanının devamlılığı için ortalamanın altında kalmıştır. Kullanıcı sayısı meydanın alanına göre oldukça fazladır, bu durum kullanıcının meydana hareketini sınırlamakta ve yürüyüş alanını daraltmaktadır. Bu problemin giderilebilmesi için meydanın genişletilmesi düşünülmelidir (Şekil 5.12).

Şekil 5.12. Yeni Cami Meydanı'nın büyüme önerisi (Karakaş, 2019)

Meydanın engelli kullanımı için ortalamanın altında kalmıştır. Meydana bu durumu gidermek için görsel, işitsel hareketi sağlayacak zemin ve yüzey malzemelerin yerleştirilmesi, uyarıcı tabelalar konulmalıdır (Şekil 5.13).

Şekil 5.13. Yeni Cami Meydanı engelli kullanımına yönelik zemin malzemesi önerisi (Karakaş, 2019)

Meydan etrafındaki binaların en-boy ve cephe düzeni kullanıcılar tarafından olumsuz bulunduğundan bina cephelerine belli bir mimari karakteri yansıtacak cephe düzeni ve tabela standartı getirilmelidir. Yeni yapılacak binalar için meydana karakteri verebilecek yeni bir cephe tasarımı düşünülmelidir.

Yapım kalitesi açısından meydanadaki kentsel mobilyaların sayısı artırılmalı mobilyanın kendisi konfor açısından daha iyi hale getirilmelidir. Bakım Onarım hizmet kalitesi açısından meydanın temizlik hizmetleri meydana yer alan kentsel donatıların bakım hizmetleri tam memnuniyet sağlamamakta ve bu hizmet kalitesi artırılmalıdır.

Yeni Cami Meydanı Malatya için önemli bir kentsel mekân olma niteliğini sürdürmektedir. Bu çalışmadaki öneriler meydanın mekân kalitesini artıran, kullanıcıların memnuniyetini yükseltmeyi öngörmekte ve daha nitelikli kentsel mekân haline getirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın bir diğer amacı kalitenin salt fiziksel bir olgu değil aynı zaman ruhsal bir tarafının olduğunu göstermektir. Kullanıcının meydanadaki fiziksel bir nesneyle kurduğu ilişkinin kalite için tek başına yeterli olmadığını meydanın yarattığı atmosferin, zaman içinde ortaya çıkan hafızanın, kişide bıraktığı imgeninde çalışmanın bir parçası olduğunu göstermektedir.

Kaliteli bir kentsel çevre elde edebilmek için kullanıcı bakışını temel alan bu çalışma ve öneriler var olan ya da yeni yapılacak meydanlar için bir referans olması öngörülmektedir. Yaşanılabilirlik seviyesi yüksek mekanlar yaratabilmek için kalite unsurunu sağlayan bütün ölçütlerin günden güne genişletildiği ve geliştirildiği bir ortamda özellikle literatür anlamında mimarlık ve şehircilik tartışmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan veriler gerekli kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, sivil toplum ve meslek odalarıyla paylaşılıp kentsel mekâna dair söz söyleyebilecek bütün paydaşların fikrine sunulması düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Alexander, C., 1977. A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction, New York, Oxford University Press.

Alexander, C., Silverstein, M., Ishikawa, S., 1977. A Pattern Language. New York: Oxford University Press

Asan, K., 2015. Araştırma Evreni ve Örneklem. Yüksek Lisans Raporu, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kütahya

Atabay, S., 1991. Kamu Mekanları Tasarımı ve İstanbul Örneği, Kamu Mekanları ve Kentsel Tasarım Sempozyumu, M.S.Ü., İstanbul.

Aykılıç, B., 2015. Kentsel Mekan Olarak Meydanlar, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Barkul, Ö., Tönük, S., 1999. Piazza, Plaza, Square, Platz, Praça, Meidan, Meydan. Ege Mimarlık Dergisi, Sayı:2, 34-38, İzmir.

Beardsley, M. C., 1970. The Aesthetic Point of View, Contextualizing Aesthetics: From Plato to Lyotard, H. Gene Blocker and Jennifer M. Jeffers, ed., Wadsworth Publishing Company, California.

Burt, M. E., (1978. A Survey of Quality and Value in Building. Building Research Establishment, Watford, UK

Bunschoten, R. , Binet, H., Hoshino, T., 2001. Urban Flotsam: Stirring The City: Chora, 010 Publishers, Rotterdam.

Carmona, M., Heath T., Oc T., & Tiesdell, S., 2003. Public Places, Urban Spaces, Oxford, Architectural Press.

Cold, B., 1993. Quality in Architecture. In: B. Farmer and H. Louw (eds), Companion to contemporary architectural thought. Routledge, London

EPOA (Essex Planning Officers Association), 1997. The Essex Design Guide for Residential and Mixed Use Areas, Essex County Council

Evin, H ve Demiral, H.,2009. Malatya Büyükşehir Belediyesi: Arakentten Bütünkente Bir Dönüşüm Hikâyesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt

French, J.S.,1978. Urban Space: A Brief History of City Square. Kendall/HuntPub. Co., 187 pp.

Gehl, J.,1996.Life Between Buildings, Arkitekens Forlag, Copenhagen, Denmark.

Gençel, L, Z.,2000. Geleneksel Türk Kentlerinde Meydan Kavramı, Ege Mimarlık Dergisi, 2000/2 Sayı:34

Giritlioğlu, C., 1991. Şehirselsel Mekan Öğeleri ve Tasarımı. İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul.

Gögebakan, G., 2004. *Fotoğraflarla geçmişte Malatya*. Malatya: Malatya Belediyesi

Greene S.,1992, Cityshape: Communicating and Evaluating Community Design, American Planning Association. Journal of the American Planning Association; Spring 1992; 58, 2; Academic Research Library, pg. 177-189

Gülersoy, N.Z., Özsoy, A., Tezer, A., Genli Yigiter, Y. ve Günay, Z., 2005, Mevcut Kentsel Dokuda Çevresel Kalitenin İyileştirilmesi, İTÜ, İstanbul.

Günay, B. , Selman, B. 1994. Kentsel Görüntü ve Kentsel Estetik Örnek Kent: Ankara Tekeli (Editör), Kent, Planlama, Politika, Sanat, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını s. 277-319", Ankara.

Gür, Ş., 1996. Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon

Hasol, D., 2002. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. İstanbul. YEM Yayınları. Mas Matbaa. 8. Baskı.

Işık, A, N., 2013. Meydan Mekânlarının Malatya Örneğinde İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Bahçeşehir Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnceoğlu, M., 2007. Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının incelenmesi, *Doktora Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnceoğlu, M., Aytuğ, A., 2009. Kentsel Mekânda Kalite Kavramı, Megaron Dergisi, 4,3, s: 131-146.

Juran, J.M.,1974. Quality Control Handbook, McGraw- Hill, New York, Third Edition.

Kahraman, M, K.,2015. İnsan İhtiyaçları ve Mekansal Elverişlilik Kavramları Perspektifinde Yaşanılabilirlik Olgusu ve Mekansal Kalite, *Planlama Dergisi* , 24(2).

Krier, R., 1979, Urban Spaces, Academic Editions, Londra.

Kuban, D., 1998, *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, İstanbul YEM Yayınları Kültür Yayınları.

Lynch, K.,1960. The Image of The City, The Massachusetts Institute of Technology.

Lynch, K., 1981. Good City Form, MIT Press, Cambridge, Mass;

Madanipour, A., 1999, 'Why are the design and development of public spaces significant forities', Environment and Planning B: Planning and Design, 26(6), 879-891.

Madden, K., 2001. How to Turn a Place Around, A Handbook for Creating Successful Public Spaces, A. Schwartez, ed., Project for Public Spaces Inc., New York.

Moughtin, C., 1992. Urban Design 'Street and Square'. Butterworth Architecture.

Oxford.

ODPM.,2004.Living Places – Caring for Quality, Office of the Deputy Prime Minister: London.

Oktay, D.,2007. Kentsel Kimlik ve Canlılık Bağlamında Meydanlar: Kuzey Kıbrıs'ta Bir Meydana Bakış, *Mimarlık Dergisi* , 334.

Özer, M. ve Ayten, M.,2005.Kamusal Odak Olarak Kent Meydanları, *Planlama Dergisi*, 3.

Öztan, Y.,1998. Kentler ve Meydanlar. *Maison Française Dergisi*, No:33, 154-157, İstanbul.

Perfect, M. ve Power, G.,1997. Planning for Urban Quality: Urban Design in Townsand Cities, Routhledge Publishing, London and New York.

Rossi, A., 2006. Şehrin Mimarisi. Kanat Kitap (Pusula Yayıncılık), İstanbul, 222 s.

Roth, L.M.,2000.Mimarlığın Öyküsü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul,

Sertkaya, İ.,2011. Kent Meydanları Adana 5 Ocak Meydanı Örneği Üzerine Bir İrdeleme, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

- Sevgen, N.**, 1959. Anadolu Kaleleri, Cilt I, Ankara.
- Sezer, D.**, 2010. Kastamonu Kent Dokusu İçinde Cumhuriyet Meydanı'nın İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sitte, C.**, 1889. City Planning According to Artistic Principles. Collins, G.R. ve Collins, C.C. (çev.). Phaidon Pres. London. 1965.
- Spreigen, P. D.**, 1965. Urban Design: The Architecture of Towns and Cities. McGraw-HillBook Company, 243 pp.
- Şahin, B.E.**, 2006. Meydanların Kentsel Yaşama Katkısı Üzerine Bursa'da Bir İnceleme, *Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Tanyeli, U.**,1986. Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11.- 15.YY), *Doktora Tezi*, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Topçu, K.,Bilsel, S. G.**, 2016.Geleneksel Gaziantep Çarşısının Mekânsal Kalite Açısından Değerlendirilmesi, *Artium Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 58-74.
- Trancık, R.** 1986. Finding Lost Spaces: Theories of Urban Design. Van NostrandReinhold, New York. p. 60-110.
- Turgut, D.**, 2010. Kent – Meydan İlişisine Günümüz Koşullarında Bütünsel Bir Bakış: Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tümer, G.**,2007.İnsanlar, Kentler ve Meydanlar, *Mimarlık Dergisi* , 334.
- Türel, Y., Sönmez, E.M.**, 2006. İlk Çağlardan Günümüze Anadolu'da Açık Mekanın Evrimi, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2006/3 Sayısı.
- Van der Voort, T.J.M., Van Wegen, H.B.R.**, 2005. Architecture in use: An Introductionto the Programming, Design and Evalution of Buildings, Architectural Press, Netherlands.
- Vardar, A.**, 1990.Meydansız Kentler, *Planlama Dergisi* 90/3-4, Şehir Plancıları Odası Yayını, ss. 30-42, Ankara.
- Whyte, W.H.**, 1980. TheSocial Life of Small Urban Spaces (Washington, DC, Conservation Foundation).

Zucker, P. 1959. TownandSquarefromthe Agora totheVillageGreen. Columbia University Press, New York. 287 p.

URL-1, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MEYDAN (Erişim Tarihi: 30.09.2018)

URL-2,<https://tugce-gul.blogspot.com/2014/02/miletus-antik-yunanda-izgara-plan.html>(Erişim Tarihi:25.09.2018)

URL-2,<https://ayoqq.org/explore/empire-drawing-plan-roman-forum/>(Erişim Tarihi:30.09.2018)

URL-3,<https://www.cambridge.org/core/journals/antiquity/article/beneath-the-basilica-of-san-marco-new-light-on-the-origins-of-venice/FDA5F093BCB35B9484E577A8539BC358/core-reader> (Erişim Tarihi:18.10.2018)

URL-4,<http://urbanforms.eu/piazza-del-campo-siena/> (Erişim Tarihi10.10.2018)

URL-5,<https://www.weekendr.co.uk/tag/piazza-maggiore/> (Erişim Tarihi:18.11.2018)

URL-6,<http://www.triestestate.it/luoghi/dettaglio/id/21/> (Erişim Tarihi:15.12.2018)

URL-7,<https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/duzenin-sehri-yildiz-kale,kCkai1BuW0miSXnAPDeVZQ/GJjzbBmypUunhFzkmI53fg> (Erişim Tarihi:25.01.2019)

URL-8, <http://www.artandarchitecture.org.uk/images/full/641b6b0e8a23704c61add9768552c26263fd3784>. Html (Erişim Tarihi:15.03.2019)

URL-9,<https://www.parigi.it/place-des-vosges/>(Erişim Tarihi:20.03.2019)

URL-10,http://www.greatbuildings.com/cgi-bin/gbc-drawing.cgi/Piazza_Navona.html/Piazza_Navona_Plan.html(Erişim Tarihi:22.03.2019)

URL-11, <https://www.picsbud.com/images/piazza-del-popolo-site-plan-fb.html> (Erişim Tarihi:24.03.2019)

URL-12, <https://vicedi.com/place-de-la-concorde/>(Erişim Tarihi:25.03.2019)

URL-13, <http://www.istanbulmiraskomitesi.org/suleymaniye.html> (Erişim Tarihi:27.03.2019)

URL-14, <https://gezipgordum.com/fatih-camii-ve-kulliyesi-istanbul/>(Erişim Tarihi:28.03.2019)

- URL-15**, <http://www.ankarakulturturizm.gov.tr/> (Erişim Tarihi:01.04.2019)
- URL-16**, <http://www.eskiturkiye.net/3377/ulus-meydani-ankara>(Erişim Tarihi:01.04.2019)
- URL-17**, <http://eskiturkiye.com/istanbul/taksim-meydani-1930>(Erişim Tarihi:01.04.2019)
- URL-18**, <http://www.egepostasi.com/haber/izmir-in-yeni-meydani-aciliyor/207639>(Erişim Tarihi:05.04.2019)
- URL-19**, <http://www.mimdap.org/?p=13032>(Erişim Tarihi:05.04.2019)
- URL-20**, <https://kahramanmaras.bel.tr/haber/2016/04/28/kent-merkezi-acik-avmye-donusuyor>(Erişim Tarihi:05.04.2019)
- URL-21**, <https://www.pps.org/>(Erişim Tarihi:10.04.2019)
- URL-22**, <https://seyahatdergisi.com/sultanahmet-meydani/>(Erişim Tarihi:10.04.2019)
- URL-23**, <https://www.wired.com/2017/04/brilliant-simplicity-new-yorks-new-times-square/>(Erişim Tarihi:12.04.2019)
- URL-24**, <https://www.archdaily.com/286223/superkilen-topotek-1-big-architects-superflex/5088ce2628ba0d75710000fd-superkilen-topotek-1-big-architects-superflex-photo>(Erişim Tarihi:13.04.2019)
- URL-25**, <http://www.arkitera.com/haber/29148/atik-su-siselerinden-labirent>(Erişim Tarihi:15.04.2019)
- URL-26**, <https://listelist.com/11-beyoglu-sahaf-festivali/>(Erişim Tarihi:15.04.2019)
- URL-27**, http://www.yapi.com.tr/haberler/dunyadan-8-farkli-meydan-ornegi_132856.html(Erişim Tarihi:16.04.2019)
- URL-28**,<https://www.ibb.istanbul/News/Detail/33910>(Erişim Tarihi:16.04.2019)
- URL-29**<http://www.malatya.gov.tr/cografi-konum>(Erişim Tarihi:10.02.2019)
- URL-30**, <https://www.lafsozluk.com/2012/01/malatya-ilinin-turkiye-haritasindaki.html>(Erişim Tarihi:17.04.2019)
- URL-31**, <http://www.malatyakulturturizm.gov.tr/TR-58266/iklim-ve-bitki-ortusu.html>(Erişim Tarihi:19.04.2019)
- URL-32**, <http://eimar.malatya.bel.tr:8080/EImar/> (Erişim Tarihi:17.04.2019)

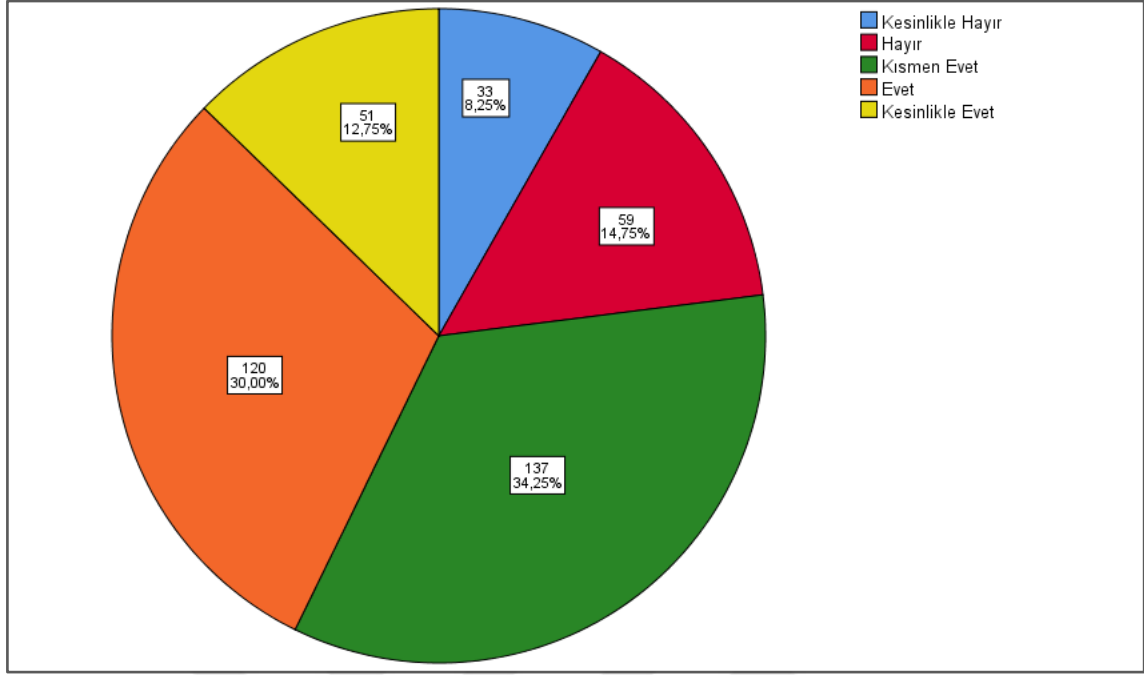
EKLER

Ek-1. Anketler

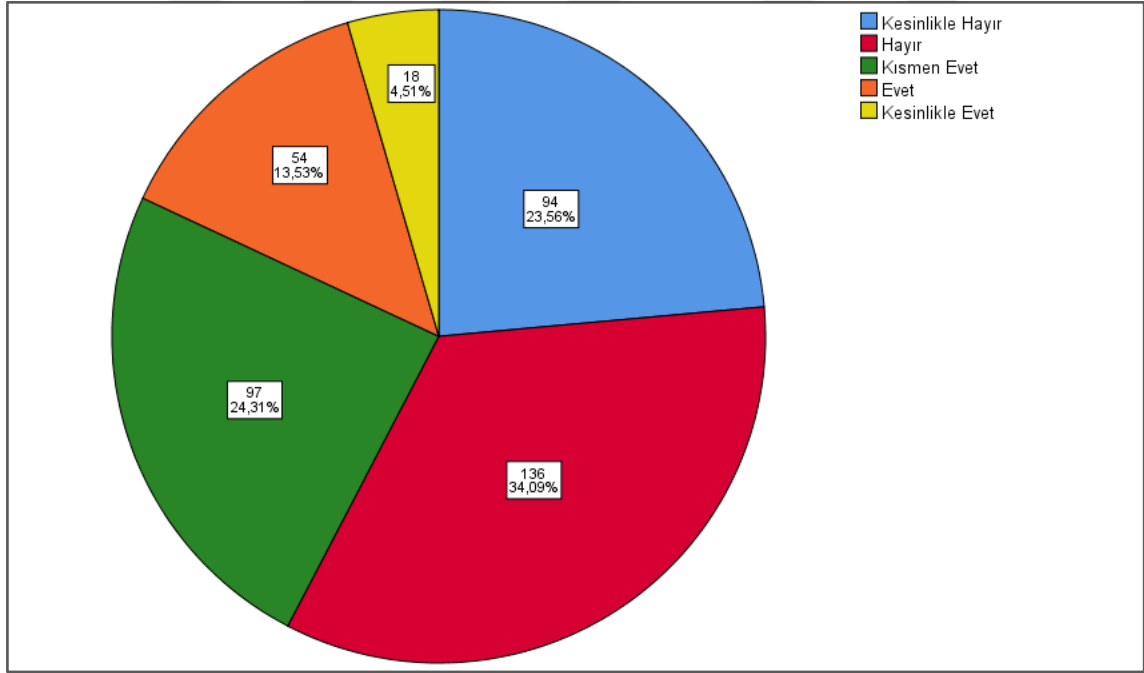
Yeni Cami Meydanı'nın İşlevsel Kalite Açısından Değerlendirilmesi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanda vakit geçirmekten keyif alıyor musunuz?	İyi Olma	400	1	5	3,24	1,11	,055
Meydanda kendinizi evinizde gibi hissediyor musunuz?	Bölgesellik Mahremiyet ve Sosyal İlişki	400	1	5	2,42	1,128	,056
Meydanı gecede kullanır mısınız?	Güvenlik (Ergonomik Kamusal)	400	1	5	2,63	1,271	,064
Meydana gelen diğer insanlar ile kolay iletişim kurabiliyor musunuz?	Çeşitlilik	400	1	5	2,97	1,056	,053
Meydanda olmak size huzur veriyor mu?	İyi Olma	400	1	5	3,07	1,110	,056
Sizce bu meydan kent bütünlüğüyle uyumlu bir etki yaratıyor mu?	Etkililik	400	1	5	2,93	1,091	,055
Bu meydanda yeterli derecede kültürel etkinlik yapılmakta mıdır?	Çeşitlilik	400	1	5	2,31	,962	,048

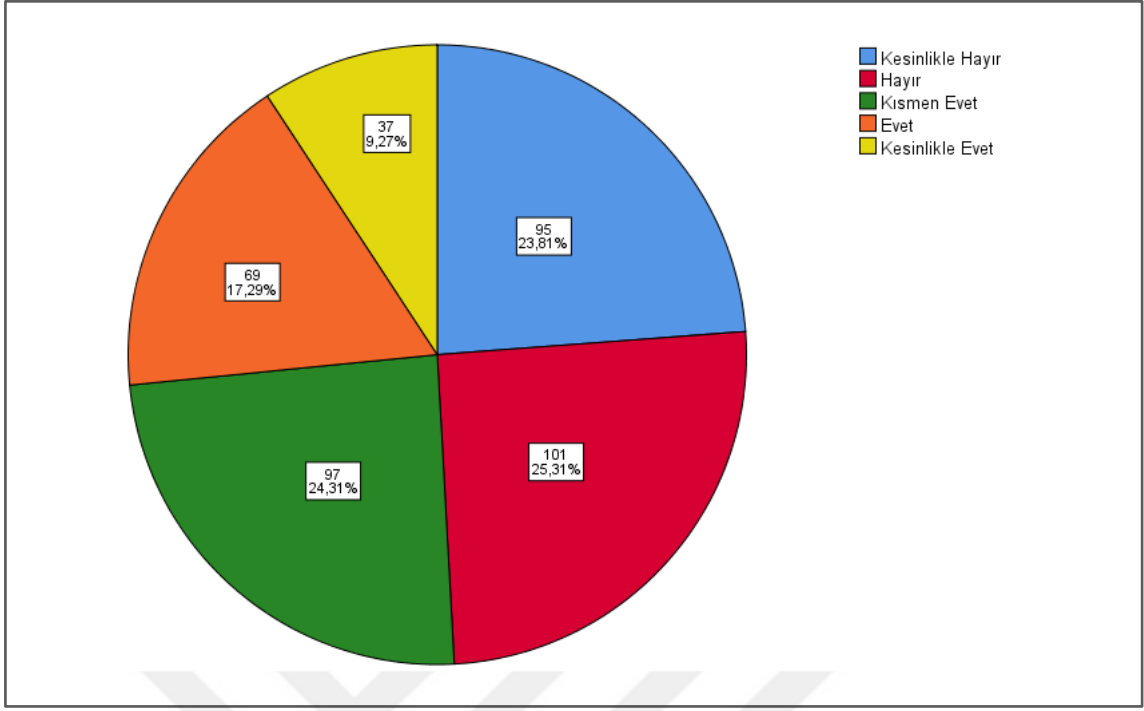
Meydanda vakit geçirmekten keyif alıyor musunuz?

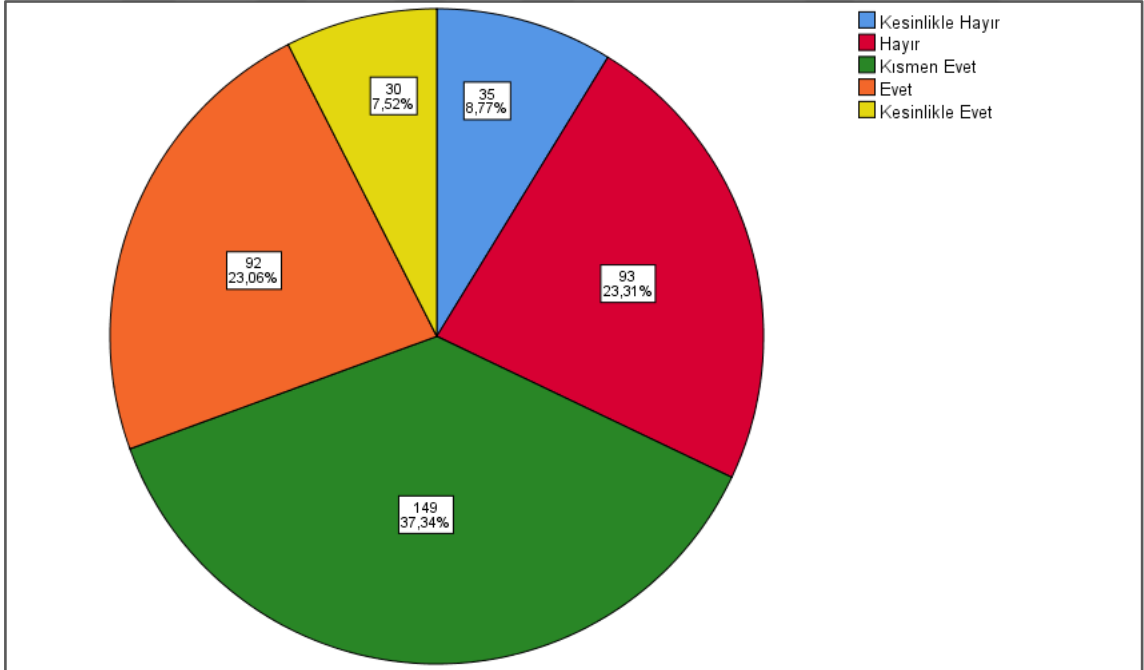
Meydanda kendinizi evinizde gibi hissediyor musunuz?

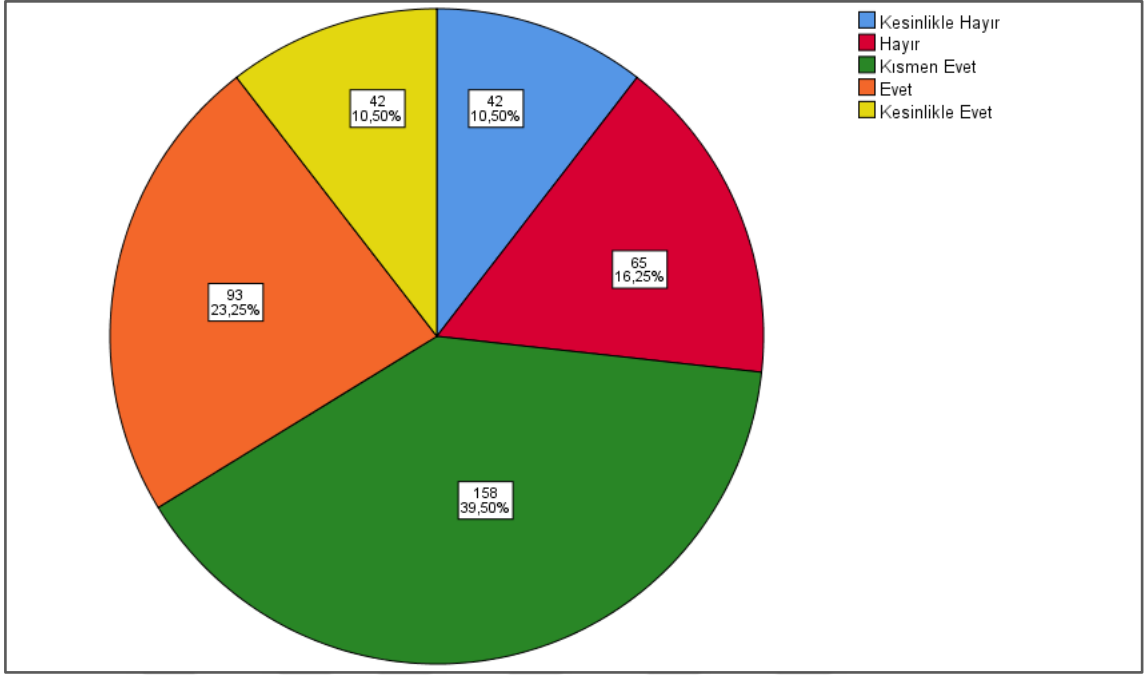
Meydanı gecede kullanır mısınız?

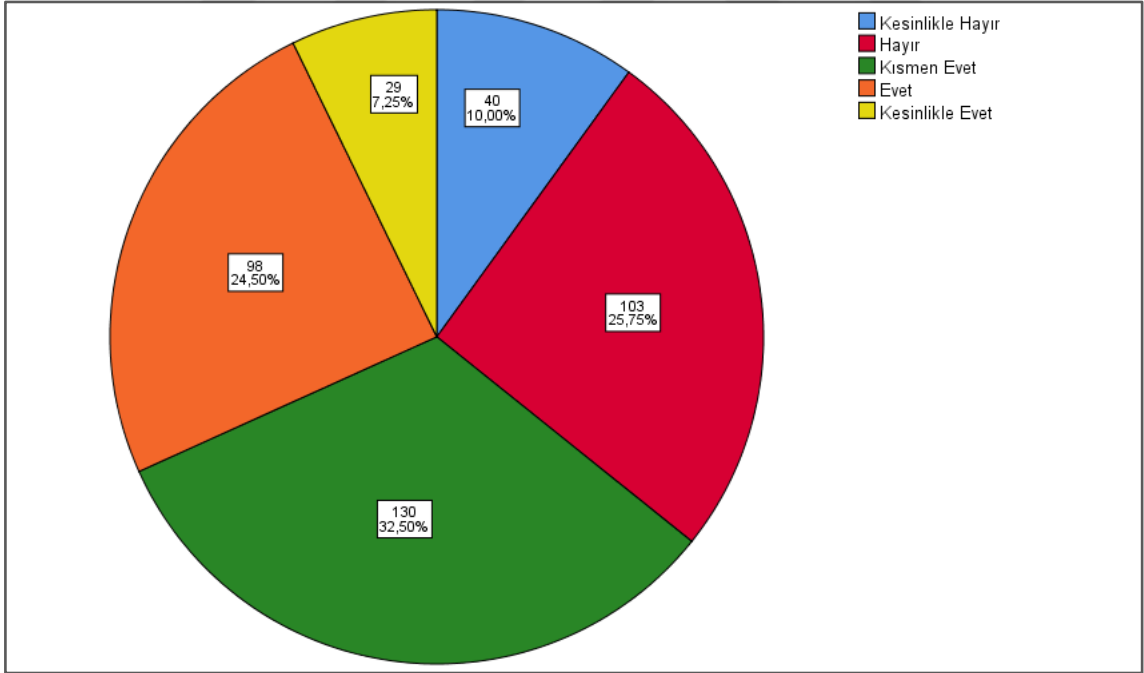
Meydana gelen diğer insanlar ile kolay iletişim kurabiliyor musunuz?

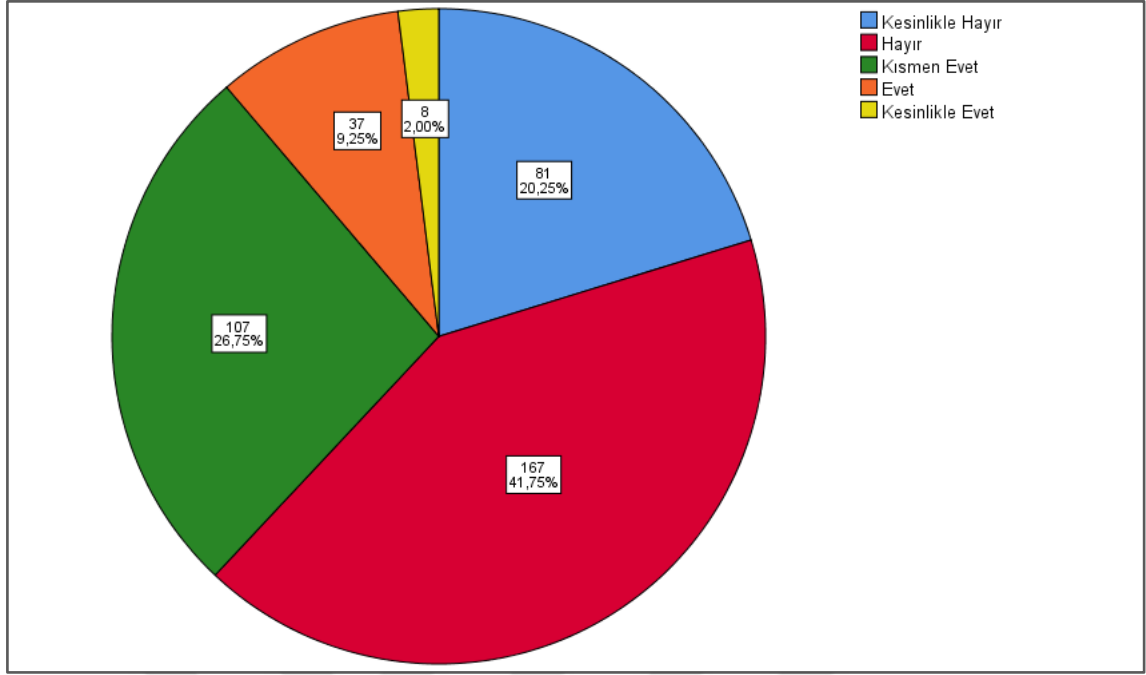
Meydanda olmak size huzur veriyor mu?

Sizce bu meydan kent bütünlüğüyle uyumlu bir etki yaratıyor mu?

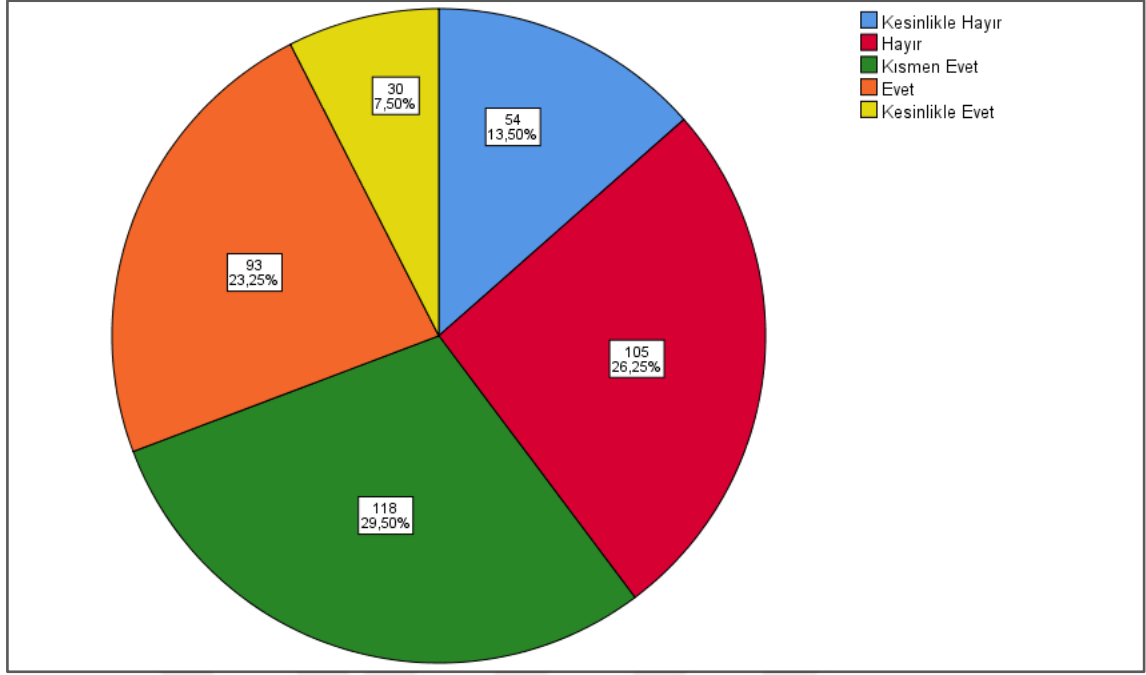
Bu meydana yeterli derecede kültürel etkinlik yapılmakta mıdır?

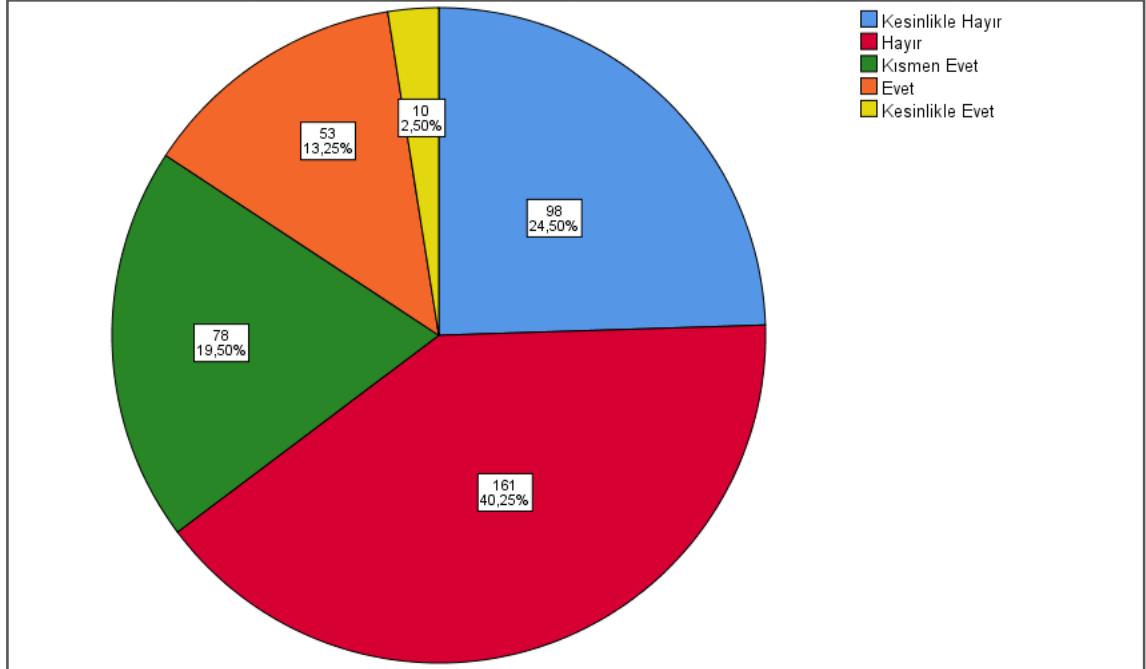
Yeni Cami Meydanının İşlevsel Kalite Açısından Değerlendirilmesi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanda her çeşit alışveriş imkânı ve yeterli sayıda mağaza bulunmakta mıdır?	Çeşitlilik	400	1	5	2,85	1,147	,057
Meydan her türlü etkinlik için yeterli büyüklükte midir?	Esneklik	400	1	5	2,29	1,055	,053
Meydan farklı aktiviteler yapmaya olanak sağlıyor mu?	Çeşitlilik	400	1	5	2,61	1,015	,051
Meydan yeterli derecede güneş görmekte midir?	Sürdürülebilirlik	400	1	5	3,96	,868	,043
Meydan yeterli derecede gölgelenmekte midir?	Sürdürülebilirlik	400	1	5	2,67	1,021	,051
Meydan yeterli derecede rüzgar almakta mıdır?	Sürdürülebilirlik	400	1	5	3,46	,909	,045
Meydandaki gürültüden rahatsız mısınız?	Konfor (Eylemsel ve Görsel)	400	1	5	3,13	1,266	,063
Meydanda kendinizi güvende hissediyor musunuz?	Güvenlik (Ergonomik Kamusal)	400	1	5	3,10	1,115	,056

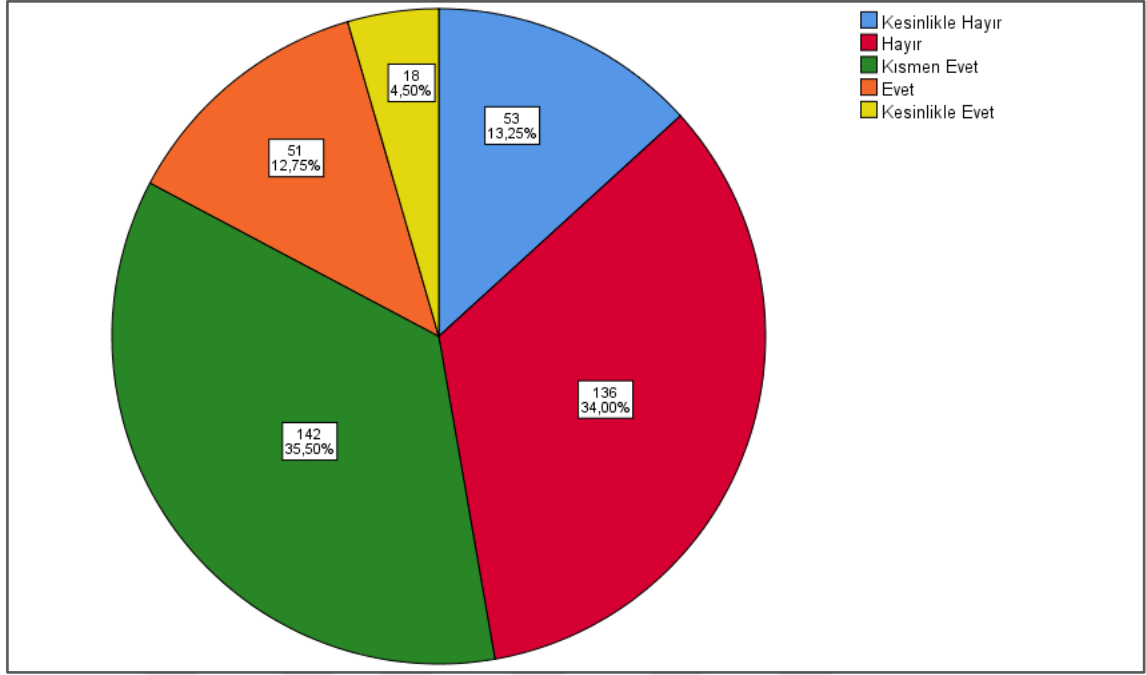
Meydanda her çeşit alışveriş imkânı ve yeterli sayıda mağaza bulunmakta mıdır?

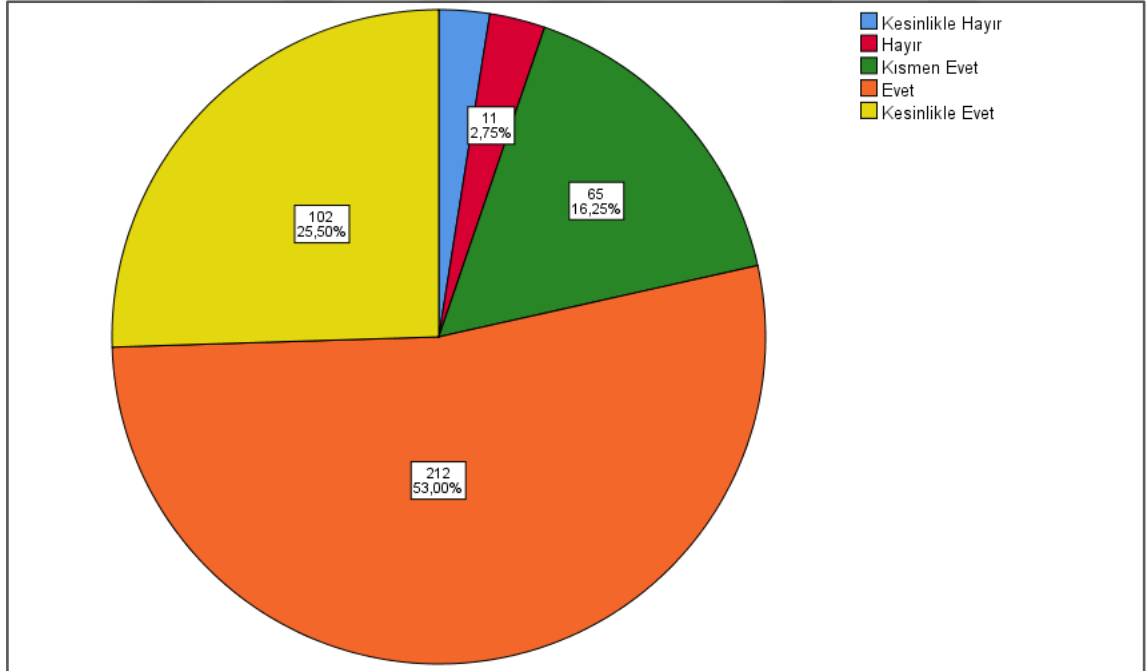
Meydan her türlü etkinlik için yeterli büyüklükte midir?

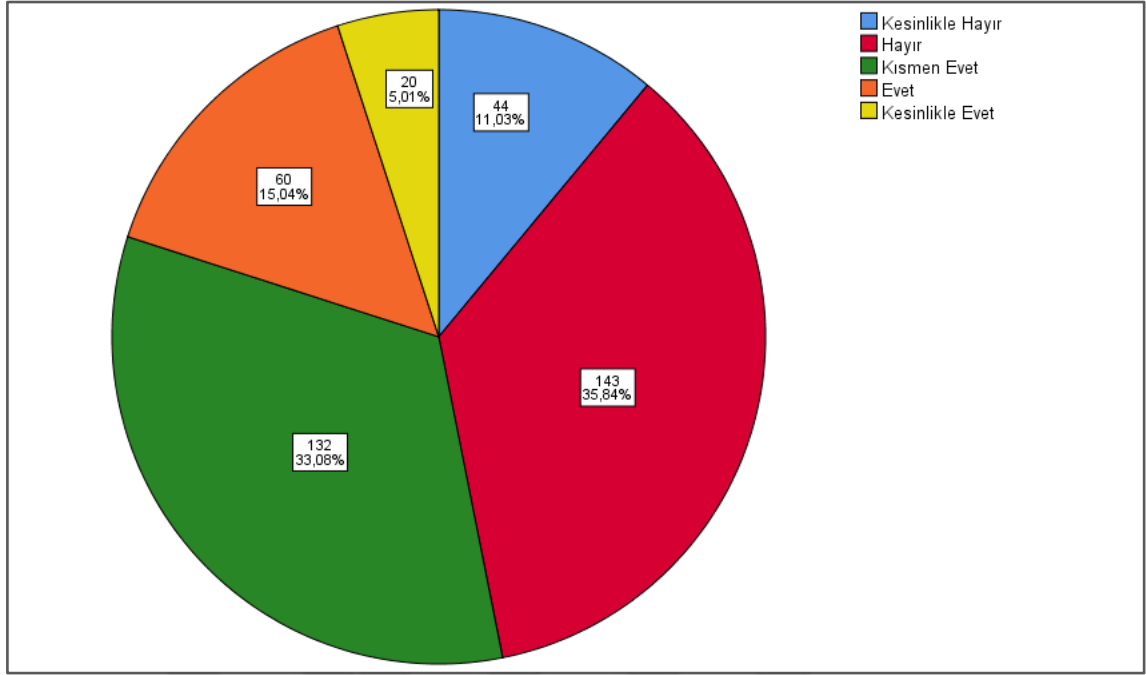
Meydan farklı aktiviteler yapmaya olanak sağlıyor mu?

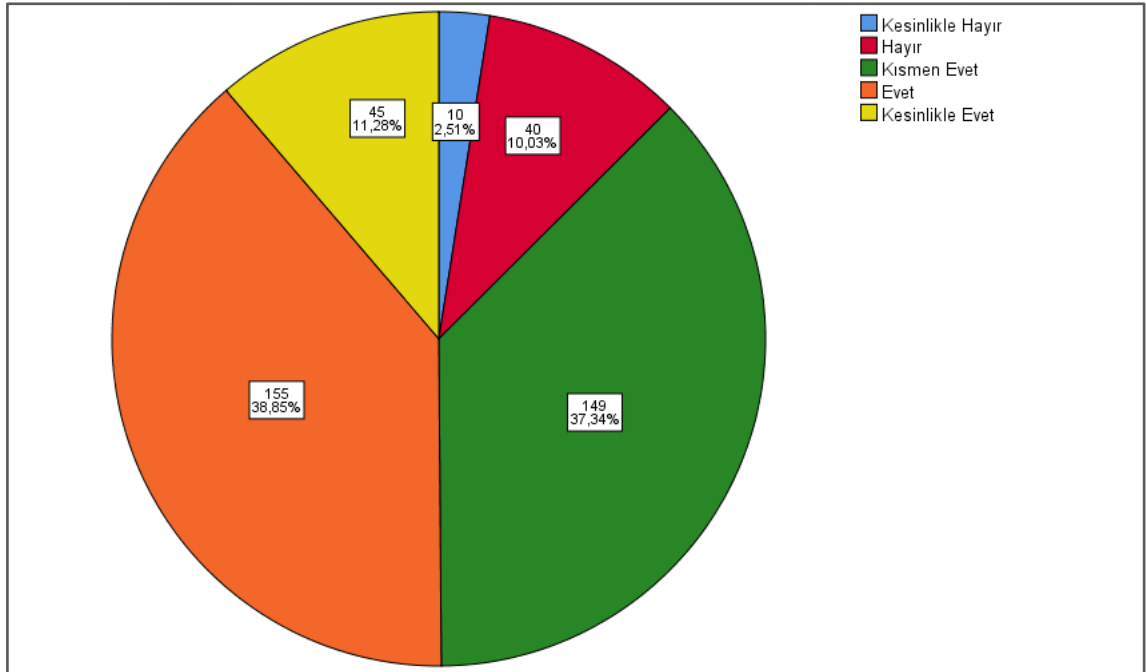
Meydan yeteri derecede güneş görmekte midir?

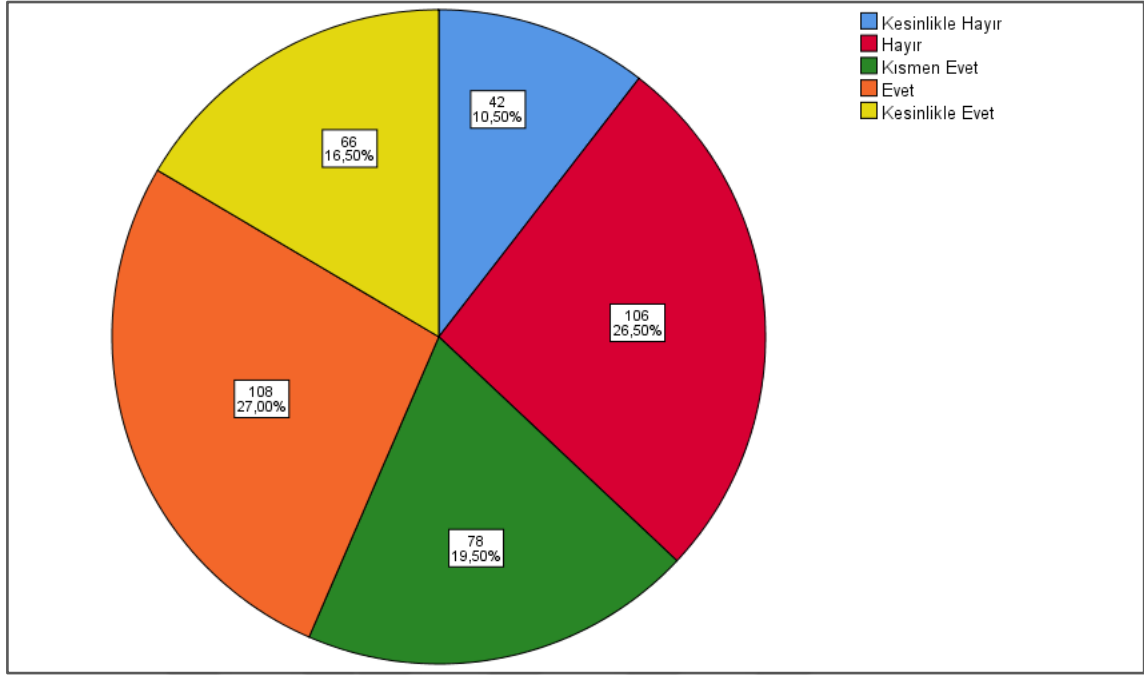
Meydan yeteri derecede gölgenmekte midir?

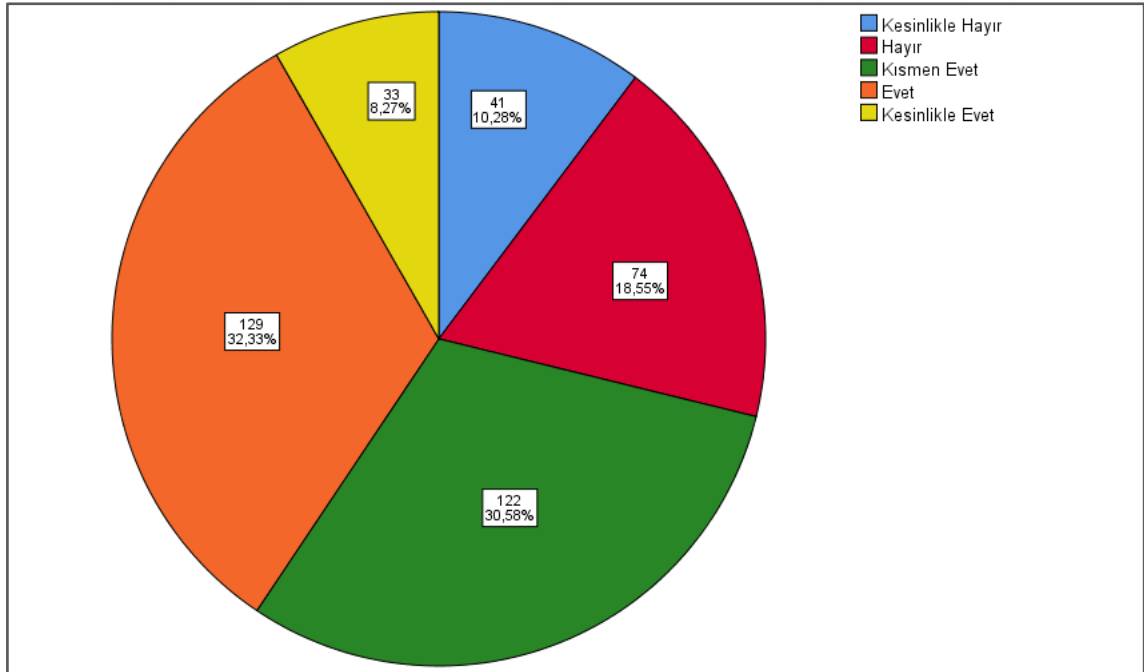
Meydan yeteri derecede rüzgar almakta mıdır?

Meydandaki gürültüden rahatsız mısınız?

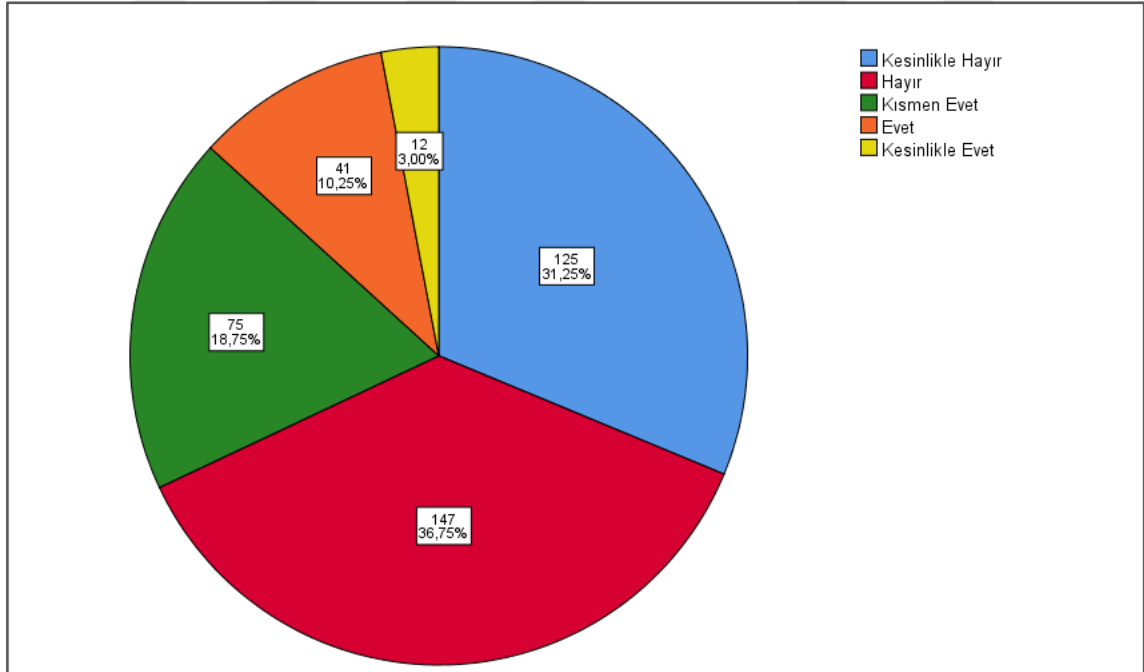
Meydanda kendinizi güvende hissediyor musunuz?

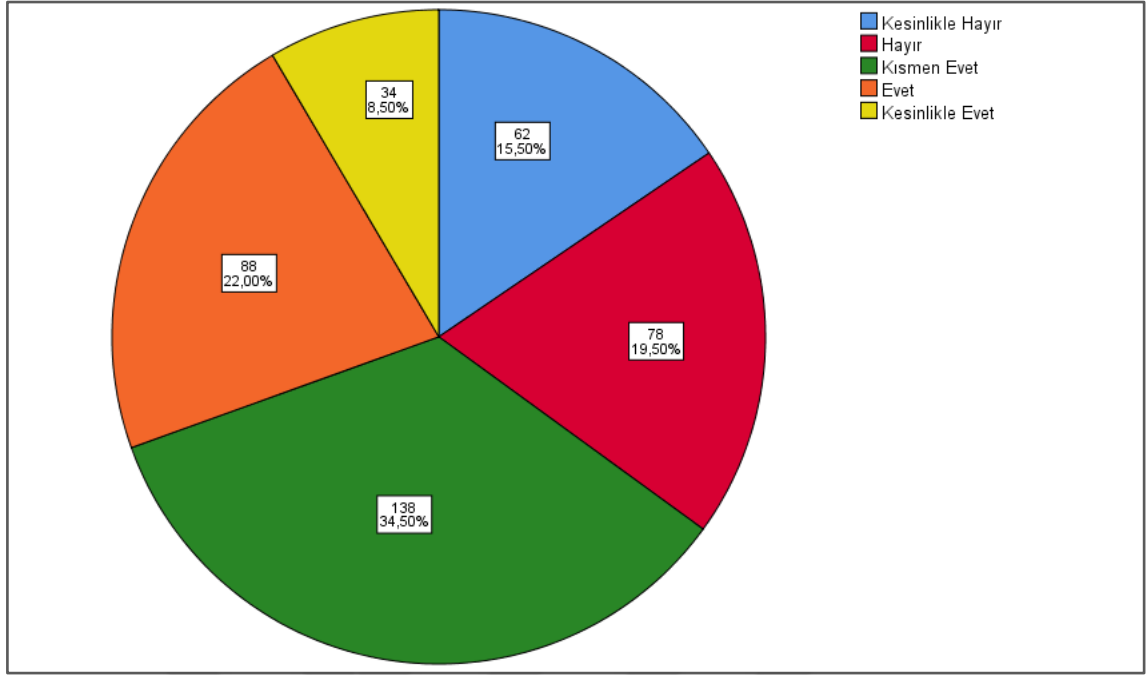
Yeni Cami Meydanının İşlevsel Kalite Açısından Değerlendirilmesi

ANKET SORULARI	İşlevsel Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydan oturmak ve dinlenmek için bank ve sandalye sayısını yeterli buluyor musunuz?	Konfor (Eylemsel ve Görsel)	400	1	5	2,17	1,074	,054
Meydanın havasını temiz buluyor musunuz?	Sürdürülebilirlik	400	1	5	2,89	1,168	,058
Meydanın yakın çevresinden meydanı görebiliyor musunuz?	Erişilebilirlik	400	1	5	2,87	1,045	,052
Meydana her türlü yaya, araç ile erişim kolay mıdır?	Erişilebilirlik	400	1	5	3,27	1,173	,059
Meydanın çevresinde özel araç (bisiklet, motorlar, arabalar) park etmek için yeterli park etme yeri mevcut mudur?	Ulaşılabilirlik ve Park İmkanları	400	1	5	1,74	,952	,048
Meydanda gideceğiniz yönü kolaylıkla bulabiliyor musunuz?	Mekansal Yönelim	400	1	5	3,49	1,067	,053
Meydandaki yeşil alan miktarı ve ağaç sayısını yeterli buluyor musunuz?	Etkililik	400	1	5	2,21	1,105	,055
Meydanın gece aydınlatma düzeyini olumlu buluyor musunuz?	Güvenlik (Ergonomik Kamusal)	400	1	5	3,02	1,218	,061

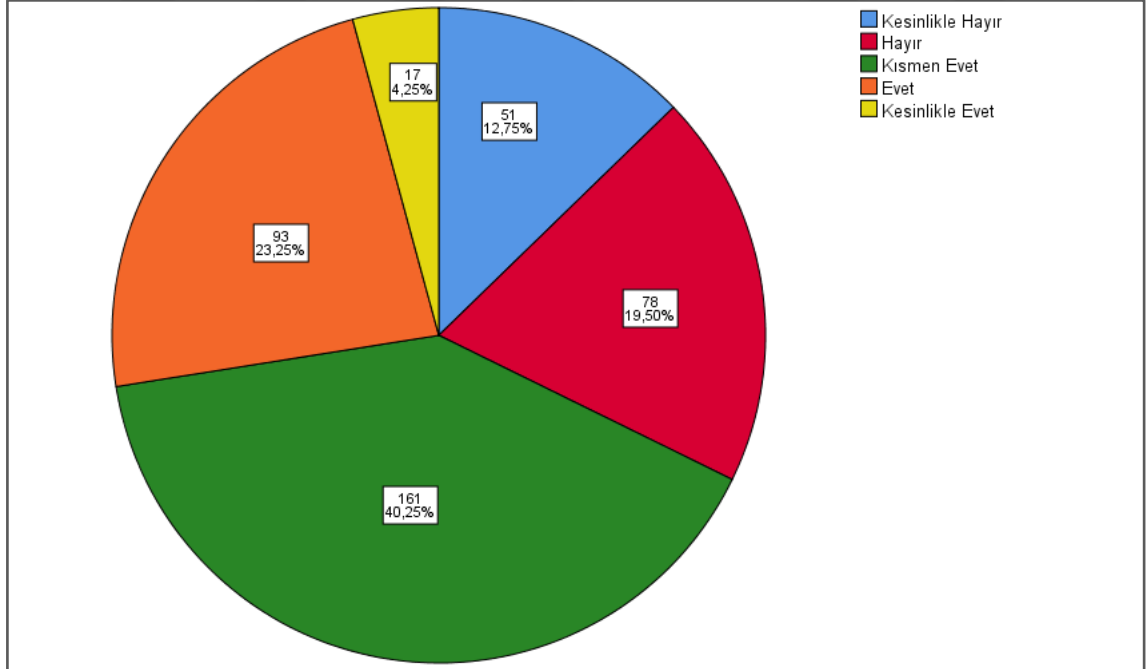
Meydan oturmak ve dinlenmek için yeterli bank ve sandalye sayısını yeterli buluyor musunuz?

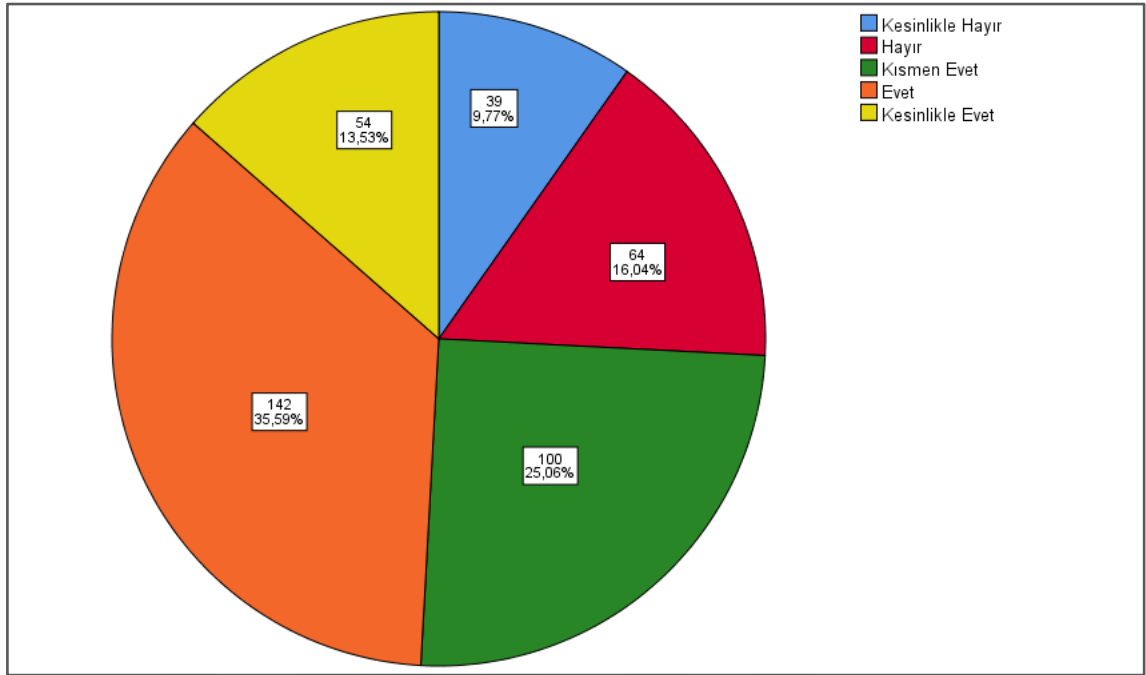
Meydanın havasını temiz buluyor musunuz?

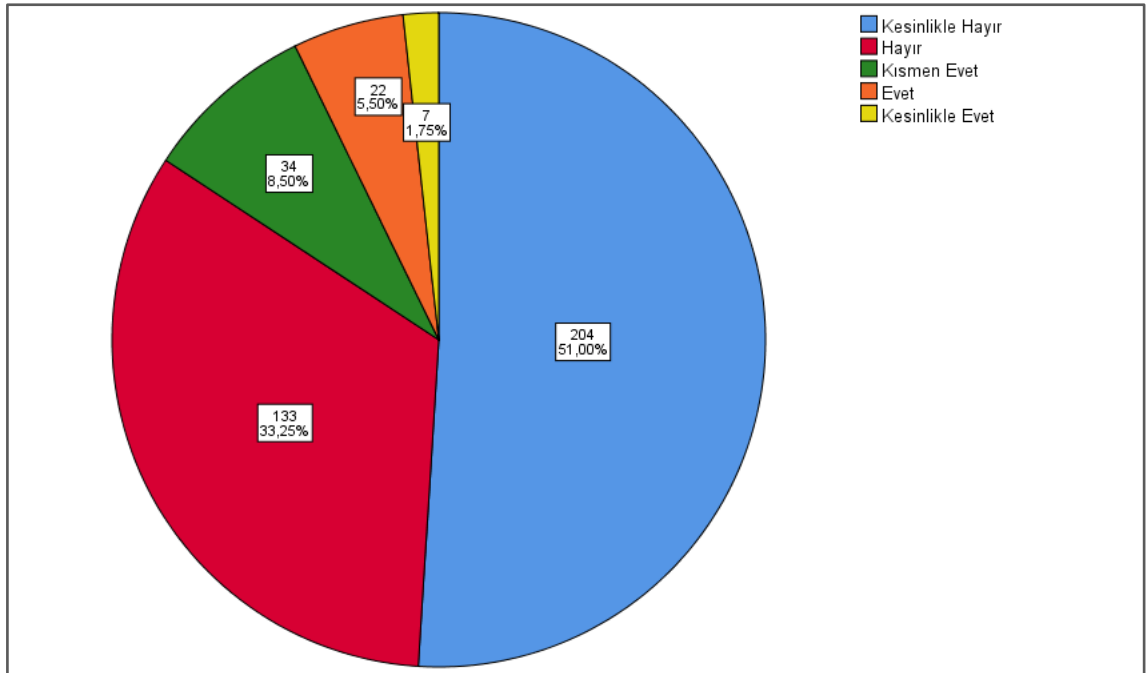
Meydanın yakın çevresinden meydanı görebiliyor musunuz?

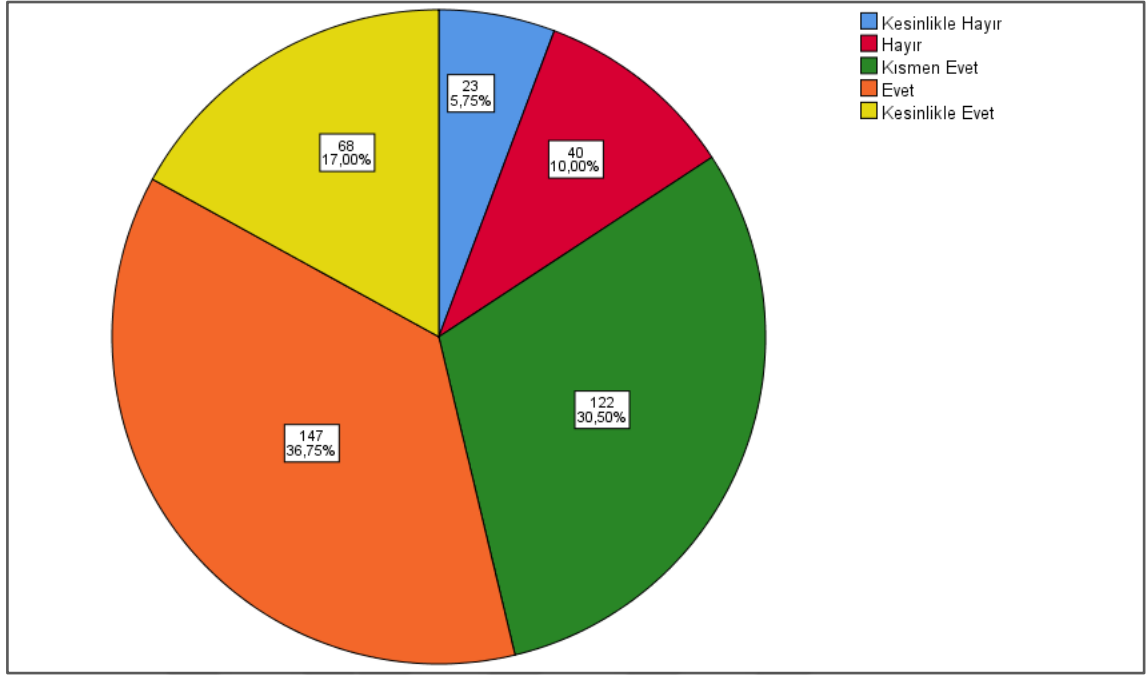
Meydana her türlü yaya, araç ile erişim kolay mıdır?

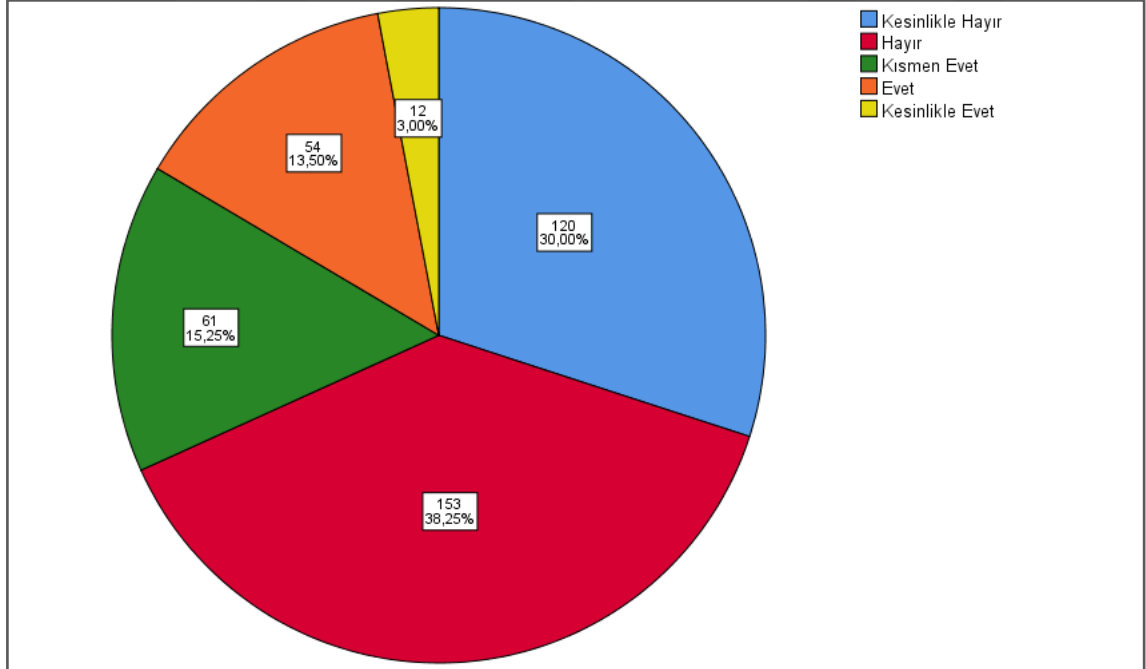
Meydanın çevresinde özel araç (bisiklet, motorlar, arabalar) park etmek için yeterli park etme yeri mevcut mudur?

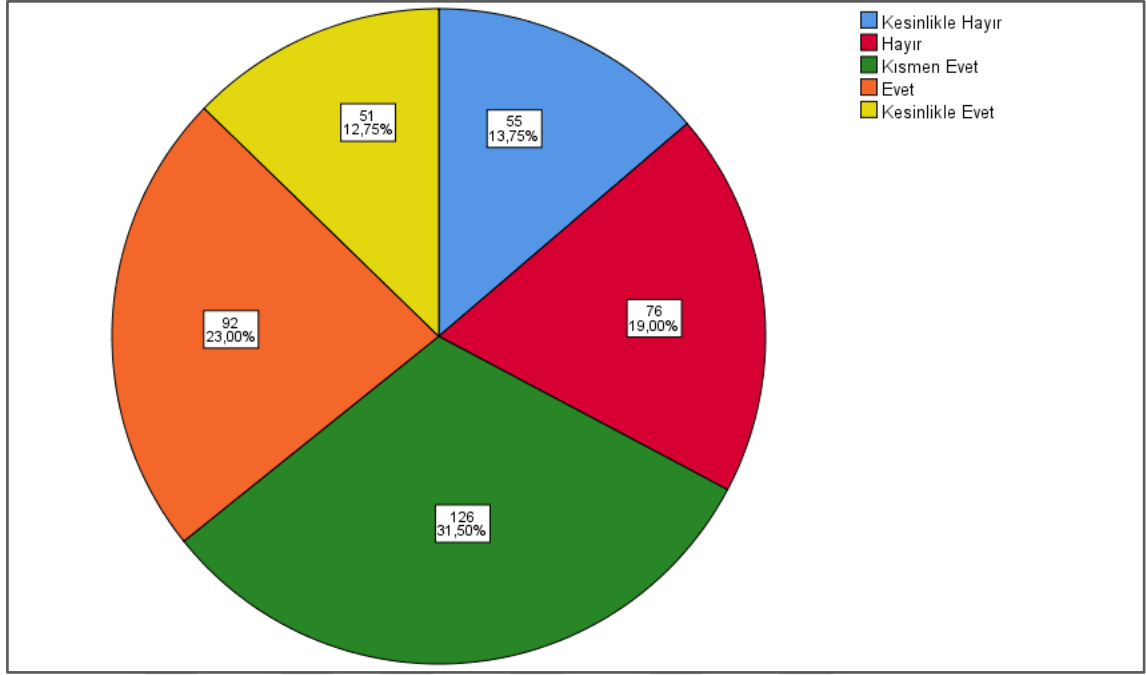
Meydanda gideceğiniz yönü kolaylıkla bulabiliyor musunuz?

Meydandaki yeşil alan miktarı ve ağaç sayısını yeterli buluyor musunuz?

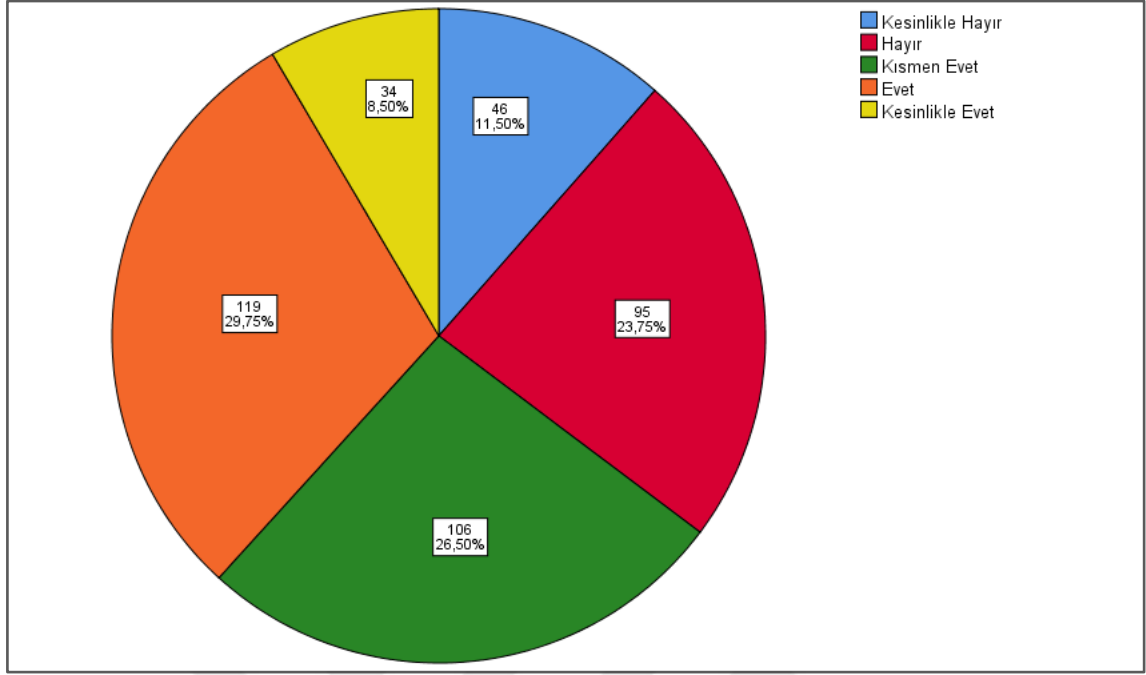
Meydanın gece aydınlatma düzeyini olumlu buluyor musunuz?

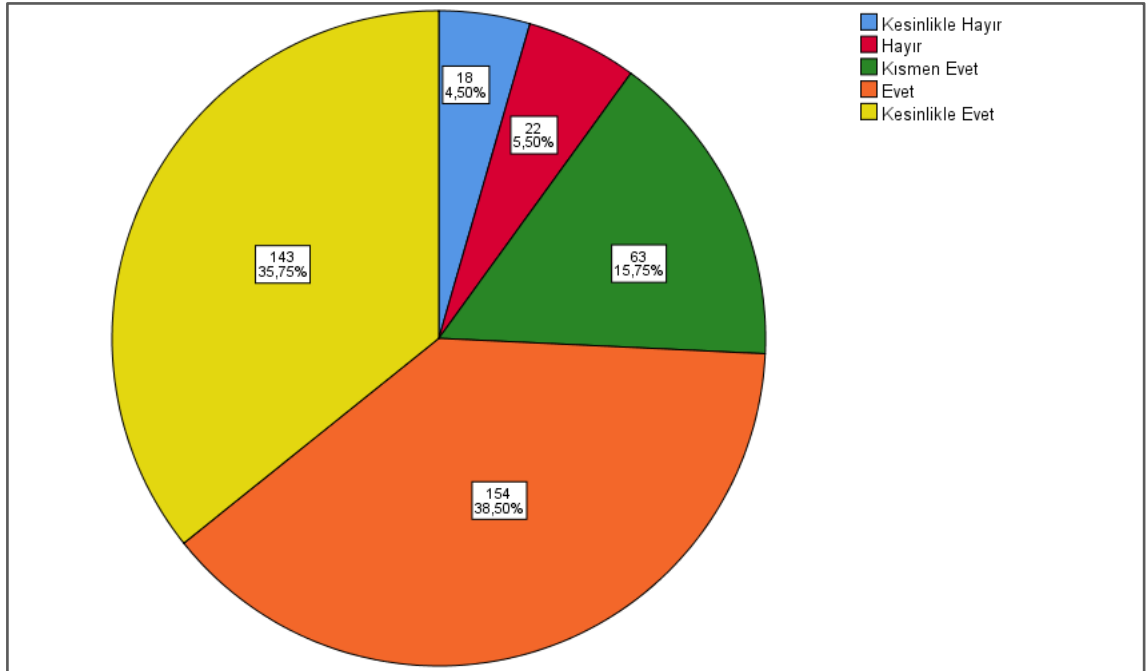
Yeni Cami Meydanının Estetik Kalite Açısından Değerlendirilmesi

ESTETİK KALİTE PARAMETRELERİ	Estetik Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydan bu bölgede çekici bir merkez etkisi veriyor mu?	Odak (KİMLİK)	400	1	5	3,00	1,157	,058
Meydan canlı-hareketli bir yer midir?	Canlılık (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	3,96	1,068	,053
Bütün olarak değerlendirildiğinde bu meydan estetik açıdan etkili bir yer midir?	Uyumluluk Denge Ölçek	400	1	5	2,92	1,123	,056
Sizce bu meydan kent bütünlüğüyle uyumlu bir etki yaratıyor mu?	Uyum (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	2,93	1,091	,055
Meydanı eğlenceli buluyor musunuz?	Canlılık (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	2,69	1,067	,053
Meydanın kendine has bir karakteri olduğunu düşünüyor musunuz?	Karakter (KİMLİK)	400	1	5	3,13	1,142	,057
Meydan yapısı itibarıyla tarihsel bir kimliği olduğunu düşünüyor musunuz?	Karakter (KİMLİK)	400	1	5	3,26	1,257	,063

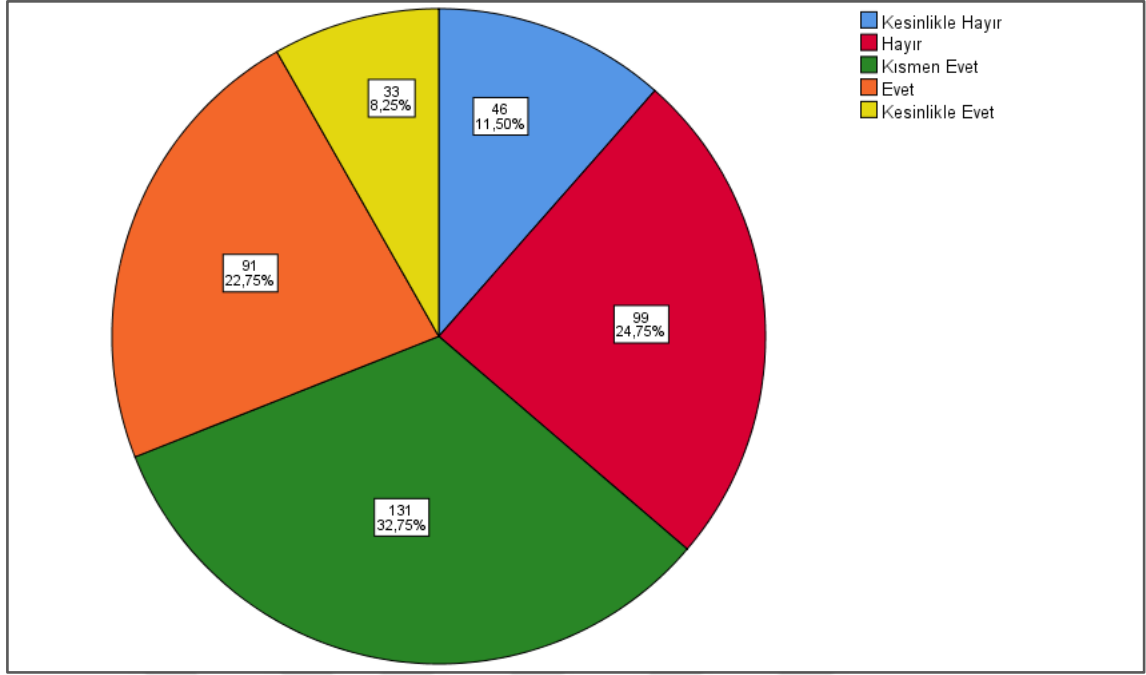
Meydan bu bölgede çekici bir merkez etkisi veriyor mu?

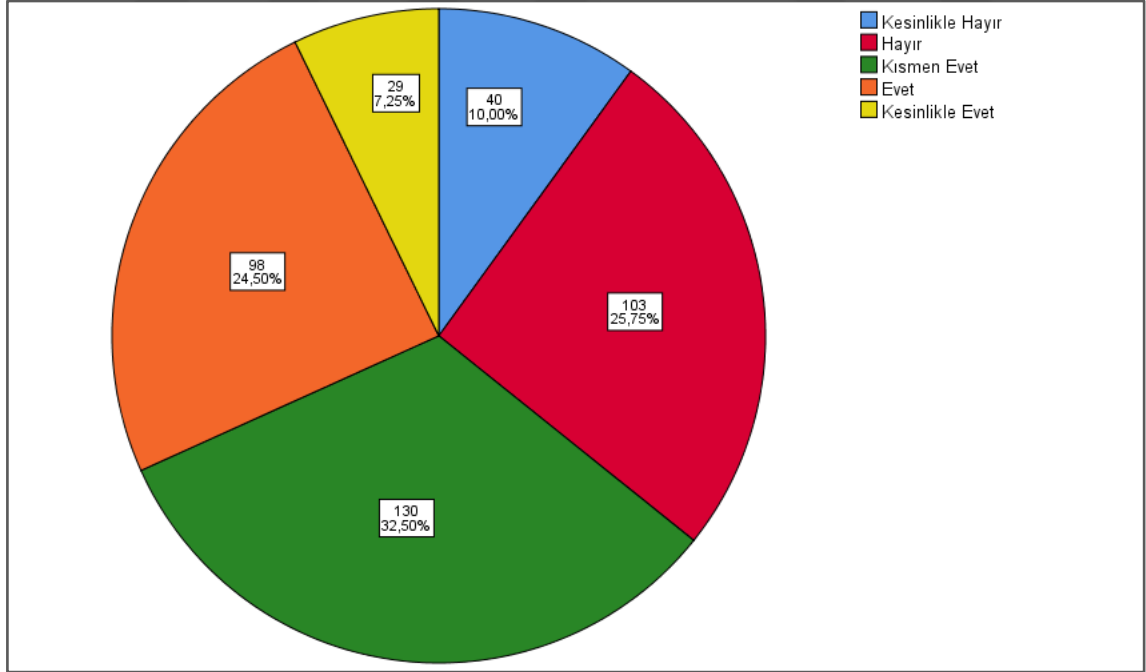
Meydan canlı-hareketli bir yer midir?

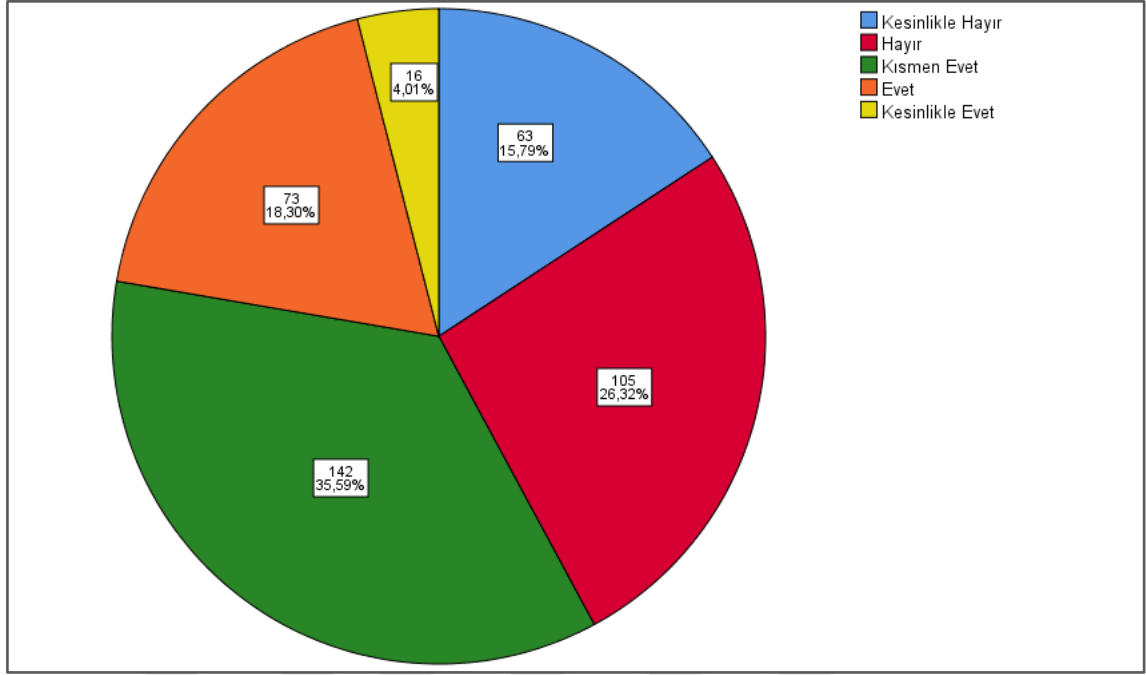
Bütün olarak değerlendirildiğinde bu meydan estetik açıdan etkili bir yer midir?

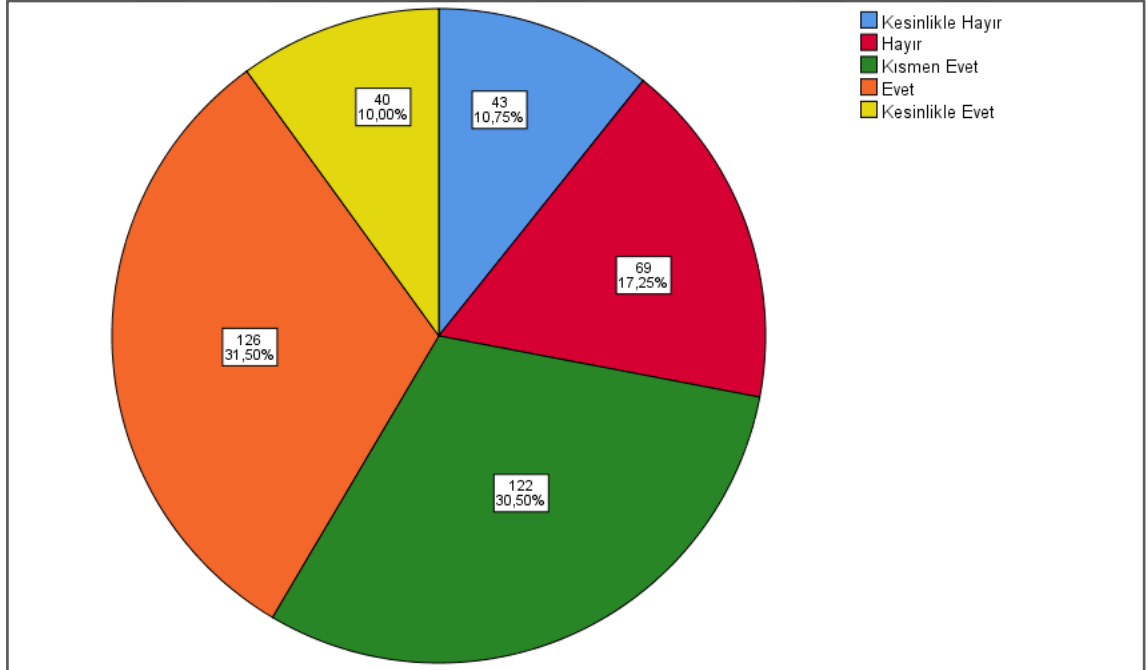
Sizce bu meydan kent bütünlüğüyle uyumlu bir etki yaratıyor mu?

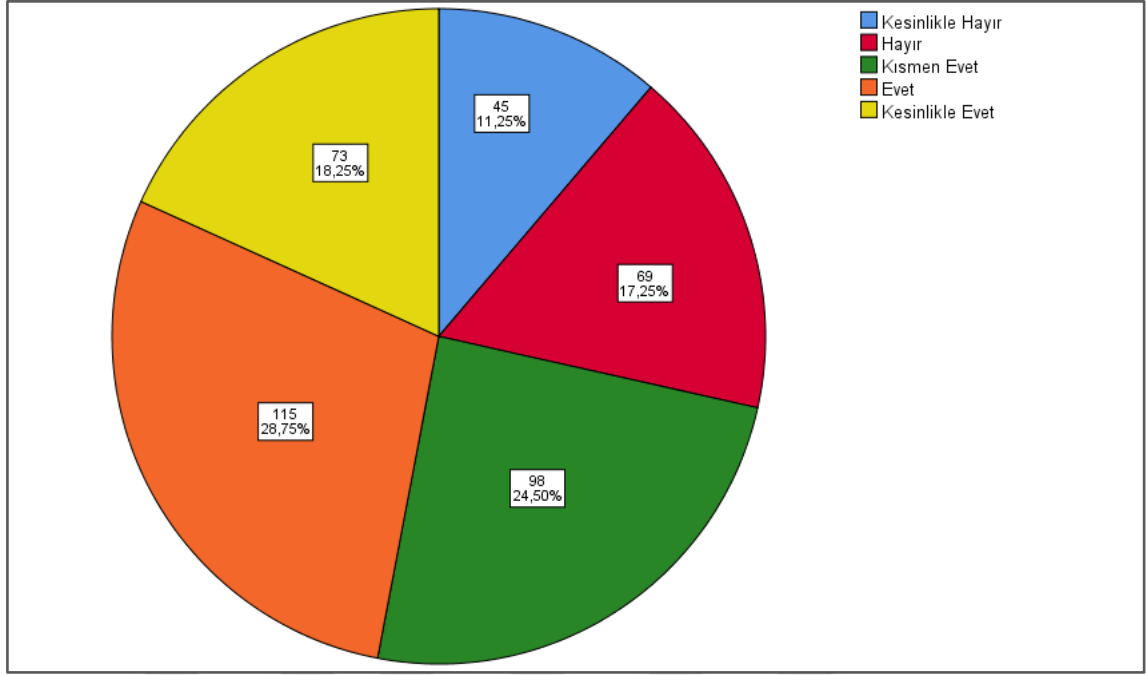
Meydanı eğlenceli buluyor musunuz?

Meydanın kendine has bir karakteri olduğunu düşünüyor musunuz?

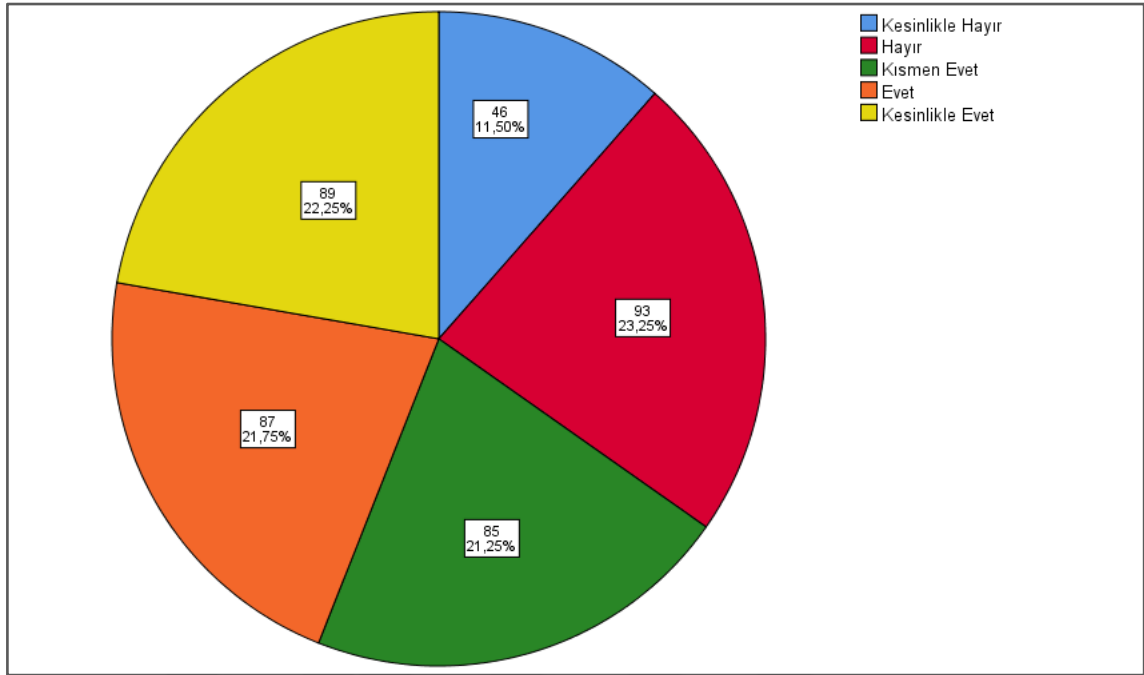
Meydanı yapısı itibariyle tarihsel bir kimliği olduğunu düşünüyor musunuz?

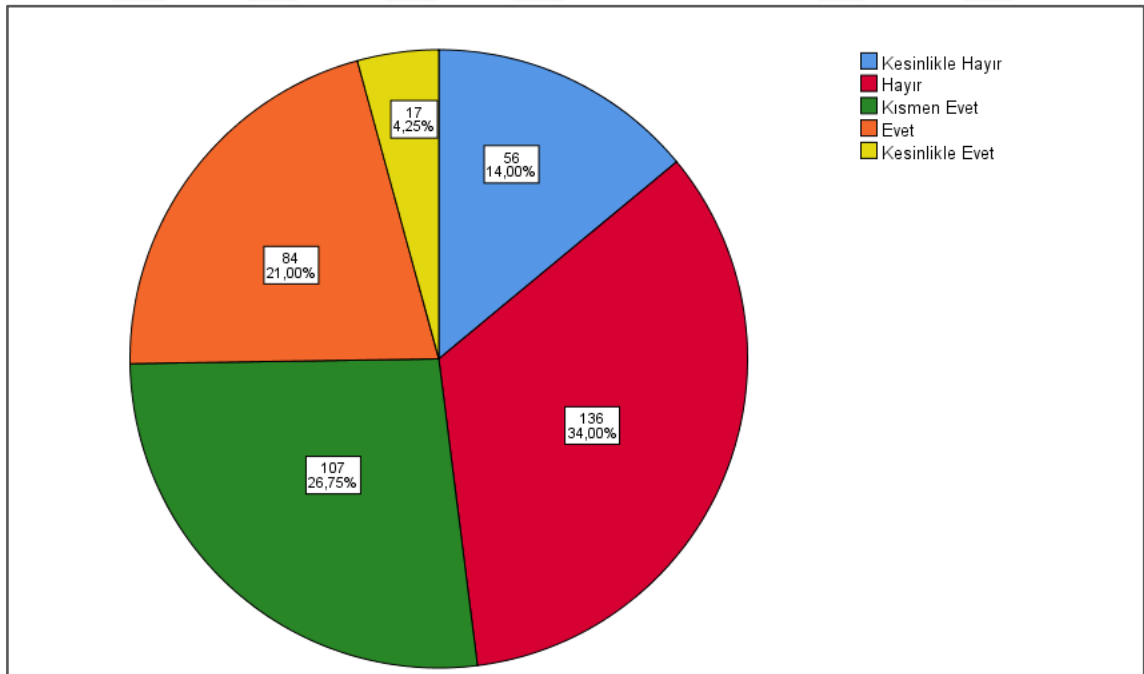
Yeni Cami Meydanının Estetik Kalite Açısından Değerlendirilmesi

ESTETİK KALİTE PARAMETRELERİ	Estetik Kalite Parametreleri	Sayı	Min	Max	Ortalama Değer	Standart Sapma	Standart Sapma Ortalaması
Meydanın çevresindeki binalar en, boy olarak sizi rahatsız etmekte midir?	Ölçek (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	3,20	1,328	,066
Meydanda bulunmak size özel bir his veriyor mu?	Müstesnalık (KİMLİK)	400	1	5	2,68	1,085	,054
Meydanı yürüyüş için yeterli ve olumlu buluyor musunuz?	Devamlılık (DÜZEN)	400	1	5	2,26	1,041	,052
Meydan etrafındaki araç trafiğini olumlu buluyor musunuz?	Uygunluk (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	1,91	,954	,048
Meydan dıkmak ve beklemek için yeterli midir?	Uygunluk (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	3,05	1,152	,058
Bu meydan engelli insanların kullanımı için uygun mudur? (görme, duyma ve tekerlekli sandalye kullanan gibi)	Uygunluk (ETKİ CAZİBE, ÇEKİM)	400	1	5	2,69	1,198	,060
Meydanın girişi belirgin midir?	Açıklık (DÜZEN)	400	1	5	2,86	1,262	1,262

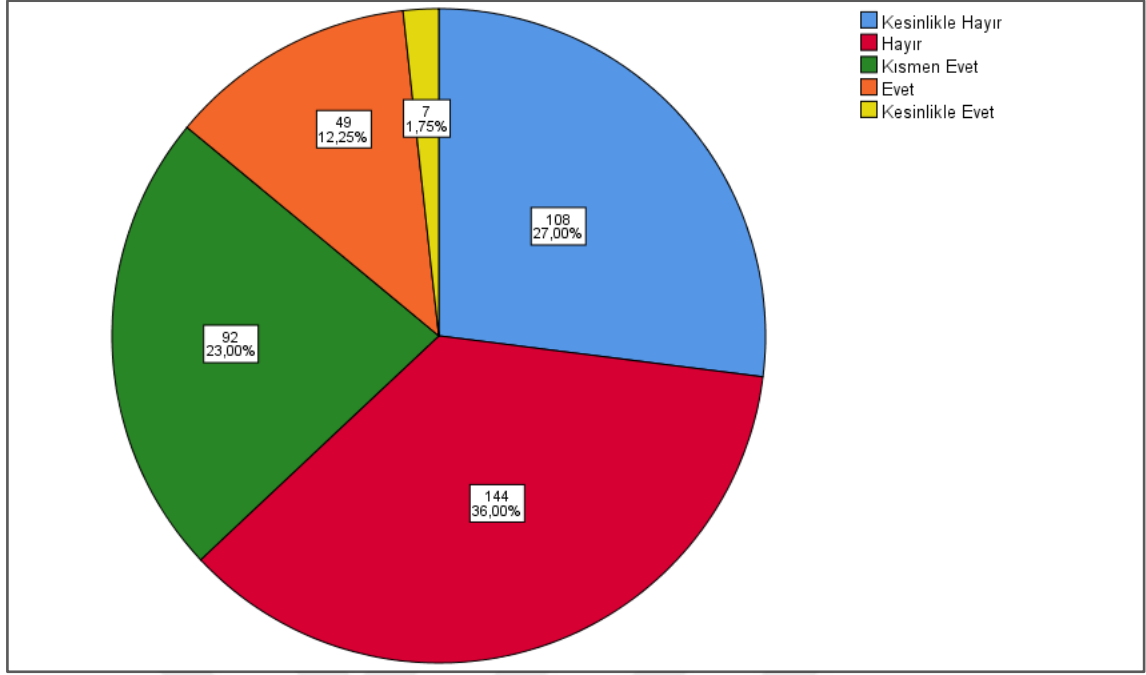
Meydanın çevresindeki binalar en, boy olarak sizi rahatsız etmekte midir?

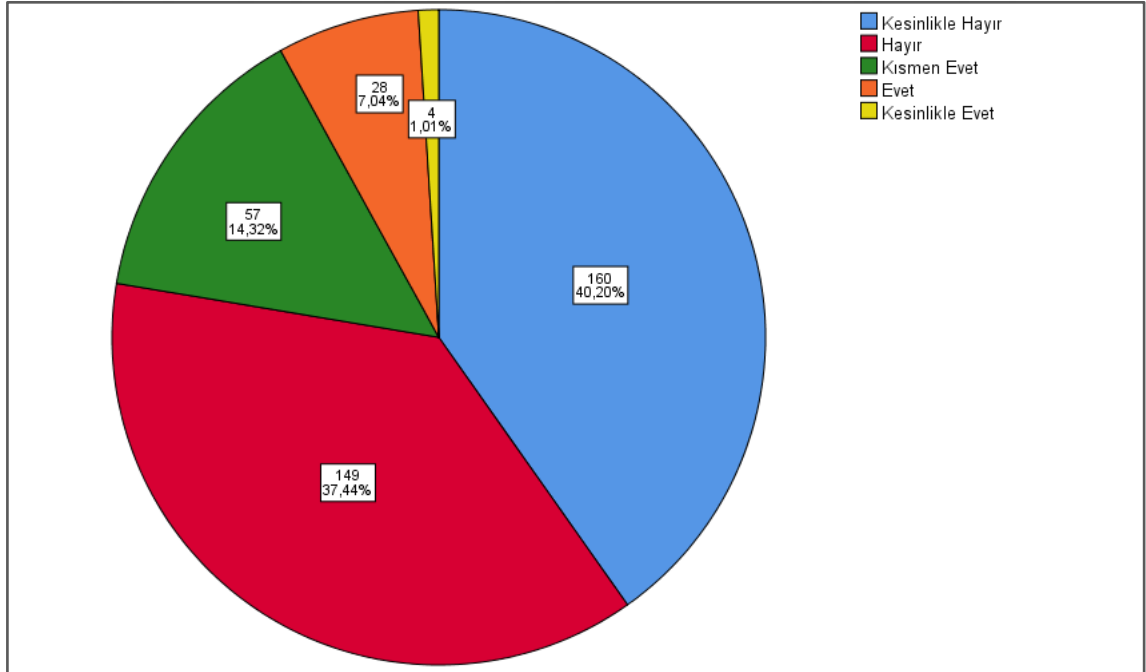
Meydanda bulunmak size özel bir his veriyor mu?

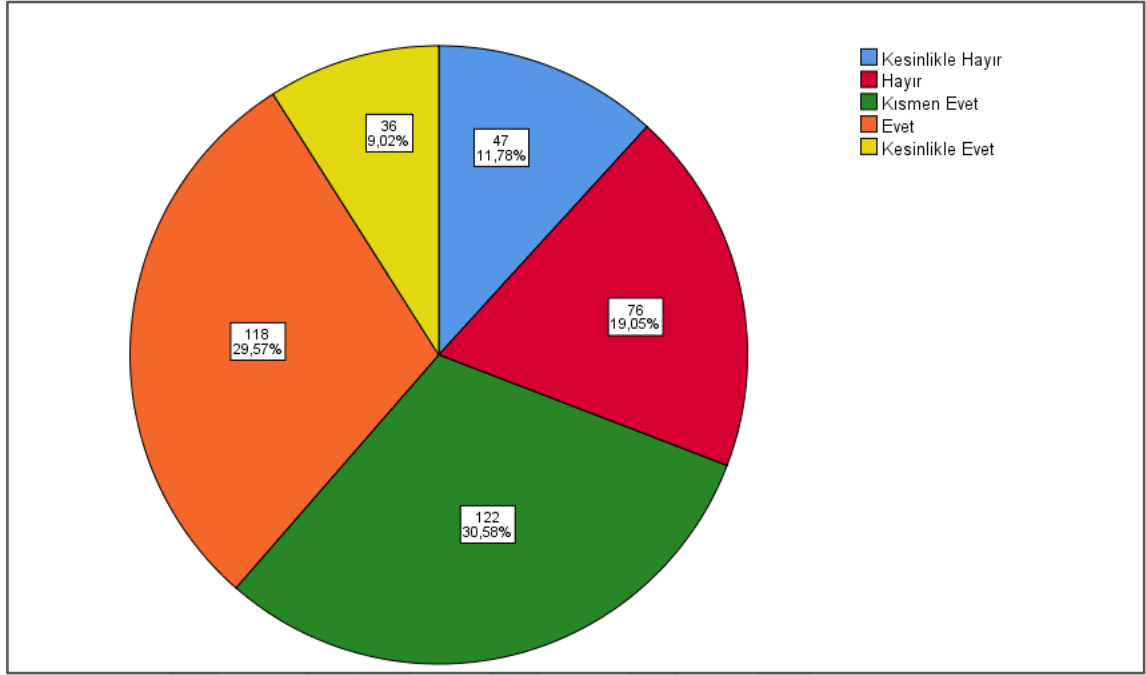
Meydanı yürüyüş için yeterli ve olumlu buluyor musunuz?

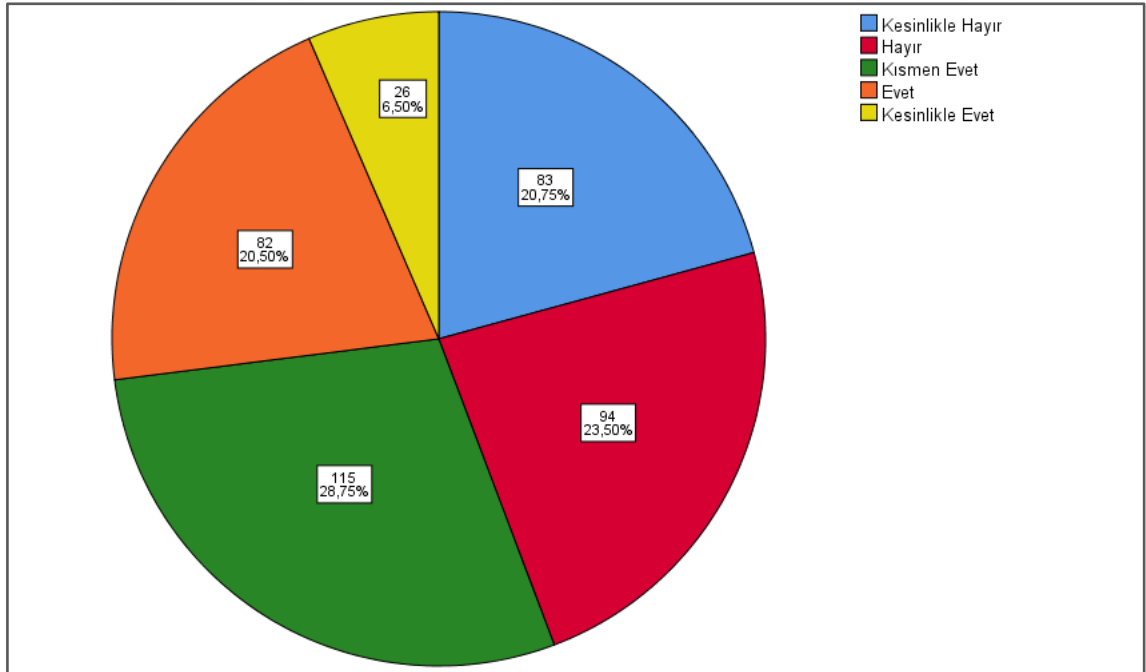
Meydan etrafındaki araç trafiğini olumlu buluyor musunuz?

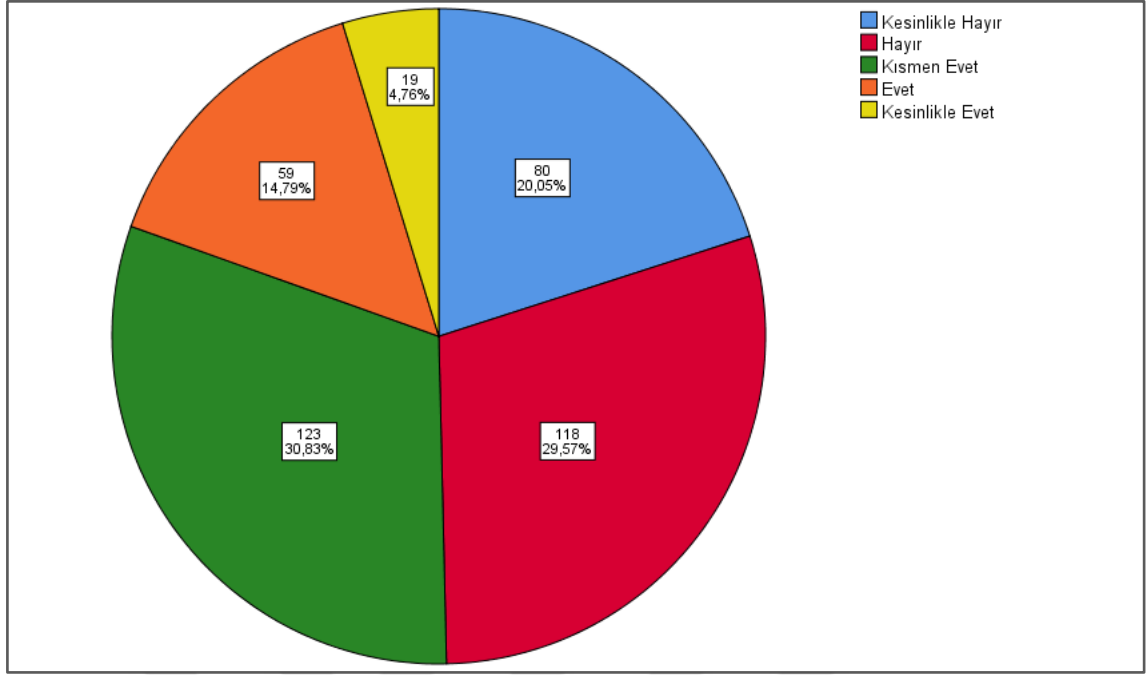
Meydan durmak ve beklemek için yeterli midir?

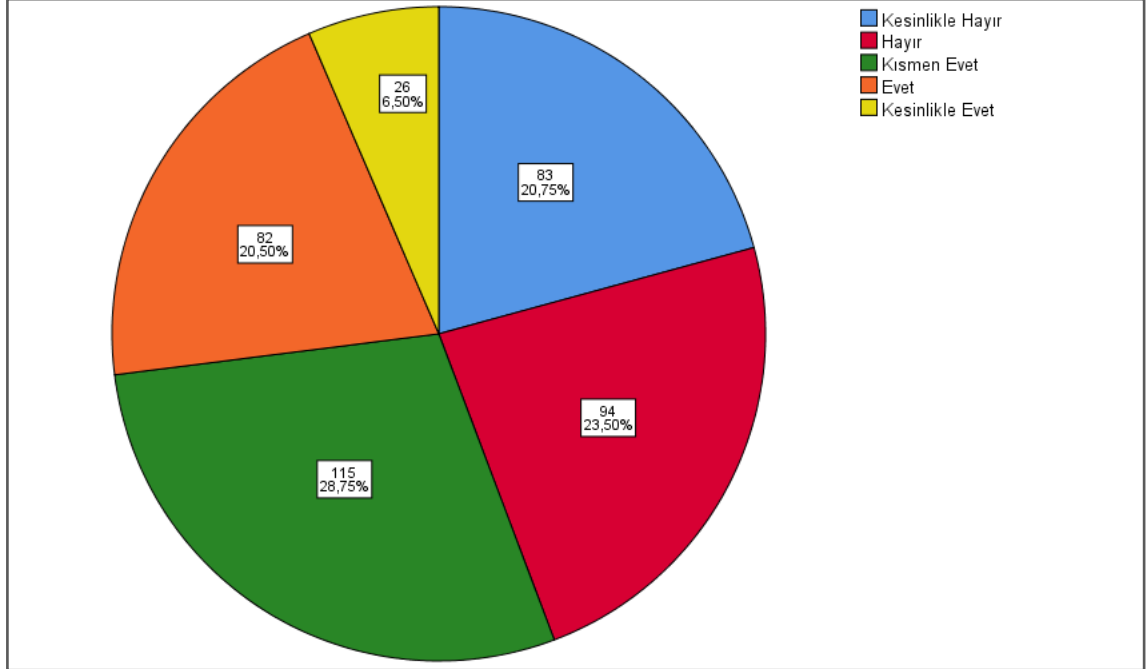
Meydan engelli insanların kullanımı için uygun mudur? (Görme, Duyma ve tekerlekli sandalye kullanan gibi)

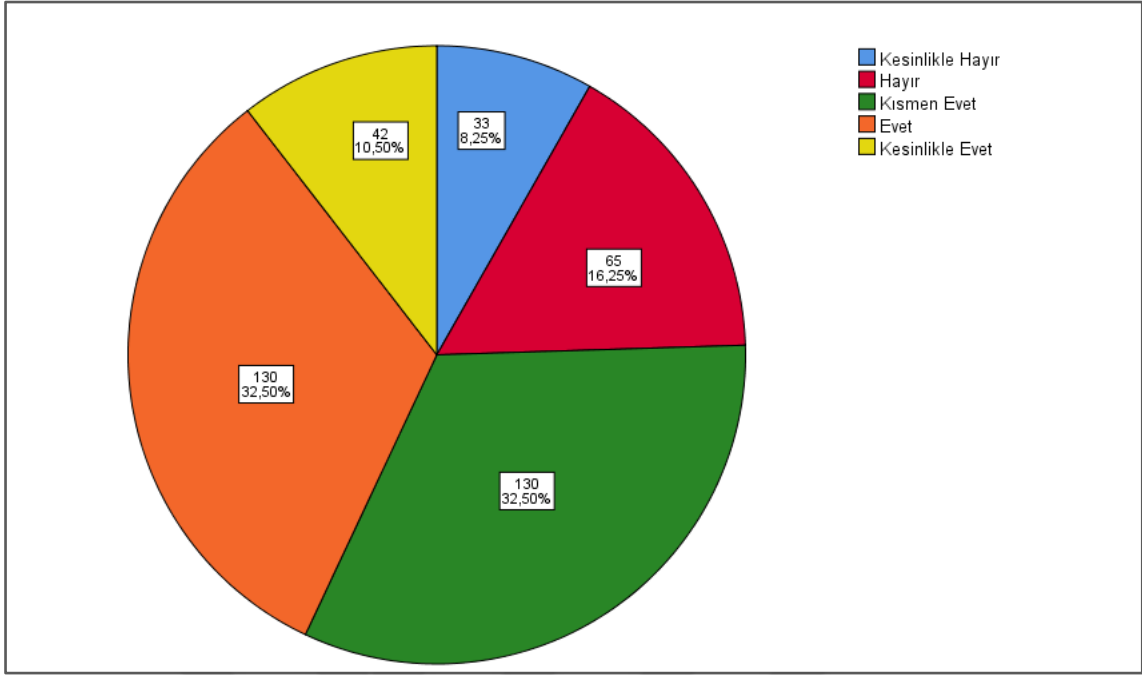
Meydanda var olan kentsel mobilyaların kalitesinden memnun musunuz?

Meydanın girişi belirgin midir?

Meydanı temiz buluyor musunuz?

Ek-2. KULLANICI ANKETİ

Sayın Katılımcı ;

Bu çalışma ile Malatya ilinde bulunan **Yeni Cami Meydanı'nın** mekân kalitesini kullanıcılara sorular sorularak test edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma ile elde edilen veriler **Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans programında** yürütülen **tez çalışması** kapsamında veri olarak kullanılacaktır.

Bütün bilgiler anket için özel ve gizli olarak ele alınacaktır. Anket üzerinde isminiz yer almayacaktır. Soruları cevaplarken samimi duruşunuz ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Saygılarımla,

Mimar Okan KARAKAŞ

(Fırat Üniversitesi Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi)

Uygun bulduğunuz alan/alanlara çarpı (X) işareti koyunuz.

BÖLÜM 1: Katılımcı Bilgileri

Yaş.....()18 altı ()18-25arası ()26-39arası ()40-60arası ()60 ve üstü

Cinsiyet.....()Bay ()Bayan

Eğitim Durumu.. ()İlkokul ()Lise ()Üniversite ()Y.L/Doktora ()Diğer

1. Lütfen size uygun seçeneği/seçenekleri, çarpı (x) ile işaretleyiniz.

Meydanı Genelde Hangi Vakitlerde Kullanıyorsunuz?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

()Sabah ()Öğle Arası ()Öğleden Sonra ()Akşam ()Gece

Meydanı Genelde Hangi Mevsimlerde Kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

()Sonbahar ()Kış ()İlkbahar ()Yaz ()Her Mevsim

Meydanı ne sıklıkta kullanıyorsunuz?

()Yılda birkaç Kez ()Ayda birkaç kez ()Haftada birkaç kez ()Her hafta sonu
()Hergün

Meydanı kullanım nedenleriniz hangileridir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

()Yemek ()Dinlenme ()Eğlence ()Kültür-Sanat Etkinlikleri ()Ticari alışveriş

()Buluşma ()İşe Gitmek () Toplu Taşıma () Geçiş Mekânı Olarak

Diğer.....

Kesinlikle Hayır: 1		1	2	3	4	5
Hayır: 2						
Kısmen Evet: 3						
Evet: 4						
Kesinlikle Evet: 5						
1.	Meydanda vakit geçirmekten keyif alıyor musunuz?					
2.	Meydan bu bölgede çekici bir merkez etkisi veriyor mu? (yani bu meydana çeşitli yolları kullanırken gelip zaman geçirmek istiyor musunuz?)					
3.	Meydan canlı-hareketli bir yer midir?					
4.	Meydanda kendinizi evinizde gibi hissediyor musunuz?					
5.	Meydanı gecede kullanır mısınız?					
6.	Meydana gelen diğer insanlar ile kolay iletişim kurabiliyor musunuz?					
7.	Meydanda olmak size huzur veriyor mu?					
8.	Meydanın gece aydınlatma düzeyini olumlu buluyor musunuz?					
9.	Meydanda var olan kentsel mobilyaların kalitesinden memnun musunuz?					
10.	Bütün olarak değerlendirildiğinde bu meydan estetik açıdan etkili bir yer midir?					
11.	Sizce bu meydan kent bütünlüğüyle uyumlu bir etki yaratıyor mu?					
12.	Bu meydanda yeterli derecede kültürel etkinlik yapılmakta mıdır?					
13.	Meydanı eğlenceli buluyor musunuz?					
14.	Meydanda her çeşit alışveriş imkânı ve yeterli sayıda mağaza bulunmakta mıdır?					
15.	Meydan her türlü etkinlik için yeterli büyüklükte midir?					
16.	Meydanın kendine has bir karakteri olduğunu düşünüyor musunuz?					
17.	Meydan farklı aktiviteler yapmaya olanak sağlıyor mu?					
18.	Meydanı yapısı itibariyle tarihsel bir kimliği olduğunu düşünüyor musunuz?					
19.	Meydan yeteri derecede güneş görmekte midir?					
20.	Meydan yeteri derecede gölgelenmekte midir?					
21.	Meydan yeteri derecede rüzgâr almakta mıdır?					
22.	Meydandaki gürültüden rahatsız mısınız?					
23.	Meydanın çevresindeki binalar en, boy olarak sizi rahatsız etmekte midir?					
24.	Meydanda kendinizi güvende hissediyor musunuz?					
25.	Meydanı temiz buluyor musunuz?					
26.	Meydandaki yeşil alan miktarı ve ağaç sayısını yeterli buluyor musunuz?					
27.	Meydanda bulunmak size özel bir his veriyor mu?					
28.	Meydan oturmak ve dinlenmek için bank ve sandalye sayısını yeterli buluyor musunuz?					
29.	Meydanı yürüyüş için yeterli ve olumlu buluyor musunuz?					
30.	Meydanın havasını temiz buluyor musunuz?					

31.	Meydanın çevresiyle olan mesafeyi yeterli buluyor musunuz?					
32.	Meydanın yakın çevresinden meydanı görebiliyor musunuz?					
33.	Meydan etrafındaki araç trafiğini olumlu buluyor musunuz?					
34.	Meydana her türlü yaya, araç ile erişim kolay mıdır?					
35.	Meydanın çevresinde özel araç (bisiklet, motorlar, arabalar) park etmek için yeterli park etme yeri mevcut mudur?					
36.	Meydanda gideceğiniz yönü kolaylıkla bulabiliyor musunuz?					
37.	Meydan durmak ve beklemek için yeterli midir?					
38.	Bu meydan engelli insanların kullanımı için uygun mudur? (görme, duyma ve tekerlekli sandalye kullanan gibi)					
39.	Meydanın girişi belirgin midir?					

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Malatya'da doğan Okan Karakaş ilk ve orta öğrenimini Malatya'da tamamladı. 2006 yılında Mersin Üniversitesi Mimarlık fakültesini kazandıktan sonra 2011 yılında bölüm üçüncülüğüyle mezun oldu. Mimarlık alanında yerel ve ulusal dergilerde yayınlanmış iki makalesi bulunmaktadır. Öğrencilik yıllarında başladığı mimari proje yarışmalarında birçok ödül aldı. 2011 yılında mezuniyetten sonra profesyonel anlamda mimari proje yarışmalarına katıldı ve bir tanesi 1.lik olmak üzere toplam 4 mimari proje yarışmasında ödüle değer görüldü. Mesleki çalışmalarının yanında odağına insan ve kenti alan fotoğraflar çekmektedir. Ulusal ve uluslararası yarışmalarda birçok ödül ve sergilemesi bulunmakla beraber, 2018 yılında merkezi Fransa'da bulunan Uluslararası Fotoğraf Sanatı Federasyonu (FIAP) tarafından uluslararası yarışmalarda elde ettiği başarılarından ötürü 'AFIAP' ünvanına değer görüldü.